

nummer 2/1980

Preventie en
criminaliteit

W

wetenschappelijk

C

onderzoek- en

D

documentatie

C

centrum

Justitiële verkenningen

Inhoud

Blz.	
3	Voorwoord
5	Carl H. D. Steinmetz Een aanzet tot een victimologische risico-analyse; <i>Een denkmodel bij het voorkomen van kleine criminaliteit</i>
36	drs. R. J. Vader Politie misdaadvoorkoming
46	P. R. A. Stanley Uitgangspunten en basisveronderstellingen van preventie van criminaliteit door middel van vormgeving van de omgeving
52	P. Mayhew e.a. Surveillance en het publiek
60	C. R. Jeffery Technieken van preventie van criminaliteit
68	J. Burrows en K. Heal Publiciteitscampagnes georganiseerd door de politie ter voorkoming van diefstal van of uit auto's
76	Literatuuroverzicht
76	Algemeen
78	Strafrecht en strafrechtspleging
86	Criminologie
94	Gevangeniswezen
95	Psychiatrische zorg
96	Kinderbescherming
98	Politie
100	Drugs
104	Boekwerken

Voorwoord

Dit themanummer van Justitiële Verkenningen dat gewijd is aan Preventie en criminaliteit, wordt geopend met een inleidend artikel van Carl. H. D. Steinmetz. In dit artikel worden verbanden gelegd tussen preventie en de ontwikkelingen van de kleine criminaliteit. Om enig inzicht te krijgen in de veelheid van relaties wordt een algemeen risico-model geïntroduceerd. Dit model is op het WODC ontwikkeld voor de kleine criminaliteit. Het is een bewerking van hoofdstuk vier uit het recentelijk verschenen rapport: De WODC-slachtofferenquêtes 1974-1979.

3

Daarnaast wordt in het artikel een aantal preventie-experimenten besproken tegen de achtergrond van het risico-model. Tenslotte wordt ingegaan op de rollen van burgerij en politie bij misdaadvoorkoming.

In de hierop volgende bijdrage van drs. R. J. Vader zal het accent gelegd worden op misdaadvoorkoming als politie-activiteit. Hiertoe wordt inzicht gegeven in de landelijke Organisatie Misdaadvoorkoming en de daarbij nog te ontwikkelen procedures.

In dit themanummer zijn voorts vier bewerkingen opgenomen; een Canadees artikel, twee Engelse artikelen en één Amerikaans artikel.

In het artikel van P. R. A. Stanley wordt ingegaan op het denken over onderzoek dat is verricht op het gebied van preventie van criminaliteit. Centraal staan hierbij enige theorieën over de relatie tussen de omgeving en gedrag. Aan de hand van enkele voorbeelden wordt aangetoond dat bepaalde plaatsen en kenmerken van een omgeving verband houden met het niveau van criminaliteit of bepaalde delicten.

In hoeverre het uitoefenen van 'natuurlijk toezicht' (in het Engels: surveillance) door het publiek een rol kan spelen bij het voorkomen van criminaliteit, wordt uiteengezet door P. Mayhew, R. V. G. Clarke, J. N. Burrows, J. M. Hough en S. W. C. Winchester.

In het artikel van C. R. Jeffery worden een aantal programma's behandeld ter voorkoming van criminaliteit in vier verschillende omgevingen: woongebieden, gebieden met voornamelijk bedrijven, omgevingen van scholen en omgevingen waar het openbaar vervoer plaatsvindt.

J. Burrows en K. Heal behandelen het effect van een publiciteitscampagne, opgezet door de politie, ter voorkoming van diefstal van of uit auto's.

Een aanzet tot een victimologische risico-analyse

Een denkmodel bij het voorkomen van
'kleine' criminaliteit

door Carl H. D. Steinmetz*

1. Inleiding

Tot in het begin van de zeventiger jaren heeft bij criminologen de dadergerichte benadering geprevaleerd bij het bestuderen van ontwikkelingen in de criminaliteit. Het accent in de criminologische theorie lag op de individuele dader, zijn/haar psychologische kenmerken en de sociale context waarin het criminele gedrag tot ontwikkeling komt.

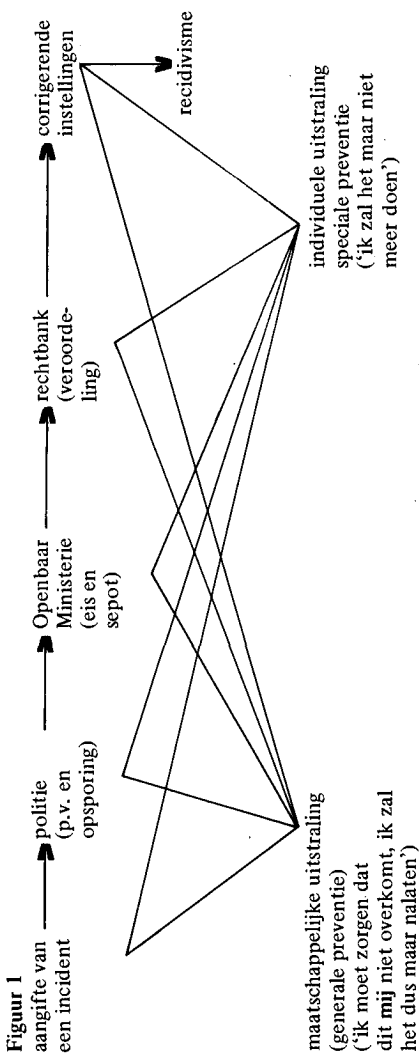
5 De dadergerichte benadering sloot nauw aan bij de traditionele politie- en justitie-aanpak en komt hier wetenschapshistorisch gezien ook uit voort. De criminoloog is van oudsher iemand die voorlichtingsrapporten over daders schrijft voor de rechter.

De traditionele justitiële aanpak functioneert vanuit de aanname dat opsporing en veroordeling voldoende afschrikwekkende mechanismen zijn om potentiële en bekende daders van het 'misdad'-pad af te houden. Deze aanname is volgens J. P. S. Fiselier (1978) gebaseerd op de veronderstelling dat 'criminaliteit in wezen het gedrag is van individuen (daders) die in een afwegingsproces tot de slotsom zijn gekomen dat de verwachte voordelen opwegen tegen de mogelijke nadelen'. In deze visie is het de taak van justitie om de nadelen zo groot mogelijk te maken. Strafrechtjuristen en criminologen hanteren ter adstruering van het begrip 'het afhouden van het misdadpad' de termen generale en speciale preventie. Generale preventie in enge

* De auteur is onderzoeker bij de Sectie Criminaliteitsontwikkeling van het WODC.

zin* (Denkers, '1975) beoogt het afschrikken van degenen die het misdaadpad nog niet betreden hebben, terwijl speciale (individuele) preventie (Van der Werff, 1979) meer dadergericht is (zie fig. 1).

6

* Generale preventie in ruime zin kan op vier manieren plaatsvinden: a. door afschrikking; b. door normering; c. door het voorkomen van eigenrichting en d. door onschadelijk making. Zie: Generale Preventie, drs. F. A. C. M. Denkers, Nijmeegse Cahiers voor Criminologie, 1975.

Vele opiniërende artikelen maar ook onderzoek hebben zo langzamerhand wel aangetoond dat de verwachtingen ten aanzien van generale en individuele preventie te hoog gespannen zijn geweest. Van der Werff (1979) toont aan, dat korte gevangenisstraffen noch boetes speciaal preventief blijken te werken. Dat lange gevangenisstraffen zeker niet het gewenste resultaat hebben, is reeds langer bekend. Denkers (1975) schetst het dubieuze karakter van het generaal preventief effect. De problemen bij het generaal preventief effect zijn op zich duidelijk maar de onderzoeksresultaten bestaan uit 'een complex aantal factoren waartussen niet zo eenvoudig enige causaliteit te bespeuren is. De beschouwingen van Denkers leiden tot een tweetal met elkaar samenhangende conclusies: het is niet mogelijk om te stellen dat het generaal preventieve effect bestaat, maar óók niet dat het niet bestaat.

7 Het falen van de afschrikwekkende mechanismen opsporing en veroordeling en de toegenomen werkdruk hebben politie en justitie, onder een grote maatschappelijke druk, ertoe gebracht de uitgangspunten opsporing, straf en behandeling niet langer als alleenzaligmakend te zien.

Op lokaal niveau (o.a. politie-experimenten in Den Haag, Utrecht, Amsterdam, Hoogeveen enz.) en op gedecentraliseerd nationaal niveau heeft deze herbezinning ertoe geleid dat het voorkomen van criminaliteit tot een nieuw nevensgeschikt uitgangspunt van de criminaliteitsbeheersing verheven is.

Volgens Alderson (1977), een Engelse hoofdcommissaris van politie, ligt het voor de bestaande politie-organisaties voor de hand om de nieuwe taak van de 'crime prevention' de vorm te geven van min of meer incidentele voorlichtingscampagnes over een goede technische beveiliging van huizen etc.

Alderson rekent het geven van voorlichting over beveiliging via de massamedia, op scholen of rechtstreeks aan burgers e.d. tot de *secundaire preventie* waartoe volgens hem ook de andere politietaken als surveillance, hulpverlening en verkeersregulering behoren. Het geven van voorlichting over preventie is volgens Alderson

een vorm van secundaire preventie omdat hierdoor aan de oorzaken van de criminaliteit niet rechtstreeks en systematisch iets wordt gedaan. Het gevaar is in zijn ogen groot dat een dergelijke vorm van 'crime prevention', evenals sommige traditionele vormen van politieoptreden, slechts zal functioneren om uit de hand gelopen situaties te bezweren. Alderson bepleit een vorm van *primaire preventie* waarbij de gemeenschap, eventueel hiertoe aangezet door de plaatselijke politie, probeert een sociaal klimaat te scheppen waarin het ontstaan van criminaliteit wordt voorkomen. Voor de primaire misdaadpreventie, zoals deze door Alderson wordt voorgestaan, is een eerste vereiste dat voldoende inzicht bestaat in de (veranderbare) achtergronden van de criminaliteit. De keuze voor voorkoming van misdrijven als nieuwe justitietaak, leidt dus noodzakelijkerwijze tot een nieuw appel aan de criminologie om inzicht te verschaffen in de achtergronden van de meest voorkomende delicten.

8

In Nederland is de laatste jaren een aantal interessante beschouwingen gewijd aan de toef of afname van de criminaliteit (Dessaur, 1977; Van Dijk, 1974; Junger-Tas, 1978; Naafs en Sanis, 1979; Steensma, 1976). Deze onderzoeksverslagen zijn zonder uitzondering exercities op geaggregeerd statistisch niveau, zoals het corrigeren van criminaliteitscijfers voor de bevolkingsgroei, het aandeel van de mannen onder de dertig jaar, de toename van de materiële welvaart enz.

Deze ogenschijnlijk verschillend getinte beschouwingen hebben verder met elkaar gemeen dat ze gebaseerd zijn op bewerkingen van cijfers over de *geregistreeerde* criminaliteit. Een ander gemeenschappelijk kenmerk is dat de ontwikkeling van de geregistreeerde criminaliteit wordt gerelateerd aan één of meer maatschappelijke ontwikkelingen zonder dat een meer omvattend theoretisch kader beschikbaar is. In de hoogtijdagen van de psychologiserende criminologie werden allerehande persoonskenmerken op grond van berekende statische correlaties verheven tot causale factor van de criminaliteit (Cohen, 1970). Thans krijgen maatschappelijke

situaties en ontwikkelingen op soortgelijke gronden het predikaat criminogeen. Het gevaar van een dergelijke eclecticische, meer-voudige-factoren-benadering bestaat uit het signaleren en voorspellen van criminaliteits-trends op basis van verbanden die later schijnbaar kunnen blijken te zijn.

In de Nederlandse dagbladers (Buikhuisen, 1979) is ondertussen uitvoerig gediscussieerd over de vraag 'werkt technopreventie of werkt het niet'. Dit naar aanleiding van het krantenbericht dat onderzoek had uitgewezen dat deze vraag ontkennend moet worden beantwoord. Hoewel te begrijpen valt dat de krantenlezer graag wil weten of hij als potentiële klant van de Security-beurs waar krijgt voor zijn geld of niet, kan de conclusie van een dergelijke discussie toch slechts zijn dat het niet mogelijk is een dergelijke vraag te beantwoorden zonder een theoretisch kader.

9

Bij het opstellen van algemene preventie-programma's is een algemeen theoretisch kader om bewegingen in het criminaliteits-niveau te kunnen interpreteren, dringend gewenst. Het gaat daarbij uiteraard vooral om een kader dat aanknopingspunten biedt voor daadwerkelijke preventie. Een zinvolle aanzet tot een dergelijk kader achten wij de analyse van de factoren die het risico van een burger bepalen op direct of indirect slachtofferschap van een delict (victimologische risico-analyse). Deze benadering is afgestemd op de gedachte van de primaire preventie, omdat er niet uitsluitend gelet wordt op *potentiële delinquenten* (dadergerichte benadering), maar ook op de *gelegenheid* die de dief maakt.

Dit artikel probeert een aanzet te geven tot zo'n meer omvattend theoretisch kader over 'kleine' criminaliteit en bespreekt het effect van reeds bekende maatregelen tegen de achtergrond van dit model. In de laatste paragraaf van het artikel zal nader worden ingegaan op de rolverdeling tussen burgers en politie bij de misdaadvoorkoming.

2. Een aanzet tot een theoretisch kader

2.1. Inleiding

Een victimologische risico-analyse hanteert

als voornaamste uitgangspunt dat daders de gelegenheid moeten krijgen om delicten te plegen. Zo stellen Cohen en Felson (1978), dat voor een succesvol delict er buiten de gemotiveerde dader minstens de *gelegenheid* moet zijn om het delict te plegen, d.w.z. dat er een geschikt *doelwit* (persoon of object) aanwezig moet zijn waarvan de *bescherming* of *bewaking* onvoldoende is. Bovendien nemen zij aan dat aan- of afwezigheid van de eerder genoemde elementen vaak in meer of mindere mate gelijktijdig plaatsvindt. Het gelijktijdig plaatsvinden is op zijn beurt afhankelijk van tijd en omgeving. Gelegenheid is vanuit de victimologische optiek bezien, het plaatsvinden van interacties (contacten) tussen potentiële delinquenten en potentiële slachtoffers. Aard en omvang van deze interacties zullen een belangrijke rol spelen bij het tot stand komen van een succesvol delict.

Hindelang (1978) stelt dat interacties tussen potentiële delinquenten niet naar willekeur plaatsvinden. Deze interacties zijn afhankelijk van plaats (bijv. wel of geen grote stad), tijdstip (bijv. wel of geen nacht) en/of omgeving (bijv. wel of geen uitgaanscentrum).

Zo'n interactie hoeft niet noodzakelijkerwijs het in contact geraken met elkaar in te houden maar kan ook juist de afwezigheid van bij voorbeeld het slachtoffer zijn (inbraak tijdens vakantie).

Tenslotte zal het resultaat van dergelijke interacties afhankelijk zijn van de mate van bescherming of bewaking van personen en zaken.

Welke factoren spelen een belangrijke rol bij het tot stand komen van contacten tussen potentiële delinquenten en potentiële slachtoffers, die resulteren in strafbare handelingen?

Welke maatschappelijke ontwikkelingen zijn van invloed op deze victimogene factoren?

2.2. *Het risico-model en de achtergronden van 'kleine' criminaliteit*

In het rapport 'De WODC-slachtoffer-enquêtes 1974-1979' is in hoofdstuk 4 een eerste poging gedaan tot het vaststellen van factoren die in Nederland met het objectieve risico op kleine criminaliteit samenhangen (Van Dijk en Steinmetz, 1979). Onder risico

wordt de *objectieve* kans verstaan (kans van één komt overeen met 100% risico) op direct of ook indirect slachtofferschap van strafbare feiten.

Nabijheidsfactor

De eerste factor is de nabijheidsfactor, waaraan zowel een geografisch aspect (het vertoeven of wonen in de buurt van potentiële delinquenten) als een sociaal aspect (de hoeveelheid contacten met potentiële delinquenten ten gevolge van bepaalde levensgewoonten) te onderkennen valt. Het belang van de *geografische nabijheid* van (potentiële) delinquenten hangt samen met het ervaringsfeit dat delinquenten in het algemeen liever dicht bij huis werken vanwege kostenfactoren en hun specifieke kennis over het reilen en zeilen van de buurt. Albert J. Reiss jr. (1978) stelt dat daders de afstand tussen woon- en pleegplaats trachten te minimaliseren en dat met name jonge daders dicht bij huis opereren dan de wat oudere daders. Op deze algemene regels bestaan ongetwijfeld uitzonderingen. Het is bij voorbeeld duidelijk dat zakkenrollers zich in het algemeen ophouden rondom drukke anonieme winkelcentra, terwijl professionele inbrekers voornamelijk hun slag zullen slaan in de rustige, verlaten villawijken.

De algemene regel wordt in Nederland bevestigd door het onderzoek van C. van der Werff (C.B.S.-tapes, 1966). Uit dit onderzoek bleek dat het grootste deel van de kleine criminaliteit gepleegd wordt in de woongemeentes van de delinquenten en dat er in de Nederlandse grote steden relatief veel mensen wonen die voor een delict veroordeeld zijn. Op grond hiervan mogen we veronderstellen dat inwoners van de grote steden een hoger slachtoffer-risico lopen. Dit laatste wordt bevestigd door de resultaten van de WODC-slachtofferstudies.

Welke maatschappelijke ontwikkelingen kunnen in positieve of negatieve zin inspelen op de factor geografische nabijheid? De meest relevante ontwikkelingen lijken het ontstaan van sociaal gemengde woonwijken — de vermenging van *haves* en *have nots* — en een verdere segmentering van wonen, werken en

recreëren. Deze segmentering noopt tot een frequenter heen en weer reizen. Beide ontwikkelingen kunnen leiden tot een toename van het aantal contacten tussen individuen die elkaar niet kennen, en waarvan de goederen voor de ander een aantrekkelijk doelwit kunnen zijn.

Sociale nabijheid wordt voornamelijk bepaald door individuele of collectieve levensstijlen. Het risico op slachtofferschap van kleine criminaliteit is volgens Hindelang (1978) en Van Dijk en Steinmetz (1979) voor een belangrijk gedeelte afhankelijk van de individuele levenswijze (lifestyle). Sommige levensstijlen, die op hun beurt samenhangen met iemands sociale rol in de maatschappij (jong of oud, wel of niet gehuwd, hoge of lage sociale klasse enz.) kunnen vaker tot contacten met potentiële daders leiden dan andere levensstijlen.

12

Als voorbeeld kunnen jongeren en adolescenten genoemd worden, die gemiddeld 60 uur per week aan hun vrije tijd besteden, waarvan 47 uur buitenshuis wordt doorgebracht (uitgaan). Gemiddeld besteedt de Nederlander 47 uur aan zijn vrije tijd waarvan 14 uur aan het uitgaansleven. Deze groep jongeren wordt, ongeacht woonplaats, sociale klasse of sexe, bijna 3,5 maal vaker slachtoffer dan bejaarden, bijna 2,5 maal vaker slachtoffer dan personen tussen de veertig en vijfenzestig jaar en bijna 1,5 maal vaker slachtoffer dan Nederlanders tussen de vijfentwintig en veertig jaar. Jong zijn en vertoeven in uitgaanscentra (café, disco enz.) komt in de drie grote steden erop neer dat men tezamen met een groep onbekenden (die ook onbekend wensen te blijven) verblijft in de subcultuur van het uitgaansleven.

Opgemerkt moet worden dat sociale nabijheid slechts de kans op slachtofferschap van bepaalde typen delicten verhoogt. Uit resultaten van de WODC-slachtofferenquêtes kan worden afgeleid dat sociale nabijheid (individuele levensstijl) voornamelijk invloed heeft op slachtofferkansen van typische straatdelicten zoals handtastelijkheden met seksuele bedoelingen op straat, agressie en fietsendiefstal. Uit hetzelfde onderzoek bleek dat inbraak, bromfietsendiefstal en autodiefstal minder beïnvloed waren door sociale nabijheid.

Bovendien veronderstellen wij dat risico-nemend *gedrag* een verdere differentiatie zal opleveren van de afzonderlijke sociale nabijheidsklassen. Dus hogere of lagere victimizatiekansen dan de respectieve slachtofferkansen per sociale nabijheidsklas. Verondersteld wordt dat jongeren (die sowieso vaker gevictimiseerd worden) met bepaalde persoonlijkheidstrekken een extra hoog risico op slachtofferschap van mishandeling lopen.

Welke relevante maatschappelijke ontwikkelingen kunnen we identificeren met betrekking tot de factor sociale nabijheid? In de eerste plaats is het duidelijk dat men steeds meer over vrije tijd beschikt. Dit geldt vooral voor jongeren. De toename van vrije tijd heeft tot gevolg dat het aantal contacten tussen ouders en potentiële slachtoffers zal toenemen. In de tweede plaats verwachten we dat de emancipatie van de vrouw bevorderend zal inwerken op de omvang van de contacten tussen potentiële vrouwelijke slachtoffers en ouders. Deze ontwikkeling wordt al ten dele gesteund door de resultaten van slachtofferstudies die uitwijzen dat de slachtofferkansen van vrouwen relatief sterk stijgen. In de derde plaats signaleren we een toenemende urbanisatie van de Nederlandse samenleving hetgeen per definitie meer contacten met vreemden inhoudt en dus ook met ouders.

Zoals hiervoor opgemerkt, vormen geografische en sociale nabijheid te zamen de nabijheidsfactor. Maar nabijheid alleen verklaart risico op criminaliteit niet afdoende. Er moeten motieven aanwezig zijn om delicten te plegen en natuurlijk ook de gelegenheid.

Het grootste deel van de criminologische literatuur handelt over motieven van ouders. De meest evidente motieven zijn het moeten opbrengen door verslaafden van de steeds hoger wordende heroïneprices (drug related crime), de zucht naar goederen om door middel hiervan status te verwerven en de meer psychologische motieven zoals verveling, bravour en seksueel avonturisme. Daarnaast kunnen bij bepaalde categorieën ouders psychologische stoornissen een rol spelen (Buikhuisen, 1979).

Dit soort motieven is altijd aanwezig geweest. In de huidige samenleving waarschijnlijk niet

meer dan vroeger maar zeker niet minder. De toenemende werkloosheid zal de noodzaak van adolescenten om op een alternatieve wijze status en gevoel van eigenwaarde te verkrijgen, bovendien doen toenemen. Hoewel het onderzoek naar de ontstaansgeschiedenis van de motieven van de daders uiteraard van grote (praktische) waarde is, willen wij op deze plaats de aandacht vooral richten op de kenmerken van de potentiële slachtoffers die ertoe bijdragen dat deze motieven in (criminele) daden worden omgezet.

Aantrekkelijkheidsfactor

14

In zekere zin is de victimologische pendant van deze motieven de aantrekkelijkheidsfactor. Deze tweede factor is de mate waarin iemand of iets zichtbaar een aantrekkelijk doelwit vormt voor potentiële delinquenten. De aantrekkelijkheid wordt bepaald door het bezit van luxe goederen (antiek, juwelen enz.), bepaalde seksuele kenmerken (jong, attractief) of agressie-opwekkende kenmerken. Ook hier geldt dat aantrekkelijkheid in ongelijke mate een determinant van de verschillende typen van delicten zal zijn. Het bezit van luxe goederen bijvoorbeeld zal voornamelijk een determinant van het delict inbraak of diefstal zijn.

Relevante ontwikkelingen in dit kader zijn de toename van het autopark en de toename van het bezit van elektronica (Felson, 1978).

Deze ontwikkelingen zullen inspelen op de aard van de contacten. Er valt tegenwoordig simpelweg veel meer te stelen en te vernielen dan in de jaren vijftig.

Blootstellingsfactor

Het omgaan met vreemden heeft ertoe geleid dat allerlei natuurlijke sociale remmingen weggevallen zijn. Omgaan met vreemden wordt zoals eerder vastgesteld, in toenemende mate bevorderd door het ontbreken van een integratie tussen wonen, werken en recreëren.

Delinquenten hebben weinig repercussies te verwachten als er tussen vreemden geopereerd wordt. Bovendien schiet men in een dergelijke emotie-arme en anonieme sfeer elkaar niet te hulp. Men biedt elkaar dus minder bescherming dan voorheen mogelijker-

wijs het geval was. Het is wel duidelijk dat de gelegenheid hierbij de dief helpt maken. Onder de blootstellingsfactor verstaan we dus de mate waarin aan delinquenten bij het in contact komen met een attractief doelwit, de gelegenheid wordt gegeven om een delict te plegen. Met name bij het bieden van gelegenheid verwachten we dat verschillen tussen delicten geconstateerd zullen worden, terwijl specifiek risico-nemend gedrag ook hier een belangrijke rol zal spelen.

Aan de blootstellingsfactor zijn zowel technische als sociale aspecten te onderkennen.

Technische aspecten zijn het niet of inadequaat afsluiten van woningen of auto's en het ten onrechte neerleggen van de portemonnee boven op de boodschappentas. De niet onbelangrijke technische maatregelen ter voorkoming van de misdrijven die o.a. hierdoor veroorzaakt worden noemen we technopreventie. Ook het bezit van veel baar geld is een aspect van de technische blootstelling. Op deze factor is in een eerdere WODC-publicatie (Buikhuisen, 1976) en elders reeds uitvoerig ingegaan, zodat we er hier niet over zullen uitwijden.

15

Sociale aspecten van de blootstellingsfactor zijn de mate van aanwezigheid van de één of andere vorm van bescherming of bewaking. Een voorbeeld van bewaking is het preventief surveilleren door de politie. Het niet aanwezig zijn in huis voor kortere tijd of ook voor langere tijd bij voorbeeld tijdens vakanties, bevordert victimizatie van het delict inbraak. Met name bij het signaleren van een inbraak en het eventueel interveniëren is het duidelijk dat buurtgenoten hun bijdrage kunnen leveren tot bescherming van have en goed. Met het bieden van bescherming of ook wel informele sociale controle, is het in urbane samenlevingen somber gesteld. Deze sombere gesteldheid wordt benadrukt door de onderzoeksresultaten van een Amerikaans veld-experiment (Takooshian en Bodinger, 1978)* in achttien Amerikaanse steden. Uit dit veld-

* Zie voor een bewerking van dit artikel Justitiële Verkenningen no. 1, 1980.

experiment* bleek dat vrijwel geen enkele voorbijganger interveniëert of zelfs opmerkingen maakt (slechts 3% deed dit wel) wanneer iemand bij klaarlichte dag een auto openbreekt en hier verschillende goederen (tv's, camera's enz.) uit steelt. Vrijwel iedereen keek toe en liep daarna door. Ook politie-agenten vervolgden niet zelden hun wandeling. Bang voor fysieke repercussies hoefde men niet te zijn daar meer dan de helft van de simulerende daders vrouwen waren. Hoogst opmerkelijk was dat sommige omstanders de dader zelfs hielpen of 'zwijggeld' vroegen. Soortgelijke reacties zijn bij eenzelfde veld-experiment waargenomen met betrekking tot het delict mishandeling op straat.

Het voornaamste kenmerk van de urbane omgeving is het ontbreken van formele en informele sociale controle. Dankzij urbane evoluties zijn omgevingen (woon/school/werk-omgevingen) veranderd van plaatsen waar iedereen elkaar kende, in omgevingen die gedomineerd worden door anonimiteit en onpersoonlijkheid. Gardiner (1978) stelt dat het verdichten en clusteren van transport (wegen, spoorwegen enz.) en goederen/dienst-verleningsystemen sociale segregatie tot gevolg hebben gehad, hetgeen de voornaamste aanwijsbare reden zou zijn voor onpersoonlijke en anonieme omgevingen. Voorbeelden hiervan zijn kleine straten die veranderden in drukke dwarsverbindingen tussen het ene en het andere deel van de stad, scholen en buurtwinkels die veranderden in scholencomplexen en grote winkelcentra. Deze cumulatie van verschillende sociaal-economische en fysieke (hoog/laagbouw, semi-privé en openbare tuinen enz.) processen heeft ertoe geleid dat veiligheid (met betrekking tot criminaliteit, verkeersveiligheid, kinderveiligheid, milieuveiligheid enz.) niet overal in Nederland in gelijke mate gerealiseerd is.

2.3. Conclusie

Tegen de achtergrond van de eerder gesigna-

*Er is reden om te veronderstellen dat een replicatie van een dergelijk experiment in bijv. Amsterdam eenzelfde uitkomst zal laten zien. Zie bijv.: G. J. van Os, Het Huk: een opvangcentrum voor heroïneverslaafden in de Spuistraat, doctoraal-scriptie sociologie, maart 1979.

leerde ontwikkelingen in de maatschappij verwachten we dat het aantal contacten tussen potentiële delinquenten en potentiële slachtoffers en/of hun bezittingen zal blijven toenemen, terwijl de mogelijkheid om delicten te plegen eveneens groter zal worden. De motieven van daders om delicten te plegen zullen volgens onze verwachtingen tenminste gelijk blijven. Tevens merken we op dat het eerder geschetste theoretische kader (nabijheidsfactor, aantrekkelijkheidsfactor en blootstellingsfactor) een groot aantal zeer uiteenlopende achtergronden van de interacties tussen potentiële daders en potentiële slachtoffers in kaart brengt.

17

De belangrijke wisselwerkingen tussen de verschillende elementen van het driefactorenmodel zijn zo omvangrijk, dat bij toekomstige analyses gebruik gemaakt zal moeten worden van een systeem-theoretische benadering. Alleen een systeem-theoretische benadering lijkt voldoende mogelijkheden te bieden om de dynamiek binnen de relevante sociale- en fysieke ecologie optimaal te beschrijven.

Verder menen we dat het theoretische kader aanknopingspunten biedt voor primaire preventie van criminaliteit. Het geschetste kader maakt het enerzijds mogelijk om op een systematische wijze de vinger te leggen op de sociaal-economische, fysieke en sociale componenten van de maatschappelijke structuur die misdaadbevorderend zijn.

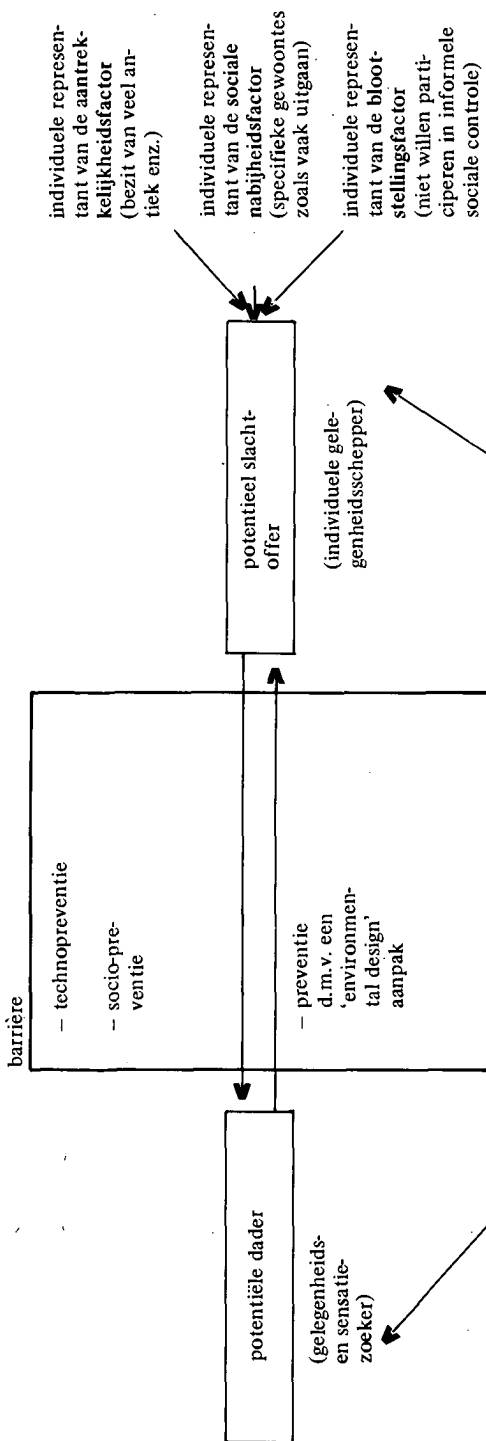
Anderzijds is het mogelijk om door middel van dit theoretisch kader aan te geven waar men barrières zou kunnen proberen te plaatsen tussen potentiële delinquenten en potentiële slachtoffers of althans de bestaande drempels zou kunnen verhogen.

Deze barrières staan bekend onder de namen technopreventie, socio-preventie en 'crime prevention through environmental design' (zie fig. 2). Deze barrières maken deel uit van de primaire preventie-strategie.

3. Ervaringen met concrete preventie-experimenten

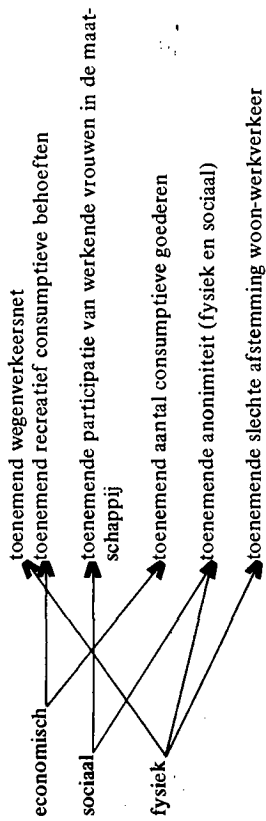
3.1. Inleiding

Welke ervaringen heeft men opgedaan met

Figuur 2

algemene maatschappelijke
invloeden (algemene gele-
genheid)

concrete preventie-experimenten? In hoeverre zijn de uitkomsten van deze experimenten in overeenstemming met het in hoofdstuk twee geschetste kader?

Het bestuderen van wisselwerkingen tussen de fysieke en sociale omgeving enerzijds en de interacties tussen potentiële slachtoffers en potentiële delinquenten anderzijds vereist, zoals gezegd, een veelomvattend theoretisch kader. Dit betekent dat ook experimenten op dit gebied zo breed mogelijk zouden moeten worden opgezet. Overduidelijk is van een dergelijke aanpak sprake in het project in Devon en Cornwall (Alderson, 1977) waar, door middel van het afbeelden van deelverzamelingen, verbanden worden gelegd tussen woongebieden van potentiële delinquenten, pleeggebieden, tijdstippen waarop strafbare feiten plaatsvinden, slachtofferkenmerken en fysieke- en socio-demografische kenmerken van de pleeggebieden. Ook in dit project ontbreekt echter een theoretisch kader zodat de werkwijze sterk empiricistisch blijft.

20

De overige hier te behandelen experimenten zijn er steeds op gericht om één of hoogstens enkele van de mogelijke wisselwerkingen tussen omgeving en de dader-slachtoffer-interacties te beïnvloeden. Wanneer we de uitkomsten relateren aan het eerder geschetste theoretische kader, dan moeten we beseffen dat in de thans uitgevoerde preventie-experimenten de eerder genoemde factoren slechts zeer gedeeltelijk geoperationaliseerd zijn. In het bijzonder geldt dit voor de aantrekkelijkheidsfactor en de sociale nabijheidsfactor. Bij de sociale nabijheidsfactor moeten we ons afvragen of het in het algemeen wel mogelijk en wenselijk is om burgers hun levenswijze te laten veranderen teneinde minder risico op kleine criminaliteit te lopen. Het gemakkelijkste te beïnvloeden zijn de blootstellingsfactor en de geografische nabijheidsfactor. De concrete preventie-experimenten hebben dan ook in het algemeen betrekking op deze factoren.

3.2. Bespreking van de preventie-experimenten

De betekenis van de blootstellingsfactor wordt benadrukt in het werk van Angel (1968), Jane Jacobs (1961), Oscar Newman (1973) en

Jeffery (1977). Angel formuleerde in de pioniersfase de hypothese dat nauwelijks gebruikte straten weinig criminaliteit kenden, terwijl zeer drukke straten ook weinig getroffen werden door criminele voorvallen vanwege de informele sociale controle. Straten met een gematigd gebruik zouden het meeste criminaliteit hebben. De aanwezigheid van informele sociale controle in grote steden moet tegenwoordig betwijfeld worden gezien de resultaten van het eerder beschreven Amerikaanse veld-experiment. Uit dit experiment bleek immers dat uit geparkeerde auto's in achttien Amerikaanse steden vele waardevolle goederen (televisie, camera en bontjas) in het nabijzijn van politie en voetgangers gestolen konden worden, zonder dat iemand hier iets aan deed of iets van zei.

21

Oscar Newman (1977) heeft de relatie tussen *bouwomgeving en criminaliteit* onder de aandacht gebracht. Hij constateerde dat overzichtelijkheid en een goede bouwkundige territoriumafbakening de sociale controle versterken en psychologische barrières opwerpen voor potentiële delinquenten. De aanleg van *defensible space* zou derhalve minder criminaliteit tot gevolg hebben. Sheena Wilson (1978) heeft echter voor de verschillen in hoeveelheid criminaliteit tussen hoog- en laagbouw en met name vandalisme bij een Londense replicatie van Newman's studies, geen enkele evidentie gevonden. Verschillen qua criminaliteit tussen hoog- en laagbouw bleken schijnbare verbanden en te herleiden tot het aantal minderjarigen per woonblok. Pat Mayhew (1979) stelt dat verstandige architectuur zeker niet de enige sleutel tot een criminaliteits-vrije omgeving is. Met vele andere factoren moet terdege rekening gehouden worden zoals het type inwoners, het aantal locale daders en de kinderdichtheid, naast de wijze waarop de omgeving door burgers en bevoegde instanties wordt beheerd. Al deze factoren zijn niet te herleiden tot de architectuur.

In het artikel van Mayhew wordt vooral het belang onderstreept van de geografische nabijheidsfactor (aantal locale daders) en de sociale blootstellingsfactor (toezicht op kinderen) uit het eerder geschetste theoretische

kader. In het algemeen werpen deze laatste resultaten voor de zoveelste maal het licht op het gebrekkig functioneren van de informele sociale controle en hier met name op de controle over minderjarigen en op de bereidheid van burgers om te participeren in het onder controle houden van de eigen buurt. In dit verband moet ook worden gewezen op de bevinding van Junger-Tas en Van der Zee-Nefkens (1978), dat men in de steden minder dan op het platteland geneigd is om de politie te waarschuwen wanneer er kleine delicten in de buurt worden gepleegd. Waller (1978) heeft in Canada aangetoond dat 'block watch' een goede remedie kan zijn tegen inbraken overdag, maar dit is dan wel afhankelijk van de bereidheid van burgers om aan deze programma's mee te werken (op de lange duur vervlakt de bereidwilligheid). Uit het Home Office onderzoek (no. 49, 1978) *The impact of closed circuit television on crime in the London underground* bleek dat door formele sociale controle, diefstal en roof in de Londense ondergrondse aanzienlijk kon worden teruggedrongen.

Het ogenschijnlijk meest eenvoudige onderwerp, de verkleining van de technische blootstelling, ook wel *technopreventie* genaamd, is tot nu toe buiten bespreking gebleven. In het WODC-rapport *Criminaliteit en technopreventie* (Buikhuisen en van Bergeijk, 1976) is een uitvoerige opsomming te vinden van de technopreventieve mogelijkheden waaronder de suggestie om het gebruik van baar geld terug te dringen. Het is interessant dat deze suggestie aansluit bij de bevindingen van Richard Block (1978). Hij constateert dat verschillen in omvang bij het delict diefstal van de portemonnee/zakkenrollerij (in Nederland komt het delict diefstal van de portemonnee/zakkenrollerij vaker voor dan in de V.S.) mogelijkterwijs terug te voeren is op het op zak hebben van contant geld in plaats van *credit cards* of *cheques*.

Dit voorbeeld illustreert tevens waarom misdaadpreventie zo'n ingewikkelde zaak is. Als men bedenkt dat er momenteel (1979/1980) in Nederland sprake is van een toename van cheque/ giro-fraude, dan wordt het duidelijk dat bovenstaande suggestie slechts een

temporeel karakter heeft en dat een veranderde situatie om een nieuwe creatieve aanpak vraagt. Preventie van portefeulldiefstal leidt tot het creëren van een attractief doelwit voor een nieuwe vorm van criminaliteit (cheque-fraude).

Om enige greep te krijgen op de huidige stormachtige ontwikkeling in de verkoop van beveiligingsapparatuur zal de beveiligingsindustrie kritisch gevolgd moeten worden en onderwerp van een maatschappelijke discussie moeten zijn. Het ontwikkelen van normen kan wellicht mede een taak voor de overheid zijn. Een dergelijke uitspraak betekent geen afwijzing van technopreventie of de producenten ervan, maar slechts een vroegtijdige attendering op het ontstaan van een onbestuurbare technologie-spiraal.

In een wat andere context is hetzelfde probleem door ir. E. J. Tuininga, (1979) aangesneden. Volgens hem zou men kunnen stellen dat de technologie oorspronkelijk voornamelijk ontwikkeld werd op het meso-niveau (bedrijfsleven), maar dat de consequenties van de technologische ontwikkelingen nu invloed gaan hebben op micro (individueel) niveau en op macroniveau (de maatschappij).

Duidelijke voorbeelden van technische beveiliging zijn het stuurslot en de bromfietshelm. Mayhew (1976) rapporteert over de verwachtingen en betekenis van het invoeren van auto-stuursloten. De verwachting was dat diefstal van de auto terug zou lopen na invoering van het stuurslot. Uit de onderzoekresultaten blijkt echter dat het autostuurslot een grotere impact had op de afname van joy-riding ('unauthorised taking') dan op diefstal van de auto.

In hetzelfde artikel wijst P. Mayhew bovendien op het verschijnsel verplaatsing. Uit de resultaten bleek namelijk, dat na invoering van het stuurslot, joy-riders en autodieven zich voornamelijk gingen concentreren op oude auto's waar geen stuurslot in gebouwd was.

Het is duidelijk dat bij het invoeren van dergelijke technische beveiligingen en in het algemeen bij het uitzetten van preventieve strategieën, gelet moet worden op verplaatsings-effecten. Uitgaande van de gelegenheidsstructuren onderscheidt Repetto (1976) vijf vormen

van verplaatsing: a) naar een ander tijdstip; b) naar een andere tactiek (modus operandi); c) naar een ander gebied (nabij of ook iets verder weg) en d) naar een ander delict (zgn. functionele verplaatsing).

In de WODC-slachtofferenquêtes wordt gewag gemaakt van het effect van het invoeren van de verplichte bromfietshelm. In 1975 nl. nam het aantal slachtoffers van het delict bromfietsdiefstal beduidend af. Het zou ons niet verbazen als ook dit effect voornamelijk terug te voeren is op een afname van joy-riding van bromfietsen.

Uit de WODC-slachtoffer-enquêtegegevens na 1975 blijkt verder dat de slachtofferpercentages van dit delict langzamerhand aan het toenemen zijn. Deze toename kan mogelijkerwijs een aanduiding zijn van een verschuiving in de modus operandi (het stelen of meenemen van helmen door potentiële joy-riders).

24

Naast de bovengenoemde technische beveiligingsmaatregelen kennen we het deugdelijk hang- en sluitwerk op ramen en deuren. Aan dergelijke beveiligingsmaatregelen (ook het op slot zetten van fiets en bromfiets enz.) kleven een tweetal bezwaren die nog opgelost dienen te worden. Het eerste bezwaar noemt Waller (1979) de 'security illusion'. Het gebruik van goed hang- en sluitwerk zou de inwoners de illusie geven dat zij veilig zijn, terwijl de huizen nog steeds kwetsbaar zijn wanneer de bewaking niet wordt verbeterd. Aan burgers moet duidelijk gemaakt worden dat hang- en sluitwerk slechts een eerste barrière is en als zodanig een goed hulpmiddel bij het functioneren van de informele sociale controle. Wanneer er niemand op een alarmbel reageert heeft zo'n apparaat uiteraard weinig nut.

Het tweede bezwaar is het volgende. Uit de antwoorden op specifieke preventievragen in de WODC-slachtofferenquêtes van de laatste drie jaar bleek dat de meeste Nederlanders wel degelijk weet hebben van technische beveiligingsmaatregelen (Steinmetz 1980). Bovendien hebben ze ook het voornemen tot het toepassen van dergelijke maatregelen. Aan de andere kant blijkt dat er in de praktijk vaak weinig van terecht komt. Het concrete slachtofferschap gaat namelijk in dertig procent van de gevallen gepaard met het niet

toepassen van technische beveiligingsmaatregelen (het niet op slot zetten van de fiets, het openlaten van ramen of deuren enz.). Het contrast tussen de goede voornemens en de praktijk is begrijpelijk als we beseffen dat de bevolkingsgroep die het grootste risico loopt — de jongeren — van nature geneigd is om risico's te nemen. Bovendien moet worden bedacht dat tegenover de inspanning van het te allen tijde toepassen van dergelijke maatregelen, slechts een zeer abstracte en onzekere beloning staat (een kleiner risico).

Deze problemen kunnen ons inziens aangepakt worden door de bevolking meer inzicht te geven in de verdeling van het risico over de bevolking. Vooral de jongeren zouden moeten worden aangespoord om preventiemaatregelen te nemen. Daarnaast zou men naar wegen moeten zoeken om het nemen van preventieve maatregelen direct lonend te maken. Dit laatste zal geen eenvoudige opgave zijn.

25

Een aardige uitwerking van bovenstaande gedachten is het Home-Office-onderzoek naar vernieling en schade in dubbeldekkers. Uit dit onderzoek bleek vernieling en de daarmee gepaard gaande schade beperkt te kunnen worden door de bestuurderscabine midden in de dubbeldekker te plaatsen. Door deze situering was de conducteur in staat om het sociale verkeer in de bus te reguleren. Deze oplossing had voor alle betrokkenen directe voordelen terwijl tevens het vandalisme werd teruggedrongen.

3.3. Conclusie

Onderzoek heeft reeds enige evidentie opgeleverd voor de zinvolheid van een aanpak, waarbinnen de fysieke, sociale en technische maatregelen elkaar versterken. In figuur 3 zal de relatie tussen de eerder beschreven onderzoeken (paragraaf 3.2) en het theoretisch kader nog eens kort samengevat weergegeven worden. Aangegeven zal worden in welke mate er sprake is van relaties tussen de drie afzonderlijke factoren uit het theoretisch kader en de eerder beschreven onderzoeken. Tevens wordt in de laatste kolom aangegeven in hoeverre de onderzoeken theoretisch gefundeerd zijn.

Uitgaande van de psychologische leer-

Figuur 3

Factoren	nabijheid		blootstelling		aantrekkelijkheid	theoretische fundering
	geografisch	sociaal	technisch	sociaal		
Onderzoeker						
Devon en Cornwall (Alderson, 1977)	x		x	x	x	geen
Angel, 1968				x		beperkt
Newman, 1977			x	x		beperkt
(Kritiek op Newman)						
Sheena Wilson, 1978	x			x		wel
Pat Mayhew, 1979						
Waller, 1978			x	x		beperkt
Home Office onderzoek, 1978						
(‘The impact of closed circuit television on crime in the London underground’)	x		x			beperkt
Buikhuisen, 1976						
‘Criminaliteit en technopreventie’			x			beperkt
Mayhew, 1975						
locking steering column			x		x	beperkt

theorieën lijkt het van groot belang dat er bij het voorkomen van misdrijven een relatie gelegd wordt met de algemene welzijnsproblematiek. Het voorkomen van misdrijven is geen zaak van de technologie alleen. Het vereist tevens aanpassingen van bepaalde gewoontes en sociale ontwikkelingen. De kansen dat deze noodzakelijke aanpassingen worden gerealiseerd, zijn aanzienlijk groter wanneer zij ook los van het misdaadpreventieve effect een bijdrage aan het welzijn inhouden.

Om een aantal bezwaren op te heffen of in ieder geval in beschouwing te nemen, zal het niveau waarop maatregelen genomen kunnen worden en een daarbij horende kosten- en batenanalyse, in het model vercalculeerd moeten worden. In het laatste rapport over de WODC-slachtofferenquêtes wordt het maatregelen-niveau onderscheiden naar micro- (individueel), meso- (wijk- of lokaal bestuur) en macro-niveau (overheid). Micro- en meso-niveau zijn nauw met elkaar verweven, daar dit in het algemeen de niveau's zijn waarop de welzijnsdiscussie zich afspeelt. Een voorbeeld is de samenhang tussen technische beveiligingsmaatregelen en het als individu willen participeren in bijv. een blockwatch-systeem enerzijds en de algehele coördinatie ter bevordering van formele- en informele sociale contacten (bejaardenhulp, vakantieregistratie enz.) in de wijk anderzijds. Verder onderscheiden we maatregelen op macro-niveau zoals het verplichte gebruik van de bromfietshelm. Maatregelen op overheidsniveau (macro) hebben als evident voordeel dat verplaatsing van strafbare feiten geografisch niet zonder meer te verwachten is. Onze belangrijkste conclusie is echter dat een verbetering van de (informele) sociale controle de meeste perspectieven biedt. Dit impliceert een ombuiging van de urbane levenswijze. Voor degenen die toch al kritisch staan tegenover de grote-stads-cultuur zijn de belangen bij een dergelijke ombuiging evident: 'meer welzijn en minder criminaliteit'. Voor de anderen zal het voordeel van de misdaadpreventie afgewogen moeten worden tegen nadelen als 'minder vrijheid', 'meer verplichtingen tegenover de burens' etc.

4. De mogelijke rol van Nederlandse burgers en politie bij het voorkomen van criminaliteit

In de voorgaande hoofdstukken is uitvoerig betoogd dat voorkomen van criminaliteit het niet kan stellen zonder informele sociale controle. In dit hoofdstuk zal het begrip informele sociale controle nog eens uitvoerig uit de doeken worden gedaan en met name de hiermee samenhangende rollen van burgers en politie. Dit brengt ons tot het stellen van de volgende vragen.

Wie zijn onze medeburgers, wat verwachten zij van elkaar en welke subculturele verschillen in opvattingen spelen bij de beoordeling van elkaars verwachtingen een rol? Nuanceringen in het stellen van prioriteiten bij de behoefte aan wonen, werken en/of recreëren, verschillen in perceptie van het maatschappelijk systeem en – zeker niet in de laatste plaats – de mate van individuele vrijheid (behoefte aan anonimiteit), bepalen tot op zekere hoogte de haalbaarheid en reikwijdte van een preventie-strategie, die gebaseerd is op het eerder beschreven drie-factorenmodel. Bij het op intuïtieve wijze aanduiden van subculturele verschillen tussen verwachtingen, zal gebruik gemaakt worden van citaten uit het verhaal: In het stadspark van Herman Pieter de Boer (1979).

28

‘De surveillerende agent was al driemaal langsgelopen. Het leer van zijn nieuwe dienst-schoenen knerpte en piepte opvallend, maar de dames lieten zich niet afleiden en bleven elkaar omhelzen, zuchtend en zoenend, woordjes lispelend. Hij nam zijn besluit, schraapte zijn keel en posteerde zich met de armen op zijn rug voor het tweetal. ‘Dames, wat moet dat?’ ‘Nu keken ze op. ‘Kent u ons niet?’ vroeg de blondine verwonderd. Ze had haar nopjesvoile omhooggeslagen over haar hoedje om niet gehinderd te worden bij het kussen. ‘Ik zou het niet weten’, zei de agent, met zijn plattelandsaccent. Ze keken elkaar aan en proestten. ‘Waar komt u in ’s hemelsnaam vandaan?’ vroeg de andere dame. ‘Dat heeft er weinig mee te maken’, zei hij, terwijl hij op zijn schoenzolen naar voren wipte, zoals politiemannen wel doen, ‘maar als u het beslist wilt weten’. De blonde zei: ‘U bent

hier nieuw in de stad'. 'Dat klopt', zei de agent, 'maar . . .'. 'Nou ja, dan kon u het ook niet weten', zei ze. Ze schonk hem een vergevend glimlachje en voegde er met een wegwijsgebaartje aan toe: 'Sans rancune, agent!' De dames vlijden zich weer met een zucht in elkaars armen, terstond verloren voor de buitenwereld. De agent fronste zijn wenkbrauwen voor meer gezag, opende zijn mond, maar wist geen tekst. Hij schuifelde wat heen en weer, en bleef nog kijken. Maar zijn oren begonnen te gloeien, zijn hoofd werd licht en hij kreeg last van gevoelens. Verderop zag hij een naakte man uit de vijver klimmen, hij had een eend bij de strot. De agent stond een paar seconden stil, met stijf toegeknepen ogen. Hij haalde diep adem, toen hernam hij zijn bedaarde dienstpas en probeerde te kijken als een echts stadsagent, met een uitdrukking van och ja, nou ja, dat kennen we wel. Zoiets, zo'n gezicht ongeveer'.

29

Deze citaten verduidelijken zeer treffend verschillen tussen plattelands- en stadsopvattingen, verpersonifieerd in de veranderende plattelandsagent. Wat maakt hem nu een stadsagent? Misschien wel dat hij nergens meer van opkijkt, wat hij als zijn referentiekader beschouwt bij het opereren in de 'grote stad'. Verder wordt in het verhaal impliciet de omschrijving van een territorium gegeven. De aangenaam minnekozende dames wensen in het *stadspark* met rust te worden gelaten. Parken komen op platteland als recreatieoord niet voor en veiligheid of rust wordt op het platteland totaal anders beleefd. Veiligheid of rust wordt in agrarische samenlevingen gedicteerd door de alles of niets participatie aan de daar vigerende vorm van informele sociale controle*. Het gedwongen meedoen aan het agrarisch groepsgebeuren heeft een relatief sterke sociale cohesie tot gevolg. Aan de andere kant moet men beseffen dat sociale rollen, positie, status en beroepsmobiliteit op het

* G. D. Suttles, (The social Construction of communities. The university of Chicago Press, 1972), die verschillende soorten territoria heeft gedefinieerd, spreekt van een zerosum territorium: men hoort erbij of niet.

platteland heel wat minder gedifferentieerd (verdeskundigd) zijn dan in de grote steden. Men kan stellen dat het platteland homogener in zijn samenstelling is. Het geringe specialisatieniveau in het bijzonder maakt het functioneren van informele sociale controle in de klassieke zin (kleinschaligheid) mogelijk. Kleinschalige informele sociale controle leidt tot een verdedigbare omgeving waar vreemden, medebewoners en kinderen vrij regelmatig en constant in de gaten worden gehouden en aan kritiek bloot staan.

Het is mogelijk dat het concept van een verdedigbare omgeving, waar kinderen in alle rust kunnen opgroeien, ook opgaat voor volksbuurten in grote steden. Waarschijnlijk is dit niet! Zeker niet bij de urbane- en sub-urbane samenlevingen in het algemeen.

30 Urbane en sub-urbane samenlevingen worden in het algemeen enerzijds gekarakteriseerd door de scheidingen wonen — werken, wonen — winkelen, wonen — recreëren en werken — winkelen en anderzijds door een verregerende beroepsspecialisatie. Dergelijke feiten maken het niet eenvoudig om territoria in termen van verdedigbare omgevingen te definiëren daar de algehele mobiliteit van een dergelijke omvang is dat er per individu van meerdere wisselende territoria gesproken kan worden.

Het is zelfs de vraag of een dergelijke benaming nog zinvol is. Suttles noemt urbane en sub-urbane samenlevingen administratief pyramidale territoria, die als geheel veiligheid en rust nastreven. Voorbeelden van dergelijke administratief georganiseerde pyramidale territoria zijn stadswijken, gemeenten, naties, West-Europa enz.

Problematisch in deze administratief, bureaucratisch georganiseerde verbanden is het realiseren van doelstellingen als veiligheid en rust. Deze functie is over het algemeen geprofessionaliseerd en belichaamd in organisatorische eenheden als leger en politie.

Een voorbeeld van een dergelijke professionalisering treffen we aan in het bevoogdingspatroon rondom schoolgaande kinderen. Thuis dragen ouders, voogden of andere verzorgers de verantwoordelijkheid voor het

gedrag van hun kinderen. Op school valt dit onder de competentie van het onderwijsgevend personeel, terwijl op straat klaarovers en politie zorgen voor hun veiligheid.

Met behulp van het laatste voorbeeld is ten dele duidelijk gemaakt dat een belangrijk deel van de informele sociale controle plaats heeft moeten maken voor geprofessionaliseerde *formele* sociale controle-netwerken. Het in stand houden van een natuurlijk groepsterritorium door de bewoners van een bepaald gebied werd vervangen door separate doelstellingen, gekoppeld aan separate instituten, zoals het handhaven van de openbare orde, het zorgen voor de kinderveiligheid enz. Separate doelstellingen en instellingen waren nodig daar burgers tijdens wonen, werken en recreëren toch hun relatieve veiligheid en rust gewaarborgd willen zien.

31

Wat betekent de voorgaande beschouwing nu voor het voorkomen van criminaliteit en welke rol is hierbij voor de Nederlandse burgers weggelegd? Ter herhaling van het voorgaande moeten we in ieder geval constateren dat er in te beperkte mate sprake is van informele sociale controle. Ten dele berust deze geringe sociale controle door de burger zelf op het principe dat criminaliteitsbeheersing een exclusieve taak van de overheid is. Dit principe is om twee redenen niet langer reëel. Ten eerste is de politie, blijkens de uitkomsten van de slachtofferenquêtes, kennelijk niet in staat om het tij van de kleine criminaliteit te keren. Ten tweede is het principe is ook in theorie onhoudbaar: zonder een grote mate van steun van de bevolking is geen enkele politieorganisatie in staat om de kleine criminaliteit adequaat te beheersen.

In de zestiger jaren hebben we in Nederland de opkomst van wijkorganen, buurtcomités, inspraakorganen enz. kunnen gadeslaan. Deze burgerorganen pogen middels inspraak en/of participatie invloed uit te oefenen op beslissingen die vanuit centrale overheden genomen worden over lokale belangen. Het lijkt ons dat burgers van hun mogelijkheden gebruik zouden moeten maken om informele — en ten

dele ook formele sociale controle-netwerken – te versterken of in sommige gevallen zelfs op te bouwen. In de context van een gedecentraliseerd welzijnsbeleid zullen de Nederlandse burgers via inspraak of actiegroepen moeten proberen de problematiek van de openbare veiligheid aan de orde te stellen bij de daartoe bevoegde instanties. In de visie van Alderson, 1977 (Communal Policing) kan de politie bij dergelijke burger-initiatieven ter bevordering van de veiligheid, een initiërende rol vervullen. Wil de politie een initiërende rol vervullen, dan moet zij naar behoren geïnformeerd worden over misdrijven. Informatie kan alleen verkregen worden als burgers bereidwillig aangifte van de aan hen overkomen incidenten doen. Hieruit blijkt opnieuw hoezeer de verschillende politietaken elkaar dienen aan te vullen. De nieuwe taak op het gebied van de *crime prevention* maakt de traditionele rekerchetaak niet minder belangrijk. Het verhogen van het aantal aangiften zal immers, indien de politie niet geraakt tot een meer effectieve opsporing, tot gevolg hebben dat er nog meer burgers gefrustreerd raken omdat de politie niets kan of wil doen. Behalve met een meer effectieve (bijv. probleem-gerichte) opsporing kan de politie vermoedelijk al veel frustraties voorkomen door de slachtoffers eerlijk te informeren*) over het verloop van hun zaak of zelfs over het feit dat er voornog niets aan gedaan zal worden. Belangrijk in dit verband (primaire preventie) is het feit dat het voorkomen van criminaliteit een zaak is die vele partijen aangaat: politie, openbaar ministerie, bestuurders (burgemeester en wethouders), stadsplanners en architecten en tenslotte en bovenal de burgers zelf.

Alderson, J. Communal policing.
Exeter, Devon and Cornwall Constabulary,
Force headquarters, 1978.

Block, R. Aggression in two cultures: a

*) Confidence building; Zie Reduction of Fear of crime: strategies for intervention; J. Henig en M. Maxfield, *Victimology*, 3e jrg., 1978, numbers 3–4, blz. 297–313. Zie voor een bewerking van dit artikel Just. Verkenningen no. 9, 1979.

comparison of criminal violence in the Netherlands and in the United States.

Chicago, Loyola university, 1978. (Nog niet gepubliceerd).

Block, R. Why notify the police: the victims decision to notify the police of an assault.

Criminology, 11e jrg., 1974.

Boer, H. P. de. Het damesorkest en andere stadsverhalen.

Amsterdam, Elsevier, 1976.

Buikhuisen: meer beveiliging vermindert criminaliteit wél.

NRC-Handelsblad, 5 november 1979.

Buikhuisen, W. Kriminologie in biosociaal perspectief.

Deventer, Kluwer, 1979.

Buikhuisen, W. en G. A. van Bergeijk. Kriminaliteit en technopreventie.

's-Gravenhage, Wetenschappelijk onderzoek- en documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie, 1976.

33 **Cohen, A. K.** Multiple factor approaches.

In: Wolfgang, M. E., L. Savitz and N. Johnston. *The sociology of crime and delinquency.*

New York, Wiley, 1970.

Cohen, L. E. and M. Felson. Social change and crime rate trends; a routine activity approach.

Urbana Campaign, University of Illinois, 1978. (Nog niet gepubliceerd).

Denkers, F. C. A. M. Generale preventie.

Nijmegen, Dekker en Van de Vegt, 1975.

Dessaur, C. I. en L. Gunther Moor. Criminaliteit en openbare orde I en II; nota ten behoeve van de commissie algemene toekomst verkenning van de Wetenschappelijke raad voor het

regeringsbeleid.

Nijmegen, Criminologisch instituut, 1975.

Dijk, J. J. M. van. De geweldsgolf: schijn of harde werkelijkheid?

Intermediair, 10e jrg., nr. 7, februari 1974, blz. 1-13.

Dijk, J. J. M. van. en C. H. D. Steinmetz.

WODC-slachtoffer-enquêtes 1974-1979.

's-Gravenhage, Wetenschappelijk onderzoek- en documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie, 1980. (Nog niet gepubliceerd).

Fiselier, J. P. S. Slachtoffers van delicten; een onderzoek naar verborgen criminaliteit.

Utrecht, *Ars Aequi*, 1978.

Proefschrift K.U. Nijmegen.

Gardiner, R. A. Design for safe neighborhoods; the environmental security planning and design process.

Washington D.C., National institute of law enforcement and criminal justice, Law enforcement assistance administration, United States department of justice, 1978.

Henig, J. and M. G. Maxfield. Reducing fear of crime: strategies for intervention. *Victimology*, 3e jrg., nr. 3/4, 1978, blz. 297–313.

Hindelang, M. J., M. R. Gottfredson and J. Garofalo. Victims of personal crime; an empirical foundation for a theory of personal victimization.

Cambridge (Mass.), Ballinger, 1978.

Junger-Tas, J. Crime and Dutch society; paper presented at the International sociological association specialized research symposium, Stockholm, Sweden, August 1–12, 1978.

34 The Hague, Research and documentation centre of the Ministry of justice, 1978.

Mayhew, P., R. V. G. Clarke., A. Sturman et al. Crime as opportunity.

London, HMSO, 1976.

Mayhew, P. Defensible space; the current status of a crime prevention theory.

Howard journal, 18e jrg., 1979, blz. 150–159.

Meer beveiliging: meer geweld.

NRC-Handelsblad 19 oktober 1979.

Naafs, J. en W. E. Saris. Diefstal door middel van braak; diachronische analyse van een delict in Amsterdam.

Mens en maatschappij, 54e jrg., nr. 4, november 1979, blz. 387–419.

Os, G. J. van. Het Huk: een opvangcentrum voor heroïneverslaafden in de Spuistraat. Doctoraalscriptie sociologie.

Repetto, T. A. Crime prevention and the displacement phenomenon.

Crime and delinquency, 22e jrg., nr. 2, april 1976, blz. 166–178.

Reiss, A. J. Environmental determinants of victimization by crime and its control.

Z.pl., Yale university, 1977. (Nog niet gepubliceerd).

Steinmetz, C. H. D. Technopreventie, de bekendheid ermee en het gebruik ervan. 's-Gravenhage, Wetenschappelijk onderzoek-

en documentatiecentrum van het Ministerie van justitie, 1980. (Nog niet gepubliceerd).

Steensma, H. O. De ontwikkeling van de criminaliteit in Nederland vanaf 1950.

Groningen, Kriminologisch instituut van de Rijksuniversiteit Groningen, 1976.

Suttles, G. D. The social construction of communities.

Chicago enz., University of Chicago press, 1972.

Takooshian, H. and H. Bodinger. Street crime in 18 American cities: a national field experiment; a paper for presentation at the 79th Annual meeting of the American sociological association, August, Boston.

Z.pl., Fondham university, 1979.

Tuininga, E. J. Zijn er instrumenten voor de maatschappelijke beheersing van technologie?

In: Samenleving en technologie.

Z.pl., Intermediair, 1979.

35 **Waller, I.** What reduces residential Burglary?

Action and research in Seattle and Toronto; paper for the third International symposium on victimology, Muenster, West Germany, 1979.

Muenster, 1979.

Werff, C. van der. Speciale preventie; verslag van een onderzoek naar het speciaal preventieve effect van het strafproces en van het ondergaan van een korte vrijheidsstraf bij vermogensdelinquenten, agressieve delinquenten en verkeersdelinquenten.

's-Gravenhage, Staatsuitgeverij, 1979.

Wilson, S. Vandalism and 'Defensible space' on London housing estates. In: Tackling vandalism; ed. by R. V. G. Clarke.

London, HMSO, 1978.

Politiële misdaadvoorkoming

door drs. R. J. Vader*

1. Inleiding

Dit tweede artikel in het preventie-themanummer van Justitiële Verkenningen beoogt, als aanvulling op het eerste artikel van Steinmetz, een inzicht te geven in het ontstaan van de misdaadvoorkoming als politie-activiteit. Voorts wordt kort ingegaan op de huidige stand van zaken met betrekking tot de landelijke organisatie en wordt in enkele hoofdlijnen uiteengezet op welke wijze de preventieve politie-activiteiten idealiter worden benaderd. Tenslotte wordt in een afsluitende paragraaf kort ingegaan op de wijze waarop de thans op te bouwen Organisatie Voorkoming Misdrijven gedacht wordt te functioneren.

36

2. Het ontstaan van Misdaadvoorkoming als afzonderlijke politie-activiteit in Nederland

Een aantal ontwikkelingen in de omvang van de criminaliteit en de wijze van afdoening van misdrijven op politieniveau, zijn mede bepalend geweest voor een preventie-gerichte aanpak van criminaliteit. Genoemd kunnen hier worden: ** de toename van de kleine criminaliteit; de afname van het percentage opgehelderde gevallen, hetgeen ten dele toe te schrijven is aan de toename van de kleine criminaliteit. Tenslotte is er een verzwaring van de werklast van het politie-apparaat, mede veroorzaakt door de toename van de kleine criminaliteit. Al deze ontwikkelingen nopen tot een gewijzigde visie op en aanpak van het politiewerk.

* De auteur is landelijk coördinator Misdaadvoorkoming voor de Ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken.

** R. J. Vader. Crime prevention in the Netherlands. In: The Cranfield Papers, the proceedings of the 1978 Cranfield Conference on the prevention of the crime in Europe. London, Peel Press, 1978, blz. 46–51.

Aangezien gebleken is dat de traditionele repressieve politie-aanpak zgn. beperkingen heeft, heeft men gekozen voor de preventieve aanpak van criminaliteit. Immers voorkomen van misdrijven is beter dan genezen.

De Voorkoming van Misdrijven als afzonderlijke politie-activiteit werd, voor zover mijn informatie strekt, in 1957 in Nederland geïntroduceerd door commissaris Posthuma van de Amsterdamse gemeentepolitie. Hij was het die in zijn korps de impuls gaf voor de oprichting van een Bureau ter Voorkoming van Misdrijven in datzelfde jaar. Het Amsterdamse voorbeeld vond navolging in andere korpsen en in de periode tussen 1957 en heden werd de preventie in een of andere vorm in ongeveer veertig van de in aanmerking komende 166 korpsen, districten en diensten, geïnstitutionaliseerd.

37

De relatieve zelfstandigheid van de korpsen en districten waar preventie-functionarissen waren aangewezen, werd in de afgelopen decennia ervaren als een belemmering bij de professionalisering van het werkkterrein. Veelal waren de afdelingen 'eenmansbedrijfjes' en droegen de contacten met collega's uit andere korpsen een individueel karakter. Toenemende behoefte aan coördinatie van de werkzaamheden, aan mogelijkheden tot uniforme instructie, opleiding en begeleiding, aan begeleidend onderzoek, centrale produktie van hulpmiddelen bij preventie en aan het verbeteren van interne communicatie-mogelijkheden, vormde een impuls voor een aantal initiatieven. Zo werd door vergaderingen van korpsschefs in het westen des lands de 'Intergemeentelijke Commissie Crime Prevention' ingesteld, later gevolgd door instelling van een soortgelijke commissie in Brabant en Limburg. Belangrijk was de aanzet die vanuit het landelijk contact van commissarissen en hoofdcommissarissen aan het eind van de jaren zestig werd gegeven, door de Ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken om de instelling van een landelijke Organisatie Voorkoming Misdrijven in overweging te geven.

Vorbereid door een werkgroep onder voorzitterschap van commissaris T. de Jong van de Amsterdamse politie, bracht de Recherche Adviescommissie over deze materie een posi-

tief advies uit. De Organisatie Misdaadvoorkoming zal in de volgende paragraaf nader worden beschreven. Zij kan worden beschouwd als de inlossing door de Centrale Overheid, van een verzoek door de politie om een ondersteuning te bieden aan activiteiten die in de dagelijkse politie-praktijk dreigden te blijven steken tussen prioriteit-stellingen enerzijds en onvoldoende bundeling van gemeenschappelijke inzichten en ervaringen anderzijds.

3. De Organisatie Voorkoming Misdrijven

3.1. *Structuur*

38

Bij het instellen van de Organisatie Voorkomen Misdrijven – die in de komende jaren in personele zin nog moet worden ingevuld – is men er zich van bewust dat de te coördineren politiewerkzaamheden een grote verscheidenheid van benaderingen en maatregelen met zich meebrengen. Enerzijds omdat gemeenten en korpsen een grote zelfstandigheid hebben en anderzijds omdat lokale omstandigheden dezelfde korpsen en gemeenten zullen nopen tot een op de eigen problematiek gerichte aanpak. Het doel van de Organisatie Voorkomen Misdrijven zal naar mijn mening niet bestaan uit het ongenueanceerd bevorderen van landelijke uniformiteit. Veel meer zal zij gericht zijn op het coördineren van de landelijke pluriformiteit van kennis en activiteiten met de mogelijkheid van een regelmatige toetsing en zelfs indien nodig verwerping van bestaande of zelfs nieuw geïntroduceerde preventie-strategieën.

Op grond van de 'Basisregeling regionale samenwerking politie' en de 'Regeling Politie Misdaadvoorkoming' van respectievelijk 14 december 1979* en 21 december 1979** kan de organisatiestructuur vereenvoudigd als in de figuur op blz. 40 worden weergegeven.

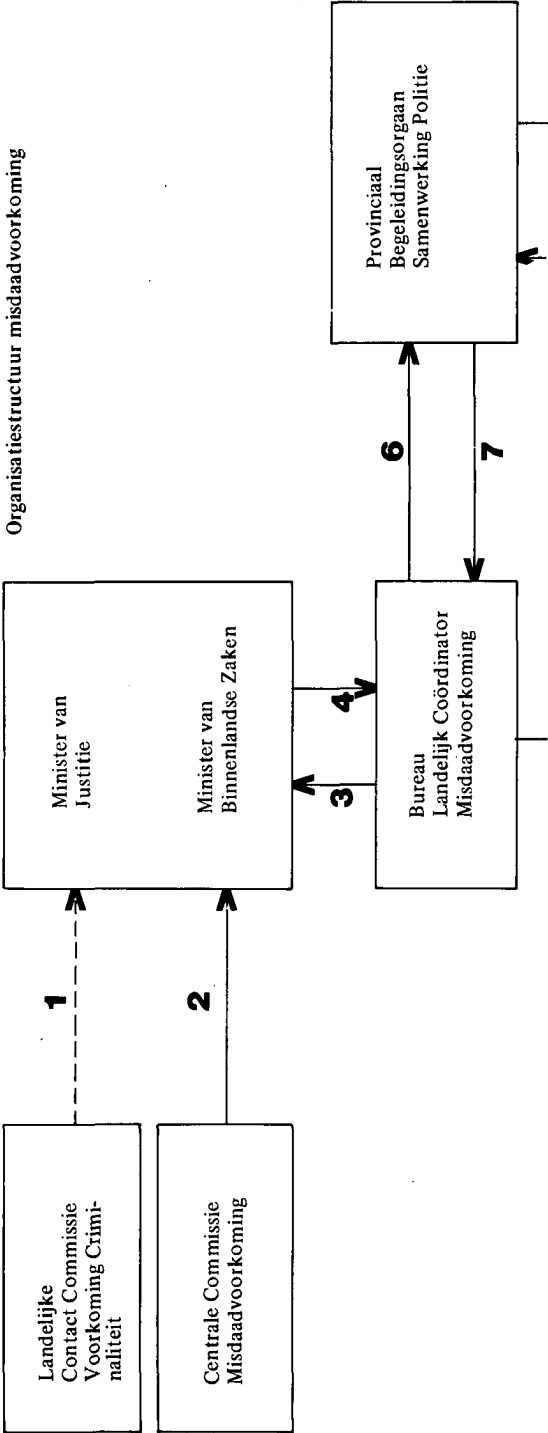
De genummerde verbindingslijnen kunnen als volgt kort worden toegelicht:

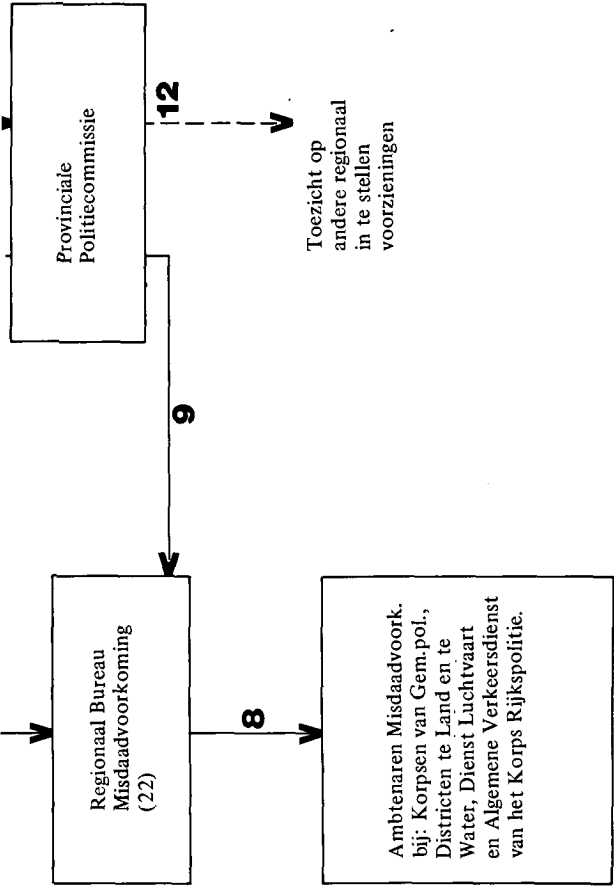
* Algemeen politieblad nr. 1, 1980.

** Voor een volledige beschrijving van taken en relaties wordt verwezen naar de beschikkingen in het artikel: Regeling Politie Misdaadvoorkoming, Algemeen politieblad nr. 2, 1980.

1. De Landelijke Contactcommissie Voorkoming Criminaliteit adviseert de beide ministers omtrent de voorkoming van criminaliteit in het algemeen.
2. De Centrale Commissie Misdaadvoorkoming adviseert de beide ministers omtrent (o.a. het te voeren beleid ter zake) de politieke misdaadvoorkoming.
3. Het 'Bureau Landelijk Coördinator Misdaadvoorkoming' is belast met de voorbereiding van het landelijk beleid inzake de politieke misdaadvoorkoming.
4. Het 'Bureau Landelijk Coördinator Misdaadvoorkoming' is belast met het coördineren van de uitvoering van het landelijk beleid inzake de politieke misdaadvoorkoming, alsmede de uitvoering van een aantal landelijke taken op dit terrein.
5. Het 'Bureau Landelijk Coördinator Misdaadvoorkoming' coördineert en assisteert de Regionale Bureaus Misdaadvoorkoming. De landelijk coördinator geeft hiertoe richtlijnen aan de regionale coördinatoren en is voorzitter van hun landelijke vergadering.
- 6 en 7. De landelijk coördinator brengt het landelijk beleid inzake de politieke misdaadvoorkoming ter kennis aan de Provinciale Begeleidingsorganen Samenwerking Politie en wordt geïnformeerd omtrent het regionale beleid ter zake.
8. De Regionale Bureaus Misdaadvoorkoming coördineren en assisteren degenen die belast zijn met de preventietaak bij de korpsen van Gemeentepolitie en het korps Rijkspolitie. De regionale coördinatoren geven hiertoe, in overleg met de desbetreffende korpschefs en commandanten, richtlijnen en voeren geregeld overleg met de bedoelde ambtenaren.
- 9 (en 12). De Provinciale Politiecommissies zijn belast met het dagelijks toezicht op het functioneren van de Regionale Bureaus Misdaadvoorkoming, alsmede met het afstemmen van de regionale werkzaamheden inzake de misdaadvoorkoming met andere regionaal te verrichten politieke werkzaamheden.
- 10 en 11. De Provinciale Politiecommissies zijn belast met de voorbereiding van de politieke misdaadvoorkoming bij de Provinciale Begeleidingsorganen Samenwerking Politie. Dit betreft ten eerste het voorbereiden van regio-

Organisatiestructuur misdaadvoorkoming

naal beleid binnen het kader van het landelijk beleid. Daarnaast de evaluatie van het beleid en het rapporteren daarover aan de Ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken. Tenslotte wordt er overleg gepleegd met de beheerders van centrum-korpsen, c.q. districten over bemanning en huisvesting van Regiobureaus Misdaadvoorkoming. Tevens is de Provinciale Politiecommissie belast met het toezicht op de uitvoering van het regionaal beleid ter zake.

3.2. Stand van zaken

42 Het eerder genoemde organisatiemodel zal in de nabije toekomst gerealiseerd worden. Uit het schrijven van beide ministers aan de Commissaris van de Koningin en de Procureurs-Generaal blijkt dat het hun wens is om binnen vier jaar de organisatie op organieke sterkte te brengen. Te verwachten valt dat in de opbouwfase de organisatie gekenmerkt zal worden door het in afnemende mate ontbreken van de regionale schakelfunctie tussen locale functionarissen en het landelijk bureau. Enkele regionale functies zullen daarom tijdelijk door het landelijk bureau waargenomen worden. Dit zal de bevrediging van de onmiddellijke informatie- en coördinatiebehoefte zeker niet ten goede komen. Deze behoefte aan informatie en coördinatie zou op korte termijn kunnen bestaan bij 160 locale en districts-preventie-officieren. Voor een regio-bureau (waarvan er 22 zullen worden ingesteld) is de minimale bezetting waarbij de organieke functie kan worden vervuld de volgende: één regionaal coördinator, één regionaal functionaris techno-preventie, één regionaal preventie-adviseur (socio-preventie en voorlichting) en één administratieve medewerker. De organische functie van een regio-bureau kan men zich als volgt denken:

1. Het coördineren en — indien gewent — mede verrichten of ondersteunen van de werkzaamheden van de ambtenaren die in de korpsen van gemeentepolitie en district(en) en/of bijzondere diensten van het korps Rijkspolitie zijn belast met V.M.-taken conform artikel 1 van de Regeling Politiële Misdaadvoorkoming.
2. Het actief ertoe bijdragen dat misdaadbevorderende situaties en gedragingen worden gesignaleerd, bestreden en voorkomen, en het participeren in initiëring en uitwerking van

maatregelen voorzover genoemde situaties gedragingen en/of maatregelen een regionaal karakter dragen.

3. Het medewerken aan de totstandkoming van een landelijk en een regionaal beleid met betrekking tot de misdaadvoorkoming, alsmede het mede verrichten van taken ter uitvoering van zulk beleid.

4. Het beschikbaar stellen van gegevens welke betrekking hebben op criminaliteit in de regio, op maatregelen die ter bestrijding hiervan kunnen worden genomen en op de effecten die preventieve maatregelen hebben.

4. Benadering van het misdaadprobleem

In eerdere publikaties heb ik enkele gedachten uiteengezet over de wijze waarop de misdaadvoorkoming doelgericht en systematisch zou kunnen worden aangepakt.*

Enkele hoofdlijnen in deze gedachten – die een poging vormen tot synthese van de benaderingen en activiteiten die op deelgebieden binnen de politiekorpsen in het verleden zijn ontwikkeld – geef ik hieronder puntsgewijs weer. Een nadere argumentering is te vinden in de genoemde publikaties.

1. Misdaadvoorkoming richt zich als element in de algemene welzijnsproblematiek op het vergroten van de objectieve veiligheid (de vrijwaring van criminele bedreiging) en de subjectieve veiligheid (de veiligheid zoals die door de burgers wordt ervaren).

2. Het hanteren van instrumenten en het ondernemen van activiteiten dient systematisch en doelgericht te geschieden. Hiertoe is het ontwikkelen van methoden voor de evaluatie van preventie-strategieën noodzakelijk. Dit is tevens nodig om mogelijke negatieve neveneffecten te vermijden en om een beleid te kunnen ontwikkelen en beoordelen.

3. Een doelgerichte en systematische benadering vereist enerzijds dat instrumenten en maat-

* Voorkoming misdrijven: enkele gedachten over een deeltaak van de politie, Tijdschrift voor de politie, oktober 1979.

Towards a strategic system-approach in preventive crime control, paper voor het Seminar: Beiträge zur Entwicklung eines Präventionskonzeptes, november 1979, Münster (publ. voorjaar 1980).

regelen worden toegesneden op een duidelijk omschreven problematiek en anderzijds dat een diagnose van preventabele situaties plaatsvindt. Tevens dienen de onmiddellijke doelen waartoe de instrumenten en maatregelen worden ingezet, duidelijk (en liefst in meetbare termen) te zijn omschreven. Dit is onder meer nodig voor terugkoppeling en eventuele bijstelling van de activiteiten.

Voorts dienen omgevingsfactoren in de probleemanalyse te worden betrokken (bijvoorbeeld verwerkingscapaciteit van vervolgende, veroordelende en penitentiaire instanties, en maatschappelijke tolerantie ten aanzien van deviant gedrag).

4. Elementen die bij het plaatsvinden van strafbare feiten een rol spelen, zijn tevens de elementen waarop preventieve maatregelen zich (kunnen) richten: potentiële daders, potentiële slachtoffers en (potentiële) situaties. Ten einde vatbaar te zijn voor preventieve benaderingen dienen deze elementen in zekere mate verwachtbaar, localiseerbaar en manipuleerbaar te zijn. De nabijheidsfactor, de blootstellingsfactor en de aantrekkelijkheidsfactor die deel uitmaken van het gepresenteerde model in het voorgaande artikel, kunnen als nadere uitwerkingen van deze benadering worden beschouwd.

44

5. Ten slotte

Het voorgaande vormt een weergave van hetgeen is voorafgegaan aan het tot stand komen van het kader voor een Landelijke Organisatie Misdaadvoorkoming. Tevens wordt aangegeven welke de lijnen zijn waarlangs de organisatie zich zal kunnen ontwikkelen. Inmiddels kan worden geconstateerd dat in de beleidsvoornemens de visie centraal staat dat misdaadvorming niet een exclusieve taak is voor de politie. Zij is mogelijk de eerste instantie die problemen of de uitwassen daarvan signaleert en een eerste opvang levert. Vanuit haar praktische ervaring stelt zij inzichten beschikbaar bij het reduceren van misdaadbevorderende situaties en gedragingen, zoals zij al vele jaren betrokken is bij onderwerpen als verkeersveiligheid en circulatie van verkeer in gemeenten. Ook in de Organisatie Misdaadvoorkoming vindt men de erkenning van het inzicht, dat misdaadpreventie niet uitsluitend een zaak van

de politie is. Deze erkenning blijkt o.m. uit het oprichten van een landelijke Contactcommissie Voorkomen Criminaliteit, waar vertegenwoordigers uit verschillende maatschappelijke geledingen hun medewerking en problemen kunnen inbrengen.

Coördinatie en effectvaststelling door de Organisatie Voorkoming Misdrijven geeft de mogelijkheid om te geraken tot een handzaam leerboek voor preventie-functionarissen in plaats van een centralistisch dicteren hoe het beleid ingevuld dient te worden. Op grond van de wens om landelijke pluriformiteit in preventie-activiteiten te coördineren, meen ik dat het functioneren van de Landelijke Organisatie Voorkoming Misdrijven primair als ondersteuning voor de plaatselijke politie moet worden beschouwd. Hoewel de organisatie krachtens haar taakomschrijving mede betrokken is bij de voorbereiding en uitvoering van beleid op landelijk en regionaal niveau, zullen haar uiteindelijke werkzaamheden zich op plaatselijk niveau manifesteren.

45

In te stellen vormen van regionaal werkoverleg en het coördineren van de werkzaamheden van lokale politiefunctiearissen zijn in deze visie geen vormen van dirigisme maar veeleer ontmoetingspunten; men zou kunnen zeggen schakelstations waar zowel binnen een regio als tussen de regio's relevante know how, ervaringen en inzichten worden 'doorgeschakeld'. Hoe één en ander zich verder zal ontwikkelen zal de toekomst moeten leren.

Uitgangspunten en basisvooronderstellingen van preventie van criminaliteit door middel van vormgeving van de omgeving*

door P.R.A. Stanley

46

Omdat de benadering van preventie van criminaliteit door middel van vormgeving van de omgeving geen kant-en-klare oplossingen biedt, is het noodzakelijk dat degenen die zich met de toepassing ervan bezighouden enigszins op de hoogte zijn van het onderzoek dat erover gedaan is en het denken waarop het is gebaseerd. In het onderstaande hebben we getracht daarvan een samenvatting te geven.

Enige theorieën over de relatie tussen omgeving en gedrag

De omgeving is zo lang een stabiel bestanddeel van de ervaringswereld van de mens geweest, dat we de neiging hebben gekregen om de interactie tussen omgeving en gedrag te negeren. Door de dramatische veranderingen die hebben plaatsgevonden en die nog steeds plaatsvinden, zijn we echter gaan inzien, dat die omgeving meer dan alleen een context of een achtergrond is. Gedrag en omgeving maken deel uit van een dynamisch proces, waarbij de laatste een duidelijke invloed kan hebben op de aard van de eerste.

Een indicatie voor de toenemende interesse in mens-omgevingrelaties is de ontwikkeling van een nieuwe academische discipline: de omgevingspsychologie. Deze heeft als uitgangspunt dat er een consequente en daarom voorspelbare relatie bestaat tussen menselijk gedrag en de fysieke omgeving waarbinnen dat gedrag

* Uit: Crime prevention through environmental design. A.R.A. Consultants Ltd., Toronto, Ontario, mei 1976, blz. 4-14.

plaatsvindt. Een bekende omgevingspsycholoog heeft een aantal grondbeginselen betreffende de aard van deze relatie naar voren gebracht. In het kort komen zij op het volgende neer:

- de fysieke omgeving van een individu heeft een aanzienlijke invloed op zijn gedrag, ook al is hij zich van die omgeving nauwelijks bewust;
- als de fysieke omgeving wordt veranderd op een manier die niet bevorderlijk is voor een bepaald gedragspatroon, dan zal dat gedrag naar een andere plaats worden verlegd;
- het gedrag dat in een bepaalde fysieke omgeving voorkomt is een functie van de fysieke, sociale en bestuurlijke structuren van die omgeving en kan door ieder van deze componenten veranderd worden;
- als er verandering wordt gebracht in een van de componenten van de fysieke omgeving, zal dat een zeker effect hebben op de andere componenten en dat zal uiteindelijk leiden tot een verandering in de karakteristieke gedragspatronen van die omgeving als geheel.

47

De invloed van planning

De benadering van preventie van criminaliteit door middel van vormgeving van de omgeving varieert van relatief kleine veranderingen in bestaande structuren tot het ontwerpen van hele woonprojecten of buurten. Het werk dat gedaan wordt op buurtniveau heeft veel gehad aan de denkrichting die er vanuit gaat dat de huidige misdaadcijfers het gevolg zijn van het wegvallen van de traditionele sociale controles. De hedendaagse steden zouden niet dit soort interactie tussen burens mogelijk maken die noodzakelijk is voor de ontwikkeling van gemeenschapszin, die een essentiële voorwaarde is voor het bestaan van informele sociale controle en maximale effectiviteit van formele sociale controle.

Deze benadering van preventie van criminaliteit houdt nauw verband met de publikaties van Jane Jacobs, waarin zij de huidige methoden van stadsplanning hard aanvalt met het argument dat er door de armzalige ontwerpen geen gelegenheid is voor de ontwikkeling van een gemeenschapsidentiteit. Zij wijst in het bijzonder op het onpersoonlijke van hoge flatgebouwen en de neiging om woongebieden te ontwerpen zonder daarbij te zorgen voor die

mengeling van faciliteiten die een essentieel deel zijn van iedere 'ware' gemeenschap. Op deze ideeën van Jacobs is veel kritiek geleverd door onder anderen de mensen die zich met de planning bezighouden. Zij zijn van mening dat zij het buitengewoon ingewikkelde proces van ontwikkeling van een gemeenschapsidentiteit te simpel stellen en een romantische idealisering van het verleden inhouden. Toch heeft deze denkrichting veel invloed gehad op de groeiende interesse in het zoeken naar oplossingen door middel van vormgeving. Het zou een vergissing zijn om niet in te zien dat deze ideeën een begin hebben gemaakt met een benadering van het voorkomen van criminaliteit, die wanneer zij zorgvuldig en uitgebalanceerd wordt toegepast, wel eens meer invloed op de misdaadcijfers kan gaan krijgen dan de pogingen om de economische en sociale oorzaken van de misdaad te identificeren en te bestrijden.

48

Kort gezegd: er zijn dus enkele overtuigende argumenten voor het leggen van verband tussen bepaalde soorten gedrag en de context van de omgeving waarbinnen het plaatsvindt. Een duidelijk omljnd begrip van de technieken waarmee de fysieke omgeving het menselijk gedrag beïnvloedt, is er echter niet.

Het bewijsmateriaal dat het verband legt tussen de misdaad en de kenmerken van de fysieke omgeving

Na het bovenstaande overzicht van de theoretische basis, zullen we nu gaan kijken naar de criminele statistiek om er enig praktisch bewijs voor te krijgen dat er een relatie bestaat tussen bepaalde soorten fysieke locaties en de daarmee verband houdende frequentie en soort van criminele activiteit.

De New York City Housing Authority heeft al jarenlang gedetailleerde dossiers bijgehouden over de aard en plaats van misdrijven die in en om de aan hen toebehorende gebouwen gepleegd werden. Hieruit bleek dat in flatgebouwen relatief de meeste strafbare feiten gepleegd worden op de begane grond, in de gangen, de liften en de trappen en dat die plaatsen bovendien aanzienlijk gevaarlijker zijn naarmate het flatgebouw groter is. Andere onderzoeken hebben aangetoond dat diefstallen bij

commerciële instellingen zoals winkels, tankstations en dergelijke het meest gepleegd werden op plaatsen op of bij een hoek, waardoor het voor de dader gemakkelijker is om te ontsnappen. Ook bleek dat vooral die winkels werden beroofd, waarvan het interieur door etalages of geparkeerde auto's niet te zien was vanaf de straat en tevens dat de kans dat het zou gebeuren, toenam in gebieden waar vooral 's avonds weinig voetgangers aanwezig waren. In dezelfde serie onderzoeken kwam naar voren dat inbrekers in woongebieden vooral de appartementen op de begane grond als doelwit kiezen.

Uit het bovenstaande blijkt duidelijk dat zowel bepaalde plaatsen als bepaalde fysieke kenmerken van een omgeving verband houden met het algemene criminaliteitsniveau of met specifieke typen van criminaliteit. Het is pas sinds kort, met de toenemende aandacht voor directe methoden van preventie van criminaliteit, dat deze praktische kennis gebruikt wordt om veranderingen aan te brengen in de gebouwde omgeving om deze minder kwetsbaar te maken.

49

Misdaad als functie van gelegenheid

Een belangrijke dimensie bij deze benaderingen van preventie van criminaliteit is de mate waarin het betrokken criminele gedrag het resultaat is van een gelegenheid die zich voordoet, dat wil zeggen de impulsieve criminaliteit tegenover die criminaliteit die wordt gemotiveerd door economische, sociale of psychologische factoren.

Op zijn simpelst gesteld wordt de vraag: in welke mate vindt een criminele handeling plaats omdat de potentiële dader een gemakkelijk doelwit ziet en min of meer in een opwelling besluit dat zijn kansen op succes groot zijn? De gelegenheid kan zich in deze omstandigheden voordoen, omdat de dader er zeker van kan zijn dat niemand hem zijn daad zal zien plegen, bij voorbeeld omdat de plaats slecht verlicht is of door niemand gezien kan worden of weinig beschermd is of omdat het slachtoffer weinig kans heeft om weerstand te bieden of hulp te krijgen.

Als kan worden aangetoond dat crimineel gedrag of zelfs bepaalde soorten crimineel

gedrag voornamelijk worden beïnvloed door de gelegenheid die zich voordoet, dan biedt de hier besproken benadering reële kans op succes. Als de gelegenhedenfactor echter betrekkelijk onbelangrijk is vergeleken met de mate van motivatie, dan kan het zijn dat veranderingen in de omgeving er slechts toe leiden dat de risico's die de dader bereid is te nemen worden vergroot en daarmee het risico van letsel voor de slachtoffers. Het kan ook zijn dat het criminele gedrag wordt verlegd naar andere plaatsen die een gemakkelijker doelwit vormen.

Tot nu toe lijkt het werk dat er op dit gebied verricht is erop te wijzen dat gelegenheid inderdaad bij veel soorten misdrijven een belangrijke factor is. Hieronder volgt een aantal citaten uit slachtofferonderzoeken die in verschillende delen van de Verenigde Staten verricht werden:

- 50
- Voorlopige onderzoeken geven aan dat meer dan 75% van de hedendaagse criminaliteit plaatsvindt ten gevolge van vermijdbare handelingen die het slachtoffer pleegt of door handelingen die het slachtoffer achterwege laat en die de dader de gelegenheid geven om het misdrijf te plegen.
 - Verreweg het grootste gedeelte van de straatcriminaliteit en de gepleegde inbraken is eerder het gevolg van gelegenheid dan van zorgvuldige en professionele planning.
 - Verondersteld wordt dat criminaliteit een functie is van gelegenheid en dat gebieden met veel criminaliteit als kenmerk hebben dat zij zowel gemakkelijk toegankelijk voor als goed bekend zijn bij de misdadigers; dat deze gebieden erom bekend staan dat er zeer waarschijnlijk een slachtoffer te vinden is op een bepaald moment en dat het risico om gepakt te worden gering is.

Helaas is er nog niet voldoende onderzoek gedaan om met enige zekerheid te bepalen in welke mate er sprake zal zijn van verplaatsing van criminaliteit, wanneer bepaalde omgevingen beter beschermd worden tegen criminele handelingen. Wat er tot nu toe over bekend is, is echter in overeenstemming met wat men zou verwachten, gezien het bewijs dat er wat betreft gelegenheid geleverd is. Met name lijkt

het erop dat er enige verplaatsing van criminaliteit plaatsvindt in geografisch opzicht, dat wil zeggen dat er een toename zal zijn in het aantal vergelijkbare soorten criminaliteit op plaatsen die dicht bij de beschermde gebieden liggen. Het bewijsmateriaal wijst echter wel op een algehele vermindering van de criminaliteit als gevolg van veranderingen in de vormgeving van de omgeving. We kunnen op dit moment slechts heel voorzichtig zeggen dat er geen belangrijke verplaatsing blijkt te zijn wat betreft andere soorten van criminaliteit.

In het voorgaande hebben we gezien dat er overtuigende argumenten zijn en er tevens enig bewijsmateriaal aanwezig is dat erop wijst dat de omgeving een belangrijk element is van het proces van criminaliteit.

Surveillance en het publiek *

door P. Mayhew, R. V. G. Clarke, J. N. Burrows, J. M. Hough en S. W. C. Winchester.

52

Mensen die een misdrijf plegen proberen gewoonlijk niet gezien te worden. Daarom vermijden inbrekers huizen waarin mensen aanwezig zijn en worden misdrijven die in het openbaar gepleegd worden (zakkenrollen en winkeldiefstal) heimelijk uitgevoerd, wanneer het slachtoffer op een eenzame plaats is (beroving), of wanneer er niemand in de buurt is (vandalisme en het stelen van of uit auto's). Sommige misdrijven, zoals bankroven en het stelen van handtassen, moeten in het openbaar gebeuren, maar de daders vertrouwen voor hun succes op het verrassingselement, vertoon van kracht of zelfs een vermomming. Drank, driftigheid en dat soort onbezonnen factoren zijn bepalend voor bijvoorbeeld mishandeling. Over het algemeen echter lijken wetsovertreders afgeschrikt te worden door de feitelijke of mogelijke aanwezigheid van andere mensen. De aanwezigheid van het publiek zelf schijnt een afschrikwekkend effect te hebben aangezien de kans om door een politieman of een officiële beveiligingsbeambte gezien te worden, maar klein is. De belangrijke praktische vraag die hieruit voortvloeit — een vraag waaraan tot nu toe door criminologen weinig aandacht is besteed — is of de angst om gezien te worden, gebruikt kan worden bij de misdaadpreventie. Bij het onderzoek, waarvan dit artikel verslag doet, kwam een aantal tamelijk complexe problemen naar voren, die hier nader zullen worden besproken.

Het effect van het toezicht

Het vaststellen van het effect van toezicht door

* Dit is een verkorte weergave van: Crime in public view, Home Office Research Study no. 49 London, Her Majesty's Stationary Office, 1979, blz. 1-12. Onder 'Surveillance' verstaat men de wijze waarop burgers een natuurlijk toezicht houden op elkaars have en goed.

het publiek in verband met misdaadpreventie is moeilijk wegens gebrek aan onderzoek. Zo is niet bekend welke zwaarte wetsovertreders toekennen aan de verschillende risico's verbonden aan het plegen van een misdrijf. Bijvoorbeeld, hoe bang zij zijn voor de ernstige, maar verderaf gelegen consequenties van een veroordeling en een vonnis, in vergelijking met de meer directe risico's van gezien te worden, (geroepen, achtervolgd, of zelfs aangevallen worden). Ook is niet bekend hoeveel aandacht besteed wordt aan de consequenties van gezien te worden, vergeleken met de kans om gezien te worden. Wat een wetsovertreder ook moge vrezen, het aanwezige feitenmateriaal toont aan dat de kans meestal klein is dat een getuige optreedt op een manier die ernstige consequenties voor hem heeft. Het publiek heeft vaak niets in de gaten, of onderkent een misdrijf niet als zodanig; vaak ook willen mensen niet getuigen omdat zij bang zijn voor persoonlijk letsel, of zij zijn niet in staat of bereid om de politie te waarschuwen. Een andere reden is dat zij later niet in staat zijn de dader te identificeren. Gegeven het feit dat de kans op interventie van de kant van het publiek in het algemeen vrij klein is, vereist het feit dat wetsovertreders niet graag gezien willen worden, enige uitleg. Omdat relevant onderzoek niet voor handen is moet de uitleg speculatief zijn. Er is een aantal mogelijkheden: het zou kunnen dat de wetsovertreders, vooral de onervaren, de kans op interventie overschatten; het zou kunnen dat zelfs een kleine kans op interventie voldoende afschrikt; het zou kunnen dat wetsovertreders een tamelijk goed idee hebben van de kans op interventie door verschillende soorten getuigen en niet de kans willen lopen om gezien te worden door een soort getuige waarvan aan te nemen valt dat hij op effectieve wijze actie onderneemt. Deze laatste uitleg verdient de voorkeur, maar opgemerkt moet worden dat deze voorkeur niet gebaseerd is op gedegen kennis van de perceptie van wetsovertreders. Wie de gevreesde getuigen zijn, hangt af van de situatie maar er kunnen drie belangrijke groepen onderscheiden worden: politie en bewakingsdiensten, deze groep valt buiten het kader van dit artikel; de groep, die een gevaar vormt voor inbrekers en anderen die misdrijven plegen

in woonbuurten, aangeduid als 'bewoners'; de meer heterogene groep die bestaat uit tram- en buschauffeurs, parkeerwachters, receptionisten, conciërges, middenstanders e.d., mensen dus die werken op voor publiek toegankelijke plaatsen, in dit artikel verder aangeduid als mobiele werknemers.

Terwijl maatregelen gericht op het publiek in het algemeen weinig kans maken op succes, wordt hier uitgegaan van de vooronderstelling dat wetsovertreders het bangst zijn voor bewoners en mobiele werknemers.

Verbetering van het toezicht door bewoners

Maatregelen, die de mogelijkheid van bewoners vergroten om meer toezicht uit te oefenen, moeten bekeken worden in relatie tot het risico van misdrijven in de woonbuurt. In Amerika is, volgens gegevens van de National Crime Survey over 1975, de kans op inbraak in een woning 1:11. In Groot-Brittannië is de geschatte kans 1:35. Op basis van Amerikaanse resultaten bestaat het aantal misdrijven in de woonbuurt voor de helft uit diefstallen uit woningen, maar omdat deze gepleegd worden door iemand die geacht wordt daar aanwezig te zijn (een gast, een bezorger enz.), is het verbeteren van het toezicht hiervoor geen oplossing. Misdrijven in woonbuurten zijn niet allemaal even ernstig. Bij bijna de helft van het aantal inbraken in Engeland en Wales in 1977 ging het om bedragen onder de 25 Pond. Hoewel het gemiddelde risico groot lijkt, is het aantal feitelijke misdrijven klein vergeleken met het grote aantal gelegenheden dat men heeft om in een huis in te breken (24 uur per dag). Het is derhalve goed verdedigbaar dat grenzen gesteld moeten worden aan de kosten en inspanningen ter verbetering van het toezicht door bewoners. Dit is van belang voor alle hier te bespreken maatregelen en misschien het meest van belang voor voorstellen om plaatselijke gemeenschapszin te creëren door buurtplanning (Jane Jacobs, 1961) en de voorstellen van Oscar Newman (1972) om 'verdedigbare ruimte' te scheppen in woonbuurten.

Stadsplanning en architectuur

Jane Jacobs heeft betoogd dat de criminaliteit

bloeit wanneer de mensen hun burens niet kennen, binnen blijven en geen gevoel van verbondenheid hebben met de buurt waarin zij wonen. Teneinde lokale gemeenschappen te vormen en de interactie van buurtbewoners op straat te vergroten, staat zij een grotere bevolkingsdichtheid voor, vermindering van open plaatsen zoals parken, grote trottoirs, en het plaatsen van winkels e.d. in straten waar voorheen slechts woonhuizen waren. Hoewel aantrekkelijk, zijn deze ideeën niet erg praktisch, omdat zij enorme veranderingen met zich brengen in de manier waarop steden gebouwd zijn. Daarbij komt dat haar oplossing weliswaar een grotere activiteit op straat zou kunnen veroorzaken maar geen gemeenschapsgevoel; en activiteit alleen voorkomt geen misdrijven, zoals uit vele studies blijkt. Jane Jacob's 'planning'-benadering kan onderscheiden worden van de 'architectonische' benadering van Oscar Newman, die aanbeveelt om woongebieden zo te ontwerpen, dat de bewoners een beter zicht hebben op de kwetsbare plaatsen en tegelijkertijd een groter ruimtegevoel. Newman's idee over 'verdedigbare ruimte' heeft veel steun gekregen van architecten en leken, maar het is de vraag of het op grote schaal kan worden toegepast. Newman zelf zegt dat het aanpassen van bestaande gebouwen vaak een minder realistische keuze is dan het installeren van meer beveiligingsapparatuur en het in dienst nemen van veiligheidspersoneel. En er bestaat maar een kleine kans dat bij nieuwe gebouwen de 'verdedigbare ruimte' het wint van andere factoren zoals kosten en verlangen naar privacy. Het is bovendien niet duidelijk in hoeverre de ontworpen verdedigbare ruimte criminaliteit tegen gaat. In de praktijk blijkt het nogal tegen te vallen. Een punt dat veel over het hoofd wordt gezien is dat veel mensen een groot gedeelte van de dag weg zijn en als zij thuis zijn, niet veel uit het raam kijken.

Groepstoezicht

Het is meer de inspanning die plaatselijke bewoners zich moeten getroosten, dan de kosten, die beperkingen stelt aan de waarde van het toezicht door de gemeenschap, zoals die zich voordoet in bepaalde Amerikaanse steden. Hoe-

wel het toezicht de angst voor misdaad doet afnemen, is er weinig bewijsmateriaal dat op een vermindering van criminaliteit wijst. Het blijkt ook moeilijk te zijn om voldoende mensen te vinden, die bereid zijn om hun tijd op te offeren om voor anderen waakzaam te zijn en in het bijzonder is het moeilijk het enthousiasme te handhaven. Dit komt waarschijnlijk omdat men zo zelden een misdrijf ziet gebeuren, dat de inspanning niet in verhouding lijkt tot resultaat.

Surveillance-maatregelen

56 De meeste andere maatregelen om het toezicht van bewoners op te voeren, zoals inbraak-alarminstallaties, zijn er op gericht om indringers buitenshuis te houden en niet om misdrijven, zoals vandalisme in de buurt, te voorkomen. Hoewel goed empirisch bewijsmateriaal ontbreekt over de effectiviteit van dergelijke apparaten, bieden zij waarschijnlijk een zekere mate van beveiliging voor individuele gezinnen. Bezien echter vanuit de optiek van degenen die de criminaliteit in woonbuurten in het algemeen willen verminderen, hebben deze apparaten een beperktere waarde. De meerderheid van de gezinnen laat zich weinig gelegen liggen aan beveiliging. In Londen bijvoorbeeld, was een derde van het aantal aangegeven inbraken gepleegd door binnentreding via ramen en deuren die open stonden. Er is weinig reden om aan te nemen dat in de toekomst voldoende beveiligingsapparaten geïnstalleerd zullen worden om de gelegenheid tot verplaatsing van de misdrijven naar minder goed beveiligde huizen, te verminderen.

Verbetering van toezicht door mobiele werknemers

Ondanks de ervaren vrees voor de criminaliteit, zal het risico om slachtoffer te worden van criminaliteit in woonbuurten, beperkingen opleggen aan de kosten en inspanning ten behoeve van het natuurlijk toezicht. In principe is het risico van criminaliteit in winkels, trams, bussen en dergelijke dusdanig dat mobiele werknemers veel meer kans hebben een misdrijf te zien plegen. Daarom zijn maatregelen om hun toezichtmogelijkheden te vergroten veel waardevoller. Veel ook van deze 'publieke' misdrijf-

ven (winkeldiefstal, vandalisme) zijn waarschijnlijk zo bepaald door de lokale gelegenheidsstructuren dat verplaatsing niet te verwachten is.

De rol in de misdaadpreventie van mobiele werknemers is niet zo groot in de criminologische literatuur. Dat deze rol wel belangrijk is, wordt in enige onderzoeken aangetoond: appartementsgebouwen met een portier bleken goed beschermd tegen inbraak; de mate waarin passagiers gezien kunnen worden in het openbaar vervoer door bestuurder/conducteur heeft een meetbare invloed op vandalisme; gebouwen met een inwonende conciërge hebben minder last van vandalisme; parkeergarages op begane grond-niveau met een controleur hebben de minste criminaliteit vergeleken met andere parkeergarages; de Britse spoorwegen hebben het vandalisme in treinen door voetbalsupporters vrijwel uitgebannen door met de supporters gratis ordecommissarissen van de club te laten meereizen, om toezicht te houden.

57

Hoewel dit tamelijk overtuigende bewijzen zijn, is het niet duidelijk in hoeverre dit kan dienen als basis voor een nieuw beleid. Risico en kosten moeten tegen elkaar worden afgewogen; veelal zal men al aan het maximum van zijn kunnen zitten.

De maatregelen die genomen kunnen worden, variëren naar de aard van de vestiging, maar het is waarschijnlijk dat de toezichtrol kenbaar gemaakt kan worden aan het personeel, een betere opleiding gegeven kan worden en een financiële vergoeding voor het op zich nemen van extra taken. Het grote probleem hierbij is dat veel personeel niet geschikt is voor extra of meer expliciet toezicht of dit weigert omdat zij het niet prettig vindt of zelfs beangstigend. Waar de financiële en sociale kosten van de criminaliteit hoog genoeg zijn, zouden de toezichtmogelijkheden vergroot kunnen worden door een bepaalde wijze van ontwerpen. Supermarkten, bijvoorbeeld, worden soms zo ontworpen dat de klanten beter gezien kunnen worden en de nieuwe ondergrondse van Washington DC is zo ontworpen dat de zichtbaarheid van de passagiers maximaal is. Ook zouden, om wille van de misdaadpreventie, in woonbuurten spelleiders kunnen worden aangesteld, hoewel het moeilijk zal zijn mensen te

vinden die kunnen werken met groepen kinderen van verschillende leeftijden en bereid zijn op ongewone uren te werken.

Naast deze maatregelen is ook het installeren van inbraak-alarminstallaties een mogelijkheid, hoewel het grote aantal valse alarmen weerstand oproept bij de politie en kostenverhogend werkt wat betreft mankracht. Uit onderzoek is ook gebleken dat het aantal inbraken er niet door afneemt, maar dat de pakkans van de inbreker toeneemt. Gesloten tv-circuits kunnen een sterke afschrikwekkende werking hebben. De Londense ondergrondse toont aan dat de criminaliteit in die stations waar de tv-camera's staan, aanzienlijk is afgenomen. De kosten echter zijn groot en mogelijk heeft ook enige verplaatsing van de diefstallen plaatsgevonden.

Samenvatting en conclusie

58

De meeste daders vermijden gezien te worden bij het plegen van een misdrijf en in dit artikel is de vraag onderzocht of daar een groter gebruik van gemaakt kan worden teneinde de criminaliteit terug te dringen. De paradox is dat de consequenties van het gezien worden zelden ernstig zijn voor de wetsovertreders; gesteld wordt dat zij bang zijn voor een minderheid van de getuigen, die wel effectief optreedt. Twee groepen van dit soort getuigen worden onderscheiden: 'bewoners' en mobiele werknemers'. Maatregelen om de angst om gezien te worden te vergroten zouden dan ook het effectiefst zijn indien zij deze twee groepen betreffen. Men moet daar echter niet te veel van verwachten, met name niet van de bewoners. Aan de in de mode zijnde oplossingen van Jane Jacobs en Oscar Newman zijn nogal wat bezwaren en vraagtekens verbonden. De kans, dat bewoners een misdrijf zien plegen is over het algemeen te klein om daarop attent te zijn.

Maatregelen daarentegen om de toezichtmogelijkheden van personeel te vergroten, vooral in gebieden met een hoog risico, lijken waardevoller. Werknemers zouden getraind moeten worden op het houden van toezicht en de manier waarop hun werkterrein is ontworpen zou dit moeten vergemakkelijken. Ook zou gebruik gemaakt kunnen worden van gesloten tv-circuits.

Veel van het boven beweerde berust op intuïtie en gezond verstand wat betreft het gedrag van getuigen en wetsovertreders en zal misschien moeten worden gewijzigd in het licht van verder onderzoek. Er is in ieder geval meer onderzoek nodig naar opvattingen van wetsovertreders over het risico om gezien te worden, in verschillende omstandigheden en door verschillende getuigen.

Surveillancetechnieken hebben de gebruikelijke problemen gemeen met andere misdaadpreventie-methoden die gelegenheid voor misdrijven willen verminderen: zij pakken niet de onderliggende factoren aan die mensen er toe bewegen een misdrijf te plegen; zij kunnen negatief 'defensief' lijken; zij kunnen niet altijd garanderen dat de misdrijven zich niet wijzigen in tijd, plaats of methode. Het publiek er bij betrekken in hun woon- of werkomgeving heeft het voordeel dat men in gaat zien dat de verantwoordelijkheid voor de beheersing van criminaliteit niet geheel bij de politie ligt.

Technieken van preventie van criminaliteit *

door C. R. Jeffery

Ieder systeem van preventie van criminaliteit moet, wil het succes hebben, aan de volgende drie basisvereisten voldoen: het moet plaatsvinden voordat de misdaad zich voordoet; het moet te maken hebben met omgevingen waarbinnen misdrijven gepleegd worden en het moet gebruik maken van directe gedragsbeheersing.

60

Programma's die gericht zijn op het voorkomen van criminaliteit, kunnen van verschillende kanten belicht worden. Ten eerste is er de technische beveiliging die te maken heeft met deuren en ramen. Dit kan gezien worden als de benadering van de 'hardware'. Ten tweede is er de beveiliging die te maken heeft met het gebruik van de ruimte in de stad. De planning van flatgebouwen, straten, parken, luchthavens, busstations en dergelijke hoort hierbij. Verder zijn er programma's die zich bezighouden met sociale planning of opvoeding gericht op het potentiële slachtoffer. Hieronder vallen registratieprogramma's, begeleidingsprogramma's en programma's die te maken hebben met toezicht in het algemeen. Tenslotte is er de planning die uitgaat van de fysiek-sociale omgeving, die de nadruk legt op wetenschap en onderzoek. Hierbij staat de interactie tussen mens en omgeving centraal. Bij de planning houdt men dan rekening met de mens of zoals Sommer het gezegd heeft: 'de ontwerpers en plannenmakers moeten enig inzicht hebben in het dier waarvoor zij hun ontwerpen maken'. In het onderstaande zullen we programma's van de eerste drie types bespreken, omdat er mij geen programma's van theoretisch breed opgezette interdisciplinaire aard bekend zijn.

* Uit: Crime prevention through environmental design. Sage publication, inc., Beverly Hills, London, 1977, blz. 223-233.

De meeste toegepaste programma's van preventie van criminaliteit die zijn uitgevoerd sinds 1971 zijn gebaseerd op het werk van Oscar Newman. In een handboek voor het vergroten van de veiligheid van woongebieden legt Newman zijn voorstel voor preventie van criminaliteit uit. Verdedigbare ruimte betekent bij hem het scheppen van territoriale gebieden met doorlopende straten die toegang en toezicht gemakkelijk maken. Door het gebruik van vormgeving, kleur, oppervlaktestructuur en dergelijke zouden bepaalde zônes van overgang van openbaar naar semi-privé naar privé-ruimte worden geschapen. De mensen moeten weten dat een opgang naar een deur, privé- of semi-privé-gebied is en dat een vreemde zal worden beschouwd als een indringer die daar niet thuishoort. Ook zou er semi-privé ruimte worden gebruikt voor speelplaatsen. Mogelijkheden van toezicht zouden worden geschapen door de manier waarop gebouwen, struiken, bomen en omheiningen worden neergezet. Het verdedigen van ruimte betekent het beheersen van openbare ruimte die zich binnenin de gebouwen bevindt en die potentieel gevaarlijk is, zoals portalen, liften, trappenhuisen en gangen. Het is jammer dat het grootste gedeelte van Newmans werk gaat over hardware: vloermateriaal, branddeuren, materiaal voor ramen, verlichting binnen en buiten, televisie met gesloten circuit, elektronische beveiligingsinstallaties, intercom-systemen, beveiligingspersoneel en andere technieken die het doelwit versterken. Dit is geen erg fantasierijke benadering van de interactie tussen omgeving en gedrag, hoewel het het denken van vandaag over preventie van criminaliteit vertegenwoordigt.

Enkele voorbeelden van de manier waarop in Amerika de preventie van criminaliteit door middel van vormgeving van de omgeving wordt aangepakt

In het onderstaande worden programma's van preventie van criminaliteit voor vier soorten van omgevingen besproken: woongebieden, gebieden met voornamelijk bedrijven, omgevingen van scholen en omgevingen die te maken hebben met het openbaar vervoer. Wat de woongebieden betreft wordt er in verschillende onderzoeken en projecten van de volgende

maatregelen melding gemaakt: opvoeden van de bewoners, opstellen van veiligheidscodes, gebruik van hardware, verklikkers, alarmsystemen, gebruik maken van lokvogels door de politie en veiligheidsverordeningen. Voor de gebieden waar voornamelijk bedrijven gevestigd zijn, worden genoemd het veranderen van vervallen gebieden in marktplaatsen, waarbij doodlopende straten worden afgezet en het scheppen van kleine pleintjes die de burgers moeten aanmoedigen er 's avonds gebruik van te maken, busroutes worden veranderd, er komen programma's van blokbewaking en er staan gratis telefoons voor noodgevallen. De preventie van criminaliteit voor schoolomgevingen houdt zich bezig met vandalisme, (seksuele) bedreiging en afpersing. Ook hier is de belangrijkste benadering die van de hardware: de soorten deuren en ramen die worden gebruikt, sloten, alarmsystemen en veiligheidsdiensten. Ook wordt er enige aandacht besteed aan de plaatsing en gebruik van bergruimten, fietsenstallingen, daken, gangen en cafetaria's.

Een van de belangrijkste ontwikkelingen die uit deze benadering van vormgeving van de omgeving is voortgekomen is geweest, dat veel gemeenten zijn overgegaan tot het vaststellen van veiligheidsregels, die een bepaalde standaard aanleggen voor deuren, ramen, sloten, alarmsystemen, daken en andere hardware-voorwerpen. Het doel ervan is om veiligheidsmiddelen te standaardiseren en te testen voordat ze op de markt komen. Een voorbeeld van beveiliging van een eindstation voor autobussen door middel van vormgeving, is te zien bij het eindstation van New York City. In 1970 werd daarmee begonnen, nadat eerdere pogingen om de criminaliteit daar te verminderen door sociale dienstverlening en strenge wetshandhaving op niets waren uitgelopen. Een trappenhuis in het midden van het gebouw werd gebruikt door beroepsmisdadigers om slachtoffers uit te zoeken en contacten te leggen. Dit werd afgesloten om een dergelijk gebruik ervan te voorkomen. Banken waarop geslapen kon worden werden vervangen door stoelen die dit onmogelijk maakten. De wachtkamer voor vrouwen werd opnieuw gedecoreerd met overdreven vrouwelijke kleuren en inrichting om de man-

nen ervan te weerhouden de vrouwelijke bezoekers lastig te vallen. In plaats van letters te gebruiken om aan te geven dat het de wachtkamer voor vrouwen was, bleek deze aanduiding veel effectiever. Er werden spiegels geplaatst bij blinde hoeken van gangen die naar de perrons leidden en de bovenste gangen werden van een tot zes 's nachts niet gebruikt om berovingen in deze nogal afgelegen plaatsen tegen te gaan. Deze veranderingen illustreren wat er gedaan kan worden, hoewel zij niet noodzakelijkerwijs het beste voorbeeld zijn van mogelijke oplossingen voor het ontwerpen en gebruiken van stations.

Op het gebied van het openbaar vervoer zijn nog vele andere toepassingen te noemen: Buschauffeurs geven geen wisselgeld en de apparaten voor de munten zitten met bouten aan de vloer vast. Taxichauffeurs wisselen niet meer dan biljetten van vijf dollar. Nieuwe vindingen om diefstal tegen te gaan zijn geplaatst op apparaten die met munten moeten worden bediend, zoals automaten en telefoons. De laatsten zijn zo ontworpen dat wordt voorkomen dat ze worden weggenomen of vernield.

Door de universiteit van New York werd een onderzoek gedaan naar het verschil in effect tussen wettelijke en technopreventie. In 1970 leed de stad New York een verlies van elf miljoen dollar doordat er in parkeermeters telefoonpenningen werden gebruikt. Drie gebieden van de stad werden voor het project geselecteerd. In één gebied werd er op de parkeermeters een etiket geplakt waarop stond: 'overtreding van algemene politieverordening: 50 dollar boete'. In het tweede gebied stond op het etiket: 'overtreding van een wet van de overheid: drie maanden gevangenisstraf en 500 dollar boete'. In het derde gebied: 'overtreding van een federale wet: een jaar gevangenisstraf en 1.000 dollar boete'. In geen van deze gebieden was er vermindering van de criminaliteit. In het gebied met de federale wet was er zelfs een toename van criminaliteit. Deze toename lijkt gebaseerd te zijn op de slechte reputatie van de wetshandhaving in de omgeving. In een ander experiment werd er een nieuw soort parkeermeter neergezet, die telefoonpenningen weigerde en waarbij de laatst gebruikte munt duidelijk zichtbaar was. In de gebieden waar

dit middel van technopreventie werd toegepast, daalde de criminaliteit 25 tot 80%. Zoals gezegd ligt bij al deze programma's de nadruk op hardware. Het is de vraag of dit de enige manier is waarop het probleem moet worden aangepakt.

'Harde' architectuur

De meeste voorstellen voor preventie van criminaliteit beogen het versterken van het doelwit. Newman houdt zich intensief bezig met deuren, grendels en sloten. Ook het Instituut voor preventie van criminaliteit houdt zich voornamelijk daarmee bezig. Ik ben van mening dat het vormgeven van de omgeving meer moet zijn dan uitsluitend het versterken van het doelwit en het toepassen van alarmsystemen.

Sommer heeft zeer kritisch over harde architectuur geschreven. Zijn basisargument is dat we beveiliging zoeken door middel van staal, beton en elektronica, maar dat die beveiliging nooit verkregen wordt met harde architectuur. Hij merkt bijvoorbeeld op dat gevangenisforten van staal en beveiliging zijn en dat ze toch tot de minst veilige plaatsen behoren. Als een mens boos is of gekwetst, plaatsen wij hem of haar in een gevangenisomgeving, die nog meer pijn en woede zal veroorzaken. Volgens Sommer zijn gevangenisomgevingen volledig destructief voor het menselijk wezen.

Harde architectuur is ontmenselijkend. Het verwijdert het persoonlijke element uit de omgeving. Sommer is er een groot voorstander van dat de gebruiker zijn eigen station, speelplaats of gevangenis ontwerpt. Hij geeft voorbeelden van kinderen die spelen op steriele, door volwassenen ontworpen speelplaatsen en van luchthavens die zo zijn ontworpen dat ze het sociaal contact niet bevorderen. We ontwerpen stations zo, dat er zo weinig mogelijk persoonlijk contact kan plaatsvinden. Het gebrek aan toezicht en menselijke betrokkenheid is kenmerkend voor deze omgeving waarin gemakkelijk misdrijven worden gepleegd. Sommer geeft ook voorbeelden van goede mens-omgevingsplanning, waarbij de bewoners wordt toegestaan om een deel van hun omgeving te ontwerpen en te beschilderen. Dergelijke 'volkskunst' kan het karakter en de eigen-

dom van de buurt versterken omdat de 'kunstenaar' er belang bij heeft het te beschermen. Het zou wel eens een betere beveiliging kunnen zijn dan het insluiten van het gebied binnen enorme omheiningen met sloten, alarmsystemen enzovoort. Sommer heeft het over gevangenissen met tapijten, planten, stereo-installaties en glas. Hij merkt daarbij op dat een dergelijke benadering de bewakers en de gevangenen ertoe dwingt om met elkaar om te gaan op basis van vertrouwen en geduld in plaats van op basis van macht, geweld en traangas. Er is al zo dikwijls gezegd dat het vertonen van geweld, geweld oproept bij de toeschouwer. Een politieagent met een enorm pistool en gekleed als een gevechtssoldaat zal angst, woede en haat oproepen bij de burgers die hij wordt verondersteld te beschermen. De hele beweging in de richting van harde architectuur en machtsvertoon tegenover mensen, is een slechte beweging. Sommer stelt voor om bij het ontwerpen van gevangenissen gebruik te maken van zachte architectuur, zoals schuimplastic en luchtmatrassen. Volgens hem behoort geen enkel mens op een betonvloer te slapen. Ik ben het met hem eens dat, als we gebruik moeten maken van gevangenissen, we deze zodanig moeten ontwerpen dat ze de mens zo min mogelijk brutaliseren. Mijn enige bezwaar is dat ik niet inzie waarom we gebruik moeten maken van architectuur om de schade die door onze gevangenissen aan onze misdadigers wordt toegebracht, te minimaliseren. Waarom gebruiken we de architectuur niet om de omgeving te verbeteren en op die manier criminaliteit te voorkomen? Waarom schaffen we onze gevangenissen niet af? Een in Illinois door de federale overheid ingestelde instantie houdt zich bezig met het ontwerpen van faciliteiten voor gevangenissen, het politieapparaat en de rechtbanken. Hoewel het doel van deze organisatie is het uitdragen van ideeën over 'meer humane architectuur', kampt men met de nodige moeilijkheden die elk project heeft dat van de federale regering uitgaat. Zij gaat ervan uit dat we hulpmiddelen moeten verschaffen aan het bestaande strafrechtssysteem. Ik zal niet tegenspreken dat onze gevangenissen wreed, onze politiebui-

reau's demoraliserend en onze rechtbanken vuil en in verval zijn. Toch zie ik niet in hoe een nieuw politiebureau of een nieuwe rechtbank iets meer zal doen dan ervoor te zorgen dat het huidige systeem van inefficiëntie en onrechtvaardigheid blijft bestaan. Het zal het misdaadcijfer niet verlagen of misdadigers resocialiseren. Hoewel ik het ermee eens ben dat er wat betreft het strafrechtssysteem heel wat te plannen valt, meen ik dat een dergelijke planning in dezelfde categorie thuishoort als het ontwerpen van nieuwe elektrische stoelen of nieuwe stroppen voor de beul of nieuwe gas-kamers. Men houdt zich op het ogenblik erg bezig met de onmenselijke toestanden in onze gevangenissen, onder andere met de hoeveelheid leefruimte die er aan ieder mens gegeven wordt. Vele belangrijke twisten worden er heden ten dage gevoerd over de vraag of iemand 18 of 27 vierkante meter leefruimte in de gevangenis nodig heeft. Het is ongeveer hetzelfde als vragen of de strop van de beul 1.20 meter of 1.80 meter moet zijn.

Omgeving en ontmenselijking

Volgens Sommer is harde architectuur ontmenselijkend en maakt ieder proces van ontmenselijking sociale controle moeilijker. Dit suggereert dat veel van datgene dat onder het mom van preventie van criminaliteit door middel van vormgeving van de omgeving wordt gedaan, wrede behandeling van mensen en a-sociaal gedrag doet toenemen. Sommer maakt melding van de psychologische en fysieke schade toegebracht door onze instellingen met hun gebrek aan privacy, hun isolatie van sociale contacten met de buitenwereld en hun zintuigelijke afstomping. Hij bekijkt ook de kwestie van woningnood en de frustraties van het te dicht op elkaar zitten. Vervreemding, hopeloosheid, geweld, agressie en menselijke ellende zijn allen verbonden met de toestand van de omgeving waarin men leeft.

Conclusie

Preventie van criminaliteit heeft de laatste vijf of zes jaar vooruitgang geboekt. Dit geldt vooral voor de benadering van de harde architectuur, terwijl er maar weinig aandacht is geschonken aan de psychologische fundering. Het werk is

anti-theoretisch en anti-research geweest. We zouden ons moeten gaan begeven in de richting van een mens- omgevingsmodel van preventie van criminaliteit, waarin de gedragsaspecten van het probleem serieus worden bekeken.

Publiciteitscampagnes*

georganiseerd door de politie ter voorkoming van diefstal van of uit auto's

door J. Burrows en K. Heal

Inleiding

Veel politiekorpsen zetten in het kader van de misdrijfpreventie publiciteitscampagnes op, om het publiek te informeren over misdrijven en het voorkomen daarvan. In dit artikel wordt de effectiviteit bekeken van een publiciteitscampagne om automobilisten aan te sporen hun auto's af te sluiten.

68

Aan een campagne als deze liggen twee vooronderstellingen ten grondslag: ten eerste dat automobilisten die hun auto's niet afsluiten diefstal uitlokken en in de tweede plaats, dat door het verspreiden van informatie over het risico van diefstal, automobilisten ertoe gebracht kunnen worden om hun auto's beter te beveiligen. Het is van belang de juistheid van deze vooronderstellingen aan een nader onderzoek te onderwerpen, als publiciteit een centrale rol blijft spelen bij de preventie.

De resultaten van eerdere onderzoeken bieden geen duidelijk beeld van de effectiviteit van publiciteitscampagnes van de politie omdat daarbij verkeerde methoden en technieken zijn gebruikt.

De bedoeling van deze studie is om door middel van een experiment met ingebouwde controle-mogelijkheden de effectiviteit van een typische politiecampagne te onderzoeken. Het werd daarbij noodzakelijk geacht ook rekening te houden met misdaadstatistieken naast de mate van beveiliging van de auto's, omdat zelfs als het laatste niet verbeterde, het aantal misdrijven toch kon zijn afgenomen, omdat de potentiële

* Dit is een verkorte weergave van: Police Car Security Campaigns. In: Crime prevention and the police, Home Office Research Study no. 55, London, Her Majesty's Stationary Office, 1979, blz. 1-15.

daders afgeschrikt werden door de aandacht die aan het stelen van en uit auto's werd gegeven.

De experimentele publiciteitscampagne

Het gebruikelijke bezwaar tegen publiciteits-experimenten is dat er geen algemene gevolgtrekkingen kunnen worden ontleend aan de resultaten van een studie, omdat de respons van het publiek voornamelijk wordt bepaald door de aard van het advertentiemateriaal en de hoogte van de gemaakte kosten. Hoewel de duidelijk tegenstrijdige resultaten van onderzoeken van andere publiciteitscampagnes om burgers van iets te overtuigen dit bezwaar bevestigen, gaat dit niet helemaal op voor campagnes van de politie ter voorkoming van diefstal van of uit auto's. De meeste van dit soort campagnes verschillen weinig van elkaar en in de meeste gevallen wordt hetzelfde publiciteitsmateriaal gebruikt dat gratis door het Ministerie van Binnenlandse Zaken ter beschikking wordt gesteld. Het voornaamste doel van het hier beschreven experiment is dan ook om een conventionele politiecampagne te evalueren.

69

Kenmerken van de publiciteitscampagne

De campagne werd gevoerd in Plymouth (300.000 inwoners) gedurende vijf weken tussen midden november en midden december 1977. Hoewel niet overdreven vergeleken bij andere steden van dezelfde grootte, was het aantal diefstallen van en uit auto's (resp. 1.035 en 973 in 1977) een van de grote problemen van de politie. Verschillende zaken maakten deze stad zeer geschikt voor het experiment: een actieve misdaadpreventieafdeling van de politie, een enthousiaste lokale radio en twee dag- en twee weekbladen zorgden voor een ruime verspreiding van de boodschap van de campagne.

Een groot deel van de publiciteit van de actie werd geconcentreerd in gebieden met een groot risico van diefstal van en uit auto's. Deze gebieden werden voor de aanvang van de campagne vastgesteld aan de hand van een analyse van de daar voorkomende diefstallen van en uit auto's; de uitgekozen gebieden besloegen ongeveer één derde van de stad, en omvatten het gehele centrum. In de geselecteerde gebieden werd de politie aanwezig gemaakt om de veiligheid te waarborgen en de campagne te ondersteunen.

teerde gebieden deelde de politie posters en folders uit. Er werd uitgebreid aandacht besteed aan de campagne door de pers, de plaatselijke radio en de televisie, waardoor de boodschap van de campagne ook buiten de stadsgrenzen werd verspreid. Aangenomen werd dat degenen die in het centrum woonden, zich het meest bewust zouden zijn van het bestaan van deze campagne. Het publiciteitsmateriaal vermeldde de omvang van de criminaliteit in de omgeving, de plaatsen met een groot risico, het soort auto's dat gevaar loopt, gevallen van diefstal van of uit auto's waarvan recent aangifte bij de politie was gedaan en die te wijten waren aan nalatigheid van veel slachtoffers. De publiciteit, op gang gebracht door de media en de politie, was aanzienlijk: veel krantenkoppen en artikelen in de pers.

70

De verslaggeving van de radio en de televisie varieerde van korte mededelingen in het nieuws tot discussieprogramma's waarin mensen van de misdaadpreventie aan het woord werden gelaten. In totaal werden 5.000 folders verspreid (in bijv. garages, winkels voor auto-onderdelen, postkantoren) en meer dan 140 posters opgehangen op strategische plaatsen bij parkeerplaatsen en garages. Ook reed vijf maal een geluidswagen door de centrale gebieden.

De kosten van de campagne waren moeilijk vast te stellen. De plaatselijke media werkten gratis mee. De directe kosten bestonden uit het drukken van de posters en de folders. De indirecte kosten, met name de tijd die de politie in de campagne stak, waren ongetwijfeld het hoogst van alle kosten.

Methode van evaluatie

Twee maten werden gebruikt om het gevolg van de campagne te meten: de mate van veiligheid van de auto's, en de statistieken betreffende diefstal van of uit auto's. Zij worden na elkaar besproken.

Mate van veiligheid

Om de veranderingen in de mate van veiligheid van de auto's te meten, werden in verschillende stadia van de campagne controles uitgevoerd. Deze werden gedaan door vier teams

bestaande uit één geüniformeerde politieagent en één onderzoeker. De controles werden uitgevoerd: 1. op de dag vóór het begin van de actie; 2. aan het eind van de tweede week; 3. aan het eind van de vierde week; 4. aan het eind van de actie.

Iedere controle werd langs dezelfde route uitgevoerd in de gebieden met een groot risico; per keer werden 1.000 auto's gecontroleerd, ongeveer 5% van het totaal.

Om een aantal redenen — het grootste gedeelte van de diefstallen van of uit auto's werd bij het invallen van de duisternis gepleegd — werden de controles 's avonds uitgevoerd tussen zes en tien uur. Dit verminderde de zichtbaarheid van de politiemannen die de controles uitvoerden en de invloed die hun activiteit zou kunnen hebben op het gedrag van de automobilisten. Ieder team had een vaste route van ongeveer vier mijl, waarlangs zij de deuren, ramen en kofferdeksels van 250 auto's controleerden, op basis van een willekeurige selectie. Er waren twee randvoorwaarden bij deze selectie: een tevoren vastgesteld aantal auto's moest worden geselecteerd uit van te voren aangewezen parkeerplaatsen langs de route (de capaciteit van de parkeerplaats bepaalde het te kiezen aantal), en iedere route was verdeeld in vijf gelijke delen, waarvan uit elk deel vijftig auto's moesten worden gecontroleerd. Indien een team een auto aantrof die niet goed afgesloten was, dan werd merk, model en registratienummer genoteerd, de reden van de onveiligheid, en de plaats waar hij geparkeerd stond.

Bij de derde controle werden deze gegevens van alle gecontroleerde wagens genoteerd (of ze nu goed afgesloten waren of niet). De verzamelde gegevens stelden de onderzoekers in staat om te zien in welk opzicht de onveilige auto's verschilden van de afgesloten auto's. Het betrof hier een representatieve steekproef.

Statistieken van diefstal van of uit auto's

De geanalyseerde statistieken waren voornamelijk samengesteld uit gegevens van ter kennis van de politie gekomen misdrijven. De diefstallen van of uit auto's gepleegd tijdens de experimentele periode werden vergeleken met die in het voorafgaande jaar. Vervolgens wer-

den de inbraken gehanteerd als geschikte indicator van het algemene misdaadpatroon in dat gebied. Als verdere controle werd het patroon van de diefstallen van en uit auto's in het campagne-gebied vergeleken met het patroon in twee vergelijkbare steden, waar de campagne niet gehouden werd. Om de mogelijkheid te onderzoeken van een verschuiving van de diefstallen naar een ander tijdstip of een andere omgeving gedurende de campagneperiode, was een gedetailleerde analyse nodig van de aangifteformulieren. Deze informatie over diefstallen van en uit auto's werd verzameld tussen september 1976 en februari 1977, en vergeleken met dezelfde gegevens uit de campagneperiode.

Resultaten

Mate van veiligheid

72

Er trad geen statistisch significante verandering op in de mate van veiligheid van de auto's gedurende de campagne. Bij de veiligheidscontrole verricht voor het begin van de actie bleek 19% van de wagens niet goed afgesloten — een percentage dicht in de buurt van andere vroegere controles onder gelijke omstandigheden — en bij controles gedurende en na de actie bleken 20,9%, 21,7% en 19,2% van de auto's onveilig. In 51% van de ontdekte gevallen was de deur niet afgesloten, bij 10% stond het raam open en bij 39% was de kofferruimte open (of een derde dan wel vijfde deur); 17% van de onveilige auto's had meer dan één onveilig punt. De vier controles werden onder dezelfde koude maar droge weersomstandigheden uitgevoerd, zodat het onwaarschijnlijk is dat het weer invloed gehad heeft op de resultaten.

Deze resultaten laten zien, dat de campagne geen meetbare invloed gehad heeft op de mate van veiligheid van de auto's en andere gegevens lijken deze gevolgtrekking te steunen.

Statistieken

Er kwam geen significante verandering in het aantal diefstallen van of uit auto's, noch gedurende, noch na afloop van de campagne. Het totale aantal diefstallen (195) gedurende de campagneperiode betekende een toeneming met 38% vergeleken met het aantal gedurende

dezelfde periode in het vorige jaar (141). Dit werd ook geconstateerd in de controlegebieden, waar het percentage met 32% toenam vergeleken met het vorige jaar. Er was dus geen belangrijk verschil wat dit betreft tussen de twee controle-steden en het actie-gebied. Gedurende de campagneperiode werd vastgesteld dat er een verschuiving optrad in het tijdstip van de diefstallen van overdag naar 's nachts. De reden hiervoor is niet duidelijk. Misschien waren de daders voorzichtiger geworden onder invloed van de actie, of wilden de bezitters niet toegeven dat zij op klaarlichte dag kostbaarheden duidelijk zichtbaar in een niet afgesloten auto hadden laten liggen, of had net een jeugdbende zijn territorium verplaatst. Verder was er geen sprake van een geografische verplaatsing.

Interpretatie van de resultaten

73

De resultaten van dit onderzoek zijn grotendeels negatief: gedurende de actie bleek de publiciteit van de politie geen invloed te hebben op het gedrag van de automobilisten; de diefstallen werden niet minder in aantal. Het zou te eenvoudig zijn om het mislukken geheel toe te schrijven aan de kwaliteit van de publiciteit. Gedurende de actie werden twee kleine peilingen gedaan en beide keren bleken veel plaatselijke automobilisten op de hoogte van de actie (67% en 71%). Het is duidelijk dat een groot aantal autobezitters het advies van de politie niet opvolgt. Dit wordt in het algemeen door de politie uitgelegd als zelfvoldaanheid van het publiek, maar de uitleg is waarschijnlijk ingewikkelder. Deze studie, met andere, toont aan dat niet alle onveiligheid voortkomt uit nalatigheid van de bestuurder. Aangetoond wordt dat de bestuurders een aantal dingen overwegen wanneer zij hun auto niet afsluiten. Het schijnt dat de waarde van het voertuig hierbij een rol speelt. Ook de tijdsduur dat de wagen open gelaten wordt is van invloed; verschillende onderzoeken tonen aan dat bestuurders die hun auto voor langere tijd laten staan, eerder geneigd zijn hem af te sluiten. Zo bestaat er ook een grotere kans dat automobilisten hun autoraampjes open laten staan bij warm weer. Voorafgaand aan deze overwegingen is er ook

nog het oordeel van de bestuurder of het afsluiten van de auto de kans op diefstal zal verminderen; vooral jeugdige bestuurders zijn hier sceptisch over, en niet geheel ten onrechte.

Een meer waarschijnlijke uitleg voor het achterwege blijven van het afsluiten van de auto zou kunnen zijn, dat de bestuurders niet de visie van de overheid delen wat betreft de ernst van het stelen van en uit auto's. Veel bestuurders zijn er zich van bewust, dat de kans klein is dat hun auto gestolen wordt; daarbij geloven velen dat het verlies van hun auto slechts een tijdelijk ongemak is (72% van de gestolen auto's in het Londense politiedistrict werd in 1977 binnen een maand teruggevonden), en als dat niet het geval is dan dekt de verzekering de schade. Zolang autobezitters de zaak in dit perspectief zien en niet de kosten van de gemeenschap in overweging nemen, zoals opsporingskosten en verhoogde verzekeringspremies, zullen acties van de politie waarschijnlijk niet slagen.

74

Gevolgen voor de misdaadpreventie

Het is nuttig drie soorten daders te onderscheiden: 1. Degenen die een bepaalde auto stelen of hij nu op slot zit of niet (de beroepsdader valt onder deze categorie); 2. Degenen die op zoek zijn naar open auto's, maar er een openbreken als zij geen open vinden; 3. Degenen die alleen niet afgesloten auto's stelen.

Verskillende politierapporten tonen aan dat de buit van deze laatste groep vaak overdreven wordt. In dat geval worden dus de auto's gestolen door tamelijk vastbesloten mensen die zich niet af laten schrikken door een afgesloten auto. Als dat zo is dan is de kans klein dat het aantal diefstallen verminderd wordt door de auto goed af te sluiten. Degenen die het advies van de politie opvolgen verminderen waarschijnlijk de kans op diefstal. Maar gegeven het feit dat er een betrekkelijk grote groep auto's zal blijven, die niet is afgesloten zelfs na de meest krachtige politiecampagne, is het waarschijnlijk dat de daders zich meer op deze kwetsbare groep gaan richten, zodat het aantal diefstallen waarschijnlijk onveranderd zal blijven.

Een oplossing voor deze problemen is de ontwikkeling van 'automatische' sloten, zoals stuursloten. Hoewel deze niet voorkomen dat de auto wordt opengebrouwen, zijn zij wel een effectief middel gebleken om diefstal van de auto te voorkomen. En als alle auto's hiermee worden uitgerust, zoals in West-Duitsland in 1963, loopt het aantal diefstallen terug.

Samenvatting

Deze studie onderzoekt de doeltreffendheid van publiciteitscampagnes van de politie ter voorkoming van misdrijven. Eén van de doeleinden is om het aantal diefstallen van en uit auto's te verminderen. Met de hierboven geëvalueerde campagne is men er niet in geslaagd meer automobilisten te overtuigen om hun auto's af te sluiten, noch werd het aantal diefstallen minder. Gesteld werd dat een deel van de oorzaak van de laksheid van het publiek gelegen is in het feit dat veel bestuurders het risico en de consequenties niet zo serieus nemen.

75

Hoewel de individuele automobilist de kans op diefstal vermindert door zijn auto op slot te doen, wordt geconcludeerd dat het onwaarschijnlijk is dat publiciteitscampagnes het aantal diefstallen van of uit auto's als geheel zullen verminderen. Het grootste aantal diefstallen wordt niet gepleegd als reactie op een gelegenheid die zich voordoet als de auto niet is afgesloten, maar wordt gepleegd door meer vastbesloten daders. Dus zelfs in het geval dat de campagne er in slaagt het aantal niet afgesloten auto's te verminderen, zullen de daders waarschijnlijk hierop reageren door hun aandacht te richten op die wagens die niet afgesloten zijn, of door hun manier van werken te veranderen.

Literatuuroverzicht

Algemeen
Strafrecht en strafrechtspleging
Criminologie
Gevangeniswezen
Psychiatrische zorg
Kinderbescherming
Politie
Drugs

Uitleen van tijdschriften

76

Van de artikelen, die in deze rubriek zijn gepubliceerd, kan een kopie worden aangevraagd bij het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum van het Ministerie van Justitie, Postbus 20301, 2500 EH 's-Gravenhage, tel. 070-706554/55.

Algemeen

1

Blomquist, D. C., D. D. Gray and L. L. Smith. *Social work in business and industry*.

Social casework, 60e jrg., nr. 8, oktober 1979, blz. 457-462 (USA).

Het maatschappelijk werk bij het bedrijfsleven wordt bekeken aan de hand van een literatuuroverzicht en de resultaten van een onderzoek. Hierbij wordt gekeken naar de vormen van hulpverlening waarin voorzien wordt, de manier waarop en door wie dit gebeurt, met nadruk op de voordelen en beperkingen van de manieren waarop de bedrijven in deze behoefte voor hun werknemers voorzien. Voor het onderzoek werd een vragenlijst gestuurd naar 30 hoofden van sociale hulpverleningsdiensten in het bedrijfsleven door het hele land, die op dit nieuwe terrein werkzaam zijn. 18 van de 30 vragenlijsten werden teruggestuurd. Bij analyse van de gegevens werd gebruik gemaakt van frequenties, percentages en de chi-kwadraattoets voor significante verschillen. De auteurs zijn van mening dat het maatschappelijk werk nu in de positie is om binnen te treden in de wereld van

zakenleven en industrie. De toekomst van deze vorm van maatschappelijk werk lijkt veelbelovend. Met literatuuropgave.

2

Hoefnagels, G. P. *Rechtsgrond en duur van de alimentatie.*

Nederlands juristenblad, 54e jrg., nr. 41, november 1979, blz. 917-927.

Het alimentatierecht tussen ex-echtgenoten omvat vier juridische problemen in de praktijk: de hoogte (en indexering), de gelijkheid, de tijdsduur en de rechtsgrond. Het vraagstuk van de hoogte van de alimentatie is dicht bij een oplossing. De Nederlandse Vereniging voor rechtspraak heeft een rapport Alimentatienormen geproduceerd, welke normen reeds enige tijd in de praktijk worden gebruikt. Het rapport van de Ministeriële Commissie Alimentatienormen geeft ook een formulier voor normen. Er is echter geen criterium om de norm toe te passen. We weten zelfs niet of alimentatie wel gerechtvaardigd is. Kennis van de rechtsgrond van de alimentatie ontbreekt. De probleemstelling in dit artikel is dan ook de volgende:
- Wat verstaan we in het algemeen onder het begrip rechtsgrond? - Wat is de rechtsgrond van de alimentatie? - Wat is de relatie tussen de rechtsgrond en de duur van de alimentatie? Geeft de rechtsgrond aanwijzingen voor de duur? Zo ja, welke?

77

3

Wartella, E., A. Alexander, and D. Lemish. *The mass media environment of children.*

American behavioral scientist, jrg. 23, nr. 1, sept./okt. 1979, blz. 33-52.

In zijn vroege jeugd ondergaat het kind vele socialiserende invloeden, één ervan is die van de massa-media. De auteurs bespreken onderzoeksresultaten naar de invloed van het geheel van massa-media op kinderen tot de leeftijd van twaalf jaar. De communicatieve ontwikkeling van kinderen speelt zich af op drie gebieden: het gebied van de taal, het sociale en het cognitieve gebied. Leren spreken en de taal begrijpen stelt het kind in staat verhalen uit boeken, tv-programma's, films en grammofonplaten te begrijpen. Door zijn sociale ontwikkeling kan het kind zich een redelijk oordeel vormen, sociale vaardigheden aanleren en begrip krijgen voor de beweegredenen van anderen. Bij de cognitieve ontwikkeling doorloopt het kind verschillende stadia van pre-operationeel tot concreet operationeel denken; hierbij is ook het vermogen geconcentreerd te kijken naar een tv-show. Er wordt gebruik gemaakt van een aantal research-uitkomsten van kinderen en tv uit de jaren 1958-1977, waarbij gewerkt werd met interviews en vragenlijsten. Daarnaast worden ook onderzoeken besproken aangaande het gebruik van radio en film. Er blijkt een verschil te zijn tussen leeftijdsgroepen in

voorkeur voor programma's en kijk-, resp. luisterduur. De meeste gegevens hebben betrekking op tv-kijken, een gevolg van de belangstellingsrichting van het kind en van de onderzoekers.
Met literatuuropgave.

Strafrecht en strafrechtspleging

4

Adelstein, R. P. *Informational paradox and the pricing of crime: capital sentencing standards in economic perspective.*

Journal of criminal law and criminology, 70e jrg., nr. 3, herfst 1979, blz. 281-298 (USA).

De veroordeling in het strafproces omvat twee belangrijke overwegingen: het abstracte karakter van de misdaad en de individualiserende omstandigheden waaronder het misdrijf zich voltrok. Het Amerikaanse Hooggerechtshof heeft de hiermee samenhangende problemen onderkend en laat de rechtbanken in deze voldoende discretionaire bevoegdheid zonder echter arbitraire of grillige uitspraken te sanctioneren. Welke graad van individualisering van straffen staan de behoorlijke procesgang en het achtste amendement (bescherming tegen wrede en ongewone straffen) toe? Inherent aan deze vraag zijn subjectieve opvattingen, die soms moeilijk toegepast kunnen worden in bepaalde gevallen. De schrijver argumenteert dat een economische analyse een logischer basis vormt voor de analyse van deze problemen in doodstrafzaken. De economische analyse zal duidelijk opheldering geven over de betrokken normatieve aspecten bij het individualiseren van de straf. De door het toepassen van deze analyse aan het licht gebrachte grondgedachten en beweegredenen zullen zeer nauw blijken aan te sluiten bij de feitelijke resultaten en overwegingen van de rechtbanken.

Met literatuuropgave.

5

Ashworth, A. J. *Prosecution and procedure in criminal justice.*

Criminal law review, augustus 1979, blz. 480-492 (GB).

In dit artikel borduurt de auteur voort op zijn analyse van het strafrechtstelsel in het vorige nummer van dit tijdschrift. Hier had hij als doel van het strafrechtstelsel de terugdringing van de criminaliteit in de samenleving gekozen en als kwalitatief beïnvloedende factoren: de bescherming van de rechten van het individu, de controle van het machtsmisbruik en de systeemeisen vanuit de samenleving. Deze factoren en hun onderlinge samenhang volgt hij in dit artikel op het terrein van de strafvervolgung en de rechtsplegingsprocedure. Hij bespreekt daartoe uitgebreid de positie van de officier van justitie in het Engelse strafrechtstelsel. Hiertoe schetst hij

de historische ontwikkeling in de functie van deze rechtspleging. Met nadruk wijst hij op de naar zijn mening ten onrechte aanwezige verschillen in het functioneren van het Openbaar Ministerie in de vervolgingsfase van het strafproces en in de straftoemingsfase. Daarnaast bespreekt hij uitgebreid de naar zijn oordeel veel te beperkte beroepsmogelijkheden van het Openbaar Ministerie tegen onjuiste vonnissen. Zo'n beroep is alleen mogelijk als het gaat om een juridisch punt dat het algemeen belang raakt of als het duidelijk om een inbreuk op de wet gaat. In zijn conclusie stelt hij dat als men een evenwichtige samenhang tussen de eerder genoemde kwalitatieve criteria in het licht van het algemene doel van criminaliteitsbeheersing erkent, men een adequate beroepsmogelijkheid ter correctie van fouten moet creëren.
Met literaturopgave.

6

Baauw, P. J. *Het bail-systeem in Engeland.*

Delikt en delinkwent, 9e jrg., nr. 8, oktober 1979, blz. 538-561 (N).

79

Voordat men de vraag kan stellen of in het Engelse bail-systeem wellicht voor ons land bruikbare elementen voorkomen om de inmiddels vrijwel vastgelopen discussie rond alternatieven voor voorarrest weer op gang te brengen, zal eerst een belangrijke hindernis genomen moeten worden: gebrek aan informatie. Daartoe wil dit artikel in de eerste plaats bijdragen. De ontwikkeling en toepassing van het instituut 'bail' (vrijlaten onder borgtocht) worden beschreven vanuit de functies die het in de Engelse strafrechtspleging vervult, d.w.z. dat het betoog met name wordt toegespitst op de vraag welke gronden bij de 'bail/custody'-beslissing een rol spelen. De conclusie is dat wij van het Engelse recht eerder kunnen leren hoe de toepassing van voorarrest nog verder kan worden ontwikkeld, dan hoe het zou kunnen worden teruggedrongen. Met het (gedeeltelijk) overnemen van het bail-systeem zou dan ook in de eerste plaats de preventie en niet zozeer de persoonlijke vrijheid zijn gebaat.

Met literaturopgave.

7

Blaauw, J. H. *Selectie van jonge juristen voor de 'Raio-opleiding'.*

Nederlands juristenblad, 54e jrg., nr. 35, 13 oktober 1979, blz. 804-809.

De schrijver bespreekt in dit artikel de gang van zaken in en bij de selectie van jonge juristen voor een opleidingsfunctie bij de rechterlijke macht. Hij behandelt de procedure uitvoerig in alle fasen, evenals de eisen die gesteld worden aan de kandidaat. De selectiecommissie is ingesteld in 1957. Volledigheidshalve wordt verslag gedaan van het werk van de commissie tot heden.

Clarke, S. H. *What is the purpose of probation and why do we revoke it?*

Crime and delinquency, 25e jrg., nr. 4, oktober 1979, blz. 409–424 (USA).

De auteur vraagt zich af wat het doel moet zijn van een voorwaardelijke veroordeling en waarom wordt overgegaan tot heropening van het proces. De rechtbanken besteden hier weinig aandacht aan, zij leggen ontelbare, niet noodzakelijke en vage voorwaarden op en hebben de neiging een voorwaardelijke veroordeling alleen als een symbolische straf te gebruiken. De reclasseringsambtenaar wordt derhalve gedwongen te beslissen welke voorwaarden de nadruk moeten krijgen. Het resultaat hiervan is dat wat administratief gemakkelijk is, teveel invloed heeft op de supervisie en op het besluit een heropening van het proces in gang te zetten. Wanneer een voorwaardelijke veroordeling als een symbolische straf gebruikt wordt, kan dit leiden tot een onrechtvaardige heropening van het proces en tot gevangenisstraf voor een niet-criminele schending van de voorwaarden. En dit alles, terwijl de rechter oorspronkelijk geen termen voor gevangenisstraf aanwezig achtte. De auteur pleit er voor dat bij het vonnis het specifieke doel van de voorwaardelijke veroordeling voor elk individueel geval wordt vastgesteld. De voorwaarden voor het bereiken van deze doeleinden moeten kenbaar gemaakt worden.

Cozijn, C. *De opsporing door de politie van overtreding van art. 26 WVV met het oog op de uitgangspunten voor het strafvorderingsbeleid ter zake.*

Verkeersrecht, 27e jrg., nr. 11, november 1979, blz. 309–315 (N).

Sedert november 1977 worden door het OM bij de strafvordering ter zake van rijden onder invloed richtlijnen gehanteerd waarbij drie factoren de ernst van het delict en daarmee de hoogte van de te eisen straf bepalen. Deze factoren zijn het bloedalcoholgehalte, de mate van schade en/of letsel en de specifieke recidive. De beide laatste strafverzwarende factoren werken echter onderling tegenstrijdig, omdat ervaren rijders onder invloed minder vaak bij ongevallen betrokken raken dan hun in dit opzicht minder ervaren broeders en zusters. Uit oogpunt van de verkeersveiligheid moet de overtreding van art. 26 WVV door deze groep rijders onder invloed juist als minder ernstig worden gekwalificeerd. De strafverzwarende factor van de recidive mag dan ook niet opgevat worden als een objectieve maat voor de ernst van het delict. Het strafverzwarende aspect kan slechts begrepen worden vanuit de optiek van de speciale preventie, en is daarmee van een andere orde. Deze uitgangspunten (of richtlijnen) voor de strafvordering bij rijden onder invloed kunnen dan ook

niet tevens fungeren als uitgangspunten voor de opsporing van rijden onder invloed.

10

Dienstverlening I *P. G. Saager.*

Dienstverlening II *Projectgroep Delinkwentie en Samenleving van Humanitas.*

Dienstverlening III *G. W. von Meyenfeldt.*

Dienstverlening IV *Nationale Raad voor Maatschappelijk Welzijn.*

Proces, 58e jrg., nr. 10, oktober 1979, blz. 233–243 (N).

Naar aanleiding van het rapport 'Dienstverlening' van de Commissie alternatieve strafrechtelijke sancties, in de wandeling bekend als de commissie-Van Andel, wordt in artikel I informatie gegeven over de in het rapport genoemde informele werkgroep uit Nijmegen, die n.a.v. de Arnhemse ijzervlechterzaak verder gezocht heeft naar alternatieven voor de korte onvoorwaardelijke vrijheidsstraf. In artikel II worden enige kanttekeningen gemaakt bij het rapport vanuit de invalshoek van een vrijwilligersorganisatie, die met dienstverleningsprojecten te maken zou kunnen krijgen. In artikel III is een tegenstander aan het woord: 'één grote warboel van schrandere suggesties'. In artikel IV reageert de sectie Maatschappelijke Dienstverlening van de Nationale Raad voor Maatschappelijk Welzijn die haar kritische waardering voor het rapport uitspreekt.

81

11

Doomen, J. *Verkrachting in het huwelijk.*

Nederlands juristenblad, 54e jrg., nr. 33, 29 september 1979, blz. 749–756.

Verkrachting in het huwelijk is een sociaal probleem, dat pas de laatste jaren bespreekbaar is geworden. In dit artikel wordt nagegaan, hoe de bepaling, die de strafbaarheid van verkrachting door de echtgenoot uitsluit in de wet is gekomen en welke argumenten er zijn om die bepaling te handhaven of te schrappen. Art. 242 Wetboek van Strafrecht omschrijft verkrachting als het door geweld of bedreiging met geweld een vrouw dwingen tot vleeselijke gemeenschap, buiten het huwelijk. Schrijfster gaat niet van deze omschrijving uit, maar van de omschrijving: het op welke manier dan ook iemand dwingen tot het dulden of plegen van intieme seksuele handelingen. Deze definitie is ruimer en sluit het meest aan bij de realiteit. Geconcludeerd wordt dat de getrouwde vrouw de bescherming van de strafwet niet onthouden behoort te worden, ook al zullen de consequenties van een wetswijziging in deze zin voor de strafrechtelijke praktijk niet spectaculair zijn. Met literatuuropgave.

Fijnaut, C. *Voor een ruimere en andere evaluatie van de herziening van het voorarrest.*

Veen, Th. W. van. *Alternatieven voor voorlopige hechtenis.*

Berghuis, A. C., J. P. Balkema en L. C. M. Tigges. *Alternatieven voor voorlopige hechtenis.*

Delikt en delinkwent, 9e jrg., nr. 8, oktober 1979, blz. 517–537 (N).

Onlangs verschenen van de Commissie Partiële Herziening Strafvordering voorstellen over de voorlopige hechtenis (en in verzekeringstelling). Th. W. van Veen bespreekt deze voorstellen. Het voornaamste doel van de voorstellen is het terugdringen van de preventieve vrijheidsbeneming, door in bepaalde gevallen waarin een bevel tot voorlopige hechtenis gegeven wordt, een wettelijke verplichting tot directe schorsing van de voorlopige hechtenis in te voeren. Onmiddellijk dringt zich de vraag op in hoeverre de voorgestelde wetwijziging het aantal vrijheidsbenemingen door voorlopige hechtenis inderdaad zal verminderen. Verder kan men zich afvragen in welke mate nu reeds van de mogelijkheid tot directe schorsing gebruik wordt gemaakt. Berghuis c.s. zijn betrokken bij onderzoek naar toepassing schorsing en duur van de voorlopige hechtenis zodat gegevens voorhanden zijn, die een behandeling van deze vragen mogelijk maken. Fijnaut in zijn artikel stelt dat het in het algemeen gesproken droef is gesteld met de evaluatie van de herziening van de voorlopige hechtenis, waarbij wordt onderzocht in hoeverre de doelstellingen van de herziening van vijf jaar geleden zijn bereikt. Hij pleit voor een andere en ruimere evaluatie van de herziening van het voorarrest.

Giari, M. *In Oklahoma, building more prisons has solved no problems.*

Crime and delinquency, 25e jrg., nr. 4, oktober 1979, blz. 450–462 (USA).

In 1973 brak in de staatsgevangenis van Oklahoma het duurste gevangenisoproer in de Amerikaanse geschiedenis uit. Als antwoord hierop werd een plan ontworpen om het aantal personen in de overvolle gevangenissen te verminderen. In de eerste plaats door minder mensen in hechtenis te nemen en door nieuwe gevangenissen te bouwen. Sinds 1975 zijn in Oklahoma 2000 nieuwe plaatsen voor gevangenen gebouwd, maar de strenge vonnissen bleven onveranderd. Het bouwprogramma heeft als gevolg hiervan geen gelijke tred gehouden met de grotere vraag en het gevangenisstelsel biedt nog geen menselijke, adequate leefomstandigheden. De politiek goed liggende vraag naar meer gevangenissen 'ter bescherming van het publiek' heeft het populaire idee, dat alternatieven voor de gevangenis een bedreiging vormen voor de openbare veiligheid en dat in hechtenis nemen het misdadeprobleem zal oplossen, bevoor-

derd. Aan de burgers van Oklahoma is echter niet verteld dat het bouwen van meer gevangenis, zonder méér alternatieven voor hechtenis van niet gevaarlijke delinquenten te ontwikkelen, de staat failliet kan doen gaan, maar gevangenneming kan het misdaadprobleem niet oplossen.

14

Nijboer, J. F. *Enkele opmerkingen over de betekenis van het onmiddellijkheidsbeginsel in het strafprocesrecht.*

Nederlands juristenblad, 54e jrg., nr. 36, 20 oktober 1979, blz. 821-824.

Met een zekere vanzelfsprekendheid verwijst men in de strafprocesrechtelijke literatuur over het onderzoek ter terechtzitting en het vonnis nogal eens naar het 'onmiddellijkheidsbeginsel': Toch blijkt over de inhoud daarvan geen consensus te bestaan. De aanduiding onmiddellijkheidsbeginsel dient bij voorkeur uitsluitend gebezigd te worden voor de eis, dat gestreefd moet worden naar het gebruik van de meest authentieke bron van informatie. Het is echter de vraag of van het zo opgevatte onmiddellijkheidsbeginsel gezegd kan worden, dat het een grondtrek is van de huidige regeling van het onderzoek ter terechtzitting en de daarop volgende (eind)beslissing. Met literatuuropgave.

83

15

Pfeiffer, C. *Das Projekt der Brücke e. V., München; ein Beitrag zur 'inneren Reform' des Jugendkriminalrechts und zur Sanktionsforschung im Bereich der Weisungen und Zuchtmittel.*

Kriminologisches Journal, 11e jrg., nr. 4, 1979, blz. 261-281 (BRD).

De schrijver bespreekt het experiment dat in München sinds 1978 loopt inzake een nieuwe sociaal-pedagogische aanpak bij opvoedingsmaatregelen die voorgesteld worden door de kinderrechter. Dit experiment is ontwikkeld aan de Universiteit van München, aan de fakulteit van Kinderrecht, Criminologie en Strafrecht. Hij behandelt de historische relatie van de vereniging 'Brücke' met de kinderrechter, de criminologische doelstellingen, de gevolgde methode met de eerste resultaten en de invloeden ervan op de werkwijze van de kinderrechter te München.

Met literatuuropgave.

16

Rood-de Boer, M. *Ontwikkelingen in het jeugdrecht.* Algemeen politiebld, 128e jrg., nr. 21, oktober 1979, blz. 486-490 (N).

De auteur opende het Academische Jaar van de Nederlandse Politie Academie met een oratie over

'Ontwikkelingen in het jeugdrecht'. Zij geeft hierin aan dat het jeugdrecht vanaf het begin van deze eeuw niet veel veranderd is. Sinds 1970 is er echter een theoretisch grote bedrijvigheid ontstaan op het terrein van het civiele jeugdrecht.

De auteur laat zien wat deze verandering in het civiele jeugdrecht voor de politie in de praktijk betekent. Vervolgens geeft zij aan dat er m.b.t. het kinderstrafrecht van een andere tendens sprake is. Op dit terrein wordt er nog gewacht op ontwikkelingen. Onlangs is er een (staats)commissie geïnstalleerd die zich zal verdiepen in deze materie. De auteur roept een aantal vragen op die zij van wezenlijk belang acht voor de ontwikkeling van het kinderstrafrecht. Hierna geeft zij een toelichting op het werk van de instanties die belast zijn met de uitvoering van het jeugdrecht. Zij noemt hierbij ook een aantal oorzaken die mogelijk verantwoordelijk zijn voor het groeiende wantrouwen tegen deze instellingen. Tot slot bespreekt de auteur de ontwikkelingen binnen het civiele jeugdrecht, het kinderstrafrecht en de situatie in de jeugdbescherming.

17

84

Roth, L. H. *A commitment law for patients, doctors, and lawyers.*

American journal of psychiatry, 136e jrg., nr. 9, september 1979, blz. 1121-1127 (USA).

De auteur geeft een model voor een wet betreffende verplichte opname van psychiatrisch zieken. De auteur is van mening dat psychiatrische patiënten niet onvrijwillig opgenomen mogen worden. Een uitzondering wordt gemaakt voor patiënten die niet in staat zijn met een behandeling in te stemmen of deze te weigeren en voor noodsituaties. Er zijn hierbij twee benaderingen noodzakelijk. Als eerste is er de 'parens patriae commitment' voor situaties waarin patiënten hun wil niet kunnen bepalen. Een gerechtelijk onderzoek zal dan een oplossing moeten bieden. Daarnaast is er de 'police power commitment' wanneer patiënten gevaar opleveren voor anderen en daarom moeten worden opgenomen. In noodsituaties is onvrijwillige behandeling toegestaan tot het gerecht zich uit kan spreken over de toe te passen vorm van behandeling. Patiënten die gevaar voor anderen opleveren en wel in staat zijn hun mening over een behandeling te bepalen, moeten volgens de auteur binnen het strafrechtssysteem aangepakt worden en niet binnen de gezondheidszorg. Tot slot gaat de auteur in op patiënten die gevaar voor zichzelf opleveren.

Met literatuuropgave.

18

Schmidt, J. *The creation of parole guidelines: from rehabilitation to retribution.*

Contemporary crises, 3e jrg., nr. 4, oktober 1979, blz. 419-439 (USA).

De gang van zaken bij het voorwaardelijk vrijlaten van gevangenen in de Ver. Staten is nooit voldoende duidelijk gemaakt. Raden die zich met deze voorwaardelijke vrijlating bezig hielden, kregen voortdurend aanvallen en verwijten te incasseren. In dit artikel gaat de schrijfster in op het antwoord van één van deze Raden. Ook bespreekt zij hoe de richtlijnen voor voorwaardelijke invrijheidsstelling tot stand gekomen zijn. Daarbij zijn drie factoren in het geding: a) de ernst van het misdrijf, b) het gevaar dat vrijlating voor de samenleving oplevert, en c) de tijdsduur van de straf. Het is duidelijk dat door deze richtlijnen niet alleen de (vrijgelaten) gevangene gebonden en beperkt is, doch ook de overheid. Met literaturopgave.

19

Siegel, L. *Court ordered victim-restitution: an overview of theory and action.*

New England journal on prison law, 5e jrg., nr. 2, lente 1979, blz. 135-150 (USA).

Compensatie voor het slachtoffer van een misdrijf door veroordeling van de dader tot restitutie, wordt door velen als een realistisch en veel belovend alternatief gezien voor de traditionele straffen. Restitutie kan op verschillende manieren geschieden: a. Door betaling van geld door de dader aan zijn slachtoffer. Dit is waarschijnlijk het meest in gebruik bij Amerikaanse rechtbanken. b. Betaling van geld aan de gemeenschap. De dader moet een bedrag betalen aan een 'goed doel'. Deze methode wordt gebruikt als het slachtoffer moeilijk of onmogelijk geïdentificeerd kan worden of een publieke instelling zelf het slachtoffer is. c. Dienstverlening aan het slachtoffer door de dader. Dit heeft het voordeel, in sommige gevallen, dat dader en slachtoffer dichter bij elkaar worden gebracht. d. Dienstverlening aan de gemeenschap. De dader moet maatschappelijk dienst verlenen ter compensatie van de door hem/haar ontstane schade. In dit artikel worden de opzet en de rechtvaardiging van de restitutie onderzocht, alsook voorbeelden gegeven van bestaande restitutie.

Met literaturopgave.

20

Wexler, D. B. *Patients, therapists, and third parties: The victimological virtues of Tarasoff.*

International journal of law and psychiatry, 2e jrg., nr. 1, 1979, blz. 1-28.

De auteur beschrijft de zaak Tarasoff, waarin de Supreme Court van California bepaalde dat een psychiater die weet dat er een ernstig gevaar bestaat dat een patiënt geweld zal plegen jegens een derde, verplicht is redelijke zorg te betrachten ten einde het potentiële slachtoffer tegen dat gevaar te beschermen. Deze uitspraak is door verschillende deskundigen op het terrein van de geestelijke gezondheidszorg bekri-

tiseerd, o.a. door Stone. Gesteld wordt dat het waarschuwen van het potentiële slachtoffer een zodanige weerslag op de relatie tussen patiënt en psychiater zal hebben, dat de therapie zal mislukken. De argumenten hiervoor zijn gebaseerd op een 'individual pathology' model van gewelddadig gedrag. De auteur bestrijdt dit, daar uit victimologisch onderzoek is gebleken dat in veel gevallen de patiënt en het slachtoffer deel uit maken van hetzelfde gezin of anderszins een nauwe relatie met elkaar onderhouden en dat de aard van de relatie en het gedrag van het potentiële slachtoffer mede oorzaak zijn van de bedreiging. Een therapie waarin beiden betrokken worden, is succesvoller dan een individuele therapie. De zaak Tarasoff kan o.a. tot gevolg hebben dat een dergelijke therapie meer dan voorheen wordt toegepast. Onderzoek wijst in deze richting.
Met literatuuropgave.

21

Zellick, G. *The role of prosecuting counsel in sentencing.*

Criminal law review, augustus 1979,
blz. 493–504 (GB).

86

De auteur levert hier zijn bijdrage aan het debat dat is ontstaan op initiatief van A. J. Ashworth. Hij gaat uitgebreid in op de vraag of het O.M. een grotere rol dient te spelen bij de totstandkoming van het vonnis dan nu het geval is. Eerst geeft de auteur een overzicht van de mogelijke vormen die het gesprek kan aannemen bij het vaststellen van het vonnis. Vervolgens gaat hij in op een aantal punten die een verdere bemoeiing van het O.M. bij de vonnisprocedure voorstaan. Hierna doet hij verslag van de nadelen die aan een dergelijke uitbreiding kleven. Hij geeft hierbij ook de mogelijke consequenties aan die de verandering mee kan brengen. Tot slot merkt hij op dat er zowel zwaarwegende voor- als nadelen zijn, maar dat een verandering zeker op zijn plaats is.
Met literatuuropgave.

Criminologie

22

Dessaur, C. I. *Criminologie zonder masculinisme.*

Tijdschrift voor criminologie, 21e jrg., nr. 5, september/oktober 1979, blz. 203–210 (N).

Onder alle sociaalwetenschappelijke disciplines is criminologie waarschijnlijk een van de meest extreem gemasculiniseerde. De auteur constateert een merkwaardige onderrepresentatie van de vrouw in de criminaliteit, in de criminaliteitsbestrijding en in de criminaliteitsstudie. De enkele vrouwen die in de actieve academische criminologie-beoefening zijn beland staan voor een keuze. Zij kunnen opteren voor de strategie van het eindelijk eens zichtbaar maken van vrouwen, waarbij het behoud van de gangbare onder-

zoekstaal en methoden het meest doelmatig is. Dit type 'feministische' criminologiebeoefening wordt door de auteur aangeduid als immanente kritiek. Een geheel andere kans tot demasculinisering van de criminologie wordt echter geboden door een fundamentele maatschappij- en cultuurkritiek, die onderzoekt waarom criminaliteit, criminaliteitsbestrijding en onderzoek naar criminaliteit zo exclusief een zaak van mannen is, of welke wonderlijke, vaak impliciete, mens- en wereldbeelden in de criminologie worden gehanteerd. Het is met name deze laatste richting, die van de metakritiek, die feministische wetenschappers zou kunnen aantrekken.

23

Elliott, D. S., S. S. Ageton and R. J. Canter. *An integrated theoretical perspective on delinquent behaviour.*

Journal of research in crime and delinquency, 16e jrg., nr. 1, januari 1979, blz. 3-27 (USA).

De auteurs hebben de bedoeling om in dit artikel een geïntegreerd theoretisch model te presenteren, dat een nieuwe leidraad kan zijn bij onderzoek naar de etiologie van delinquent gedrag. Het uitgangspunt voor dit theoretische model vormt de dader en die sociale processen en sociale contexten welke van invloed zijn op het voortbrengen en instand houden van delinquente gedragspatronen. De auteurs ontwikkelen een raamwerk waarin zowel de sociale aanpassingstheorie, de sociale leertheorie als de sociale controle theorie zijn opgenomen en tot één geheel zijn geïntegreerd. Zij streven er naar om in deze nieuwe opzet de tekortkomingen van de hierboven genoemde drie theorieën te ondervangen. Na een beschrijving van deze drie theorieën wordt overgegaan tot de presentatie van het nieuwe model. Volgens de auteurs is het van het grootste belang dat er voor een afdoende verklaring van delinquent gedrag een verscheidenheid van variabelen nodig is en er een bredere opzet is vereist, dan tot nu toe het geval is geweest. Een aantal van deze van invloed zijnde variabelen worden in het artikel besproken en tegelijkertijd in een breder verband geplaatst.

Met literatuuropgave.

24

Garofalo, J. *Victimization and the fear of crime.*

Journal of research in crime and delinquency, 16e jrg., nr. 1, januari 1979, blz. 80-97 (USA).

Factoren welke een belangrijke rol spelen bij het hebben van angst voor criminaliteit zijn onderzocht, waarbij speciaal aandacht besteed is aan de vraag of de mate van risico en slachtofferervaring van invloed zijn op die angst. Voor het onderzoek zijn gegevens gebruikt van criminaliteitsslachtoffers (70.000) uit acht Amerikaanse steden in 1975. Op grond van deze gegevens is een model ontwikkeld van factoren die

een rol spelen bij angst voor misdaad. In dit artikel wordt dit model gepresenteerd en geëvalueerd. De factoren welke van invloed zijn op angst voor misdaad en die in dit model een centrale rol spelen, zijn: het werkelijke risico, de ervaring als misdaadslachtoffer, de invloed van leeftijd en geslacht en de invloed van de media. Na een korte bespreking van deze factoren en de wijze waarop zij zijn onderzocht komt de auteur tot een aantal voorlopige conclusies. Het belangrijkste gegeven dat dit onderzoek oplevert is dat de angst voor de misdaad niet simpel te herleiden is tot de factor risico en ervaring als misdaadslachtoffer.

Met literatuuropgave.

25

Gottfredson, M. R. *Treatment destruction techniques.*

Journal of research in crime and delinquency, 16e jrg., nr. 1, januari 1979, blz. 39–54 (USA).

Een veelbesproken onderzoeksmethode binnen de criminologie is het aantonen van de ineffectiviteit van behandelingsprogramma's. In dit artikel worden een vijftal verschillende methodes bekeken, welke zouden kunnen worden gebruikt voor het verwerpen van behandelingstheorieën:

1. Het beoordelen van de behandeling door het geven van plausibele alternatieve interpretatiemethodes voor het behaalde effect; m.a.w. deze methode kan altijd aantonen dat niets met honderd procent zekerheid kan worden bewezen, 2. Het benadrukken van het criteriumprobleem: daar geen enkel criminaliteitscriterium volledig betrouwbaar is, is het onmogelijk om ook maar iets met zekerheid te kunnen beweren, 3. Het aantonen dat groots opgezette behandelingspogingen zijn mislukt, 4. Het aantonen dat behandelingsstrategieën gebaseerd zijn op foutieve theoretische uitgangspunten, 5. Het generalisatieprobleem; hierbij is het alleen noodzakelijk om aan te tonen dat, ofschoon een behandelingsmethode bij sommigen wel effectief blijkt te zijn, de methode niet effectief is voor anderen, of anders gezegd: deze behandelingsmethode is niet uitgetoetst op iedereen. Als laatste geeft de auteur enkele methodes aan welke te gebruiken zijn bij het opsporen van fouten die inherent zijn aan alle behandelingsprogramma's. Met literatuuropgave.

26

Hezewijk, R. van, en G. Bruinsma. *Vrouwencriminaliteit: de achilleshiel van de criminologie.*

Tijdschrift voor criminologie, 21e jrg., nr. 5, september/oktober 1979, blz. 221–231 (N).

De zwakke plek in de criminologie komt volgens de auteurs vooral tot uiting in het vrijwel ontbreken van algemene theorieën die alle criminaliteit, dus ook die van vrouwen, verklaren. Hun methodologische

opmerkingen samenvattend, stellen zij dat het verstandig lijkt bij de verklaring van de verschillen in criminaliteit tussen de beide seksen uit te gaan van een algemene theorie, die *niet a priori* rekening houdt met de sekse. Als verklaring van vrouwencriminaliteit hanteren de auteurs de differentiële associatietheorie in de herziene versie van K D.Opp, waarbij zij zich concentreren op de overheersende positie van winkeldiefstal in de totale criminaliteit onder vrouwen. In zijn theorie stelt Opp o.a. dat naarmate iemand meer communiceert over technieken die voor de uitvoering van afwijkend gedrag van belang zijn, zij/hij die technieken als effectiever zal waarnemen. Het differentiële socialisatieproces van technieken zou het verschil in criminaliteit tussen mannen en vrouwen kunnen verklaren. Tenslotte wordt de vraag behandeld of vrouwenemancipatie leidt tot vrouwencriminaliteit. Aan het begrip emancipatie worden enkele aspecten onderscheiden (materieel en formele emancipatiegraad, autonomie van vrouwen en 'liberation') die verschillende consequenties lijken te hebben voor de initiële condities van Opps theorie.

Met literatuuropgave.

Junger-Tas, J. *Preventie van jeugddelinquentie.*

Delikt en delinkwent, 9e jrg., nr. 9, november 1979, blz. 613-633 (N).

De auteur verstaat onder preventie alle gerichte pogingen die tot doel hebben te voorkomen dat jongeren een delinquente carrière starten, ofwel geïntegreerd raken in een delinquente subcultuur. Bij de behandeling van preventie in het schoolsysteem komen het onderwijsstimuleringsbeleid en de Bijzondere Jeugdzorg aan de orde. Het onderwijsstimuleringsbeleid is het meest omvattende programma, waarbij de sociale integratie van het kind in onze samenleving centraal staat en misdaadpreventie slechts een impliciete doelstelling vormt. De Bijzondere Jeugdzorg is gericht op kinderen met studie- en gedragsproblemen op school en in het gezin en bestaat uit een net van 21 internaten. Plaatsing is vrijwillig en er wordt met nadruk op gewezen dat men onderwijs en vorming geeft, doch geen behandeling. Vervolgens wordt de alternatieve hulpverlening in de beschouwing betrokken. Deze hulpverlening verschilt van de traditionele hulpverlening in de opvatting wat een probleem is en de benadering van een cliënt. De auteur gaat in op een diversieproject in Groningen en het streetcorner-werk in een aantal plaatsen. De auteur stelt tot slot dat het een dwingende noodzaak lijkt om de vele preventie-initiatieven serieus door te lichten en op hun merites te onderzoeken. Eerst dan zal blijken welke benaderingen de beste mogelijkheden voor de toekomst inhouden.

Met literatuuropgave.

Mawby, R. I. *The victimization of juveniles. A comparative study of three areas of publicly owned housing in Sheffield.*

Journal of research in crime and delinquency, 16e jrg., nr. 1, januari 1979, blz. 98–113 (USA).

In dit artikel wordt een verslag gegeven van een onderzoek in drie arbeiderswijken in een Britse industriestad naar misdaadslachtoffers onder de jeugd. Door de onderzoeksgegevens in de context van een breder opgezet project te plaatsen, wordt dit onderzoek geëvalueerd. Voor de gegevensverzameling hebben schoolkinderen van elf tot vijftien jaar een vragenlijst ingevuld: een deel van de vragen was gewijd aan vijf misdaadslachtofferincidenten en in een ander deel van de vragenlijst werd het kind gevraagd naar zijn eigen delinquent gedrag. Evenals in een Amerikaans onderzoek (Feyerherm en Hindelang 1974) was het aantal misdaadslachtoffers extreem hoog en was maar van een klein percentage aangifte gedaan bij de politie. Bij het vergelijken van de victimizatie-aantallen op een aantal sociale variabelen kwamen er enkele verschillen aan het licht, hetgeen bij het breder opgezette onderzoeksproject niet het geval was. Voor wat betreft de sociale klasse en de ecologische variaties werden geen opmerkelijke relaties gevonden in verband met de victimizatie. Dit was wel het geval bij twee andere variabelen, nl. sekse en plaats van vergrijp. Aan het eind van het artikel besteedt de auteur aandacht aan een aantal theoretische issues welke van belang zijn voor de victimologie.

Met literatuuropgave.

McDonough, J. F. *Processing juvenile delinquency in two cities. A cross-national comparison.*

Journal of research in crime and delinquency, 16e jrg., nr. 1, januari 1979, blz. 114–142 (USA).

De hierna te noemen twee, aan elkaar gerelateerde hypothesen vormen de basis van het onderzoek waarvan in dit artikel verslag wordt gedaan. De hypothesen zijn een afgeleide van de labeling-theoretische uitgangspunten en luiden als volgt: 1. Vanwege een vooronderstelde achteruitgang in informele controle neigen stedelijke gerechtshoven er toe om hun jurisdictie uit te breiden en grotere aantallen jeugdigen te berechten. 2. Vanwege het grote aantal gevallen dat berecht wordt neigen de gerechtshoven tot een verschuiving van de doelstellingen. Voor het onderzoek van deze hypothesen werden twee gerechtshoven, in een Braziliaanse stad en in een stad in de Verenigde Staten met elkaar vergeleken. De benodigde gegevens werden verkregen uit 10% van alle voorgekomen jeugdzaken van 1964 tot 1970 aan de gerechtshoven in de twee grote steden. Uit het onderzoek is gebleken dat in de Verenigde Staten tien keer zoveel gerechtelijke vervolgingen plaatsvonden

dan in de Braziliaanse stad; hieruit kan geconcludeerd worden dat de relatie tussen metropool-pressie en gerechtelijke-vervolgings-toename niet algemeen is. Voorts is gebleken dat onder druk van de omstandigheden het gerechtshof met het grote aantal jeugdprocessen de traditionele doelstellingen van jeugdrechtspraak niet meer nastreefde.

Met literatuuropgave.

30

Philips, J. C., and D. H. Kelly. *School failure and delinquency. Which causes which?*

Criminology; an interdisciplinary journal, 17e jrg., nr. 2, augustus 1979, blz. 194–207 (USA).

Er is een uitgebreide literatuur ontwikkeld over de relatie tussen falen op school en wangedrag van adolescenten. Bijna in al deze literatuur wordt er van uit gegaan, dat falen op school causaal vooraf gaat aan adolescent wangedrag, maar er is weinig systematische aandacht besteed aan de causale volgorde. De ter beschikking staande gegevens steunen de in de literatuur gebezigde vooronderstelling. De stelling dat veranderingen, die het falen op school doen verminderen, ook het crimineel gedrag verminderen wint meer aan waarschijnlijkheid. De bewijzen daarvoor zijn consistent, maar nog niet waterdicht. Dit onderwerp verdient nadere aandacht. De algemene opvatting, dat 'slechte' kinderen hun eigen mislukking creëren is niet makkelijk te overwinnen, en zonder verder bewijsmateriaal moet dat misschien ook wel niet.

Met literatuuropgave.

31

Quispel, Y. M. *Criminaliteit van vrouwen: een zaak voor de politie of voor de psychiater?*

Tijdschrift voor criminologie, 21e jrg., nr. 5, september/oktober 1979, blz. 232–242 (N).

De auteur bespreekt de vraag of in het strafrecht voor beide seksen dezelfde maatstaven (moeten) worden gehanteerd wat betreft strafrechtelijke aansprakelijkheid of toerekeningsvatbaarheid. Allereerst wordt ingegaan op een onderzoek dat Komter in 1977 verrichtte naar het eventuele bestaan van seksstereotypie bij psychotherapeuten. Hieruit bleek o.a. dat de mannelijke therapeuten verschillende maatstaven hanteerden voor geestelijke gezondheid voor vrouwen en mannen. De auteur wil de lijn doortrekken naar de criminaliteit, met name of tengevolge van deze dubbele standaard bepaald gedrag bij de ene sekse als pathologisch wordt gezien en bij de andere als crimineel wordt bestempeld. Het zou daarom goed zijn na te gaan of er ook in Nederland voor vrouwen vaker en om andere redenen dan bij mannen een psychiatrisch onderzoek wordt gevraagd. Onderzoek zou ook dienen te worden gedaan naar de verschillen bij de strafteuitlegging in de gevangenis

en naar de mogelijke psychiatrisering van vrouwen-criminaliteit buiten het strafrechtssysteem. Tenslotte wordt de stelling dat psychische stoornissen van vrouwen een alternatief zijn voor criminaliteit, aan de orde gesteld. De auteur verklaart waarom zij de psychiatrisering van vrouwen-criminaliteit een ongewenste gang van zaken vindt. Met literatuuropgave.

32

Rabkin, J. G. *The epidemiology of forcible rape.* American journal of orthopsychiatry, 49e jrg., nr. 4, oktober 1979, blz. 634-647.

De schrijfster bespreekt de problemen verbonden aan het bepalen van het vóórkomen van verkrachting. Er wordt namelijk niet van ieder geval aangifte gedaan. Zij behandelt de empirische uitkomsten inzake het vóórkomen in ruimte en tijd van verkrachting. De demografische en psychiatische kenmerken van de daders, het voorkomen in bepaalde stadswijken en een grotere frequentie in de zomer (mei-augustus) en tussen 8 uur 's avonds en 2 uur 's morgens, en de verhouding tussen dader en slachtoffer. Zij doet uitspraken over een mogelijk recidivisme, evenals over behandeling en preventie, waarvan men, zoals bekend, geen al te hoge verwachtingen dient te koesteren. Met literatuuropgave.

92

33

Vries, J. de. *Vrouwen in de criminologische theorievorming in Nederland.* Tijdschrift voor criminologie, 21e jrg., nr. 5, september/oktober 1979, blz. 211-220 (N).

Het afdoen van het ontbreken van theorievorming en onderzoek naar vrouwen-criminaliteit met verwijzing naar de geringe omvang daarvan, wordt door de auteur niet meer aanvaardbaar geacht. De officiële criminele statistieken (van Nederland) geven weer dat het aandeel van vrouwen in de geregistreerde criminaliteit een dalend verloop blijkt te hebben en dat het de afgelopen jaren op omstreeks tien procent van het totaal lag. De auteur besteedt aandacht aan die Nederlandse criminologen die gezocht hebben naar verklaringen voor de kwantitatieve en kwalitatieve verschillen tussen mannen en vrouwen. Zij constateert dat schrijvers als Loosjes, Bongers en Clara Wichmann blijf hebben gegeven zich niet te hebben laten verleiden tot de traditioneel geworden verwar- ring van sociaal-cultureel bepaalde verschillen met biologische verschillen. De buitenlandse benaderingen gingen lange tijd van biologische verklaringen uit om vervolgens via (sociaal)-psychologische theorieën te komen tot meer maatschappij-theoretische inzichten en structurele verklaringen; in Nederland werd echter al in het begin van deze eeuw 'het uit de weg ruimen van sociale wantoestanden' als middel tot voorkoming

van vrouwencriminaliteit gegeven.
Met literatuuropgave.

34

Wessels, E. C. e.a. *Technopreventie in Nederland door E. C. Wessels et al.*

Delikt en delinkwent, 9e jrg., nr. 9, november 1979, blz. 634–640 (N).

Technopreventie wordt gedefiniëerd als het bestrijden van criminaliteit op basis van aan de technologie ontleende inzichten. Technopreventie richt zich vooral op het beperken van de gevolgen van criminaliteit en dus op het bestrijden van de symptomen. In een goed en doelmatig beveiligingsplan zijn – in die volgorde – opgenomen: organisatorische maatregelen, bouwkundige voorzieningen, elektrische en elektronische systemen en bewaking en beveiliging door beroepspersoneel. De technopreventie in Nederland is in sterke ontwikkeling, waarbij een relatieve achterstand op enige ons omringende landen wordt ingehaald. De technische mogelijkheden om tot ieder gewenst niveau te beveiligen zijn vrijwel altijd aanwezig, maar de bestuurlijke, wetgevende en vooral mentale situatie heeft niet steeds gelijke tred gehouden met de technische ontwikkelingen. De auteurs concluderen dan ook dat een doelmatige bestrijding van criminaliteit mede op dit vlak nog krachtig gestimuleerd zal moeten worden.

93

35

Zoomer, O. J., en C. H. D. Steinmetz. *Vrouwelijke slachtoffers van misdrijven: hoe reageert het justitiële systeem daarop?*

Tijdschrift voor criminologie, 21e jrg., nr. 5, september/oktober 1979, blz. 243–256 (N).

De auteurs veronderstellen dat de reacties op delicten als verkrachting, aanranding en vrouwenmishandeling, die zij beschouwen als een functie van de machtsverhouding tussen mannen en vrouwen, gekleurd zijn door morele oordelen. De schrijvers willen echter in de beschouwing betrekken hoe andere delicten waarvan vrouwen slachtoffer werden door politie en justitie werden afgehandeld. Na enkele gegevens over het verbaliseringsbeleid ten aanzien van zaken waarbij mannelijke of vrouwelijke slachtoffers betrokken waren, wordt daarom nader ingegaan op de afdoening van de delicten aanranding, verkrachting, mishandeling en moord en doodslag. De verbaliseringscijfers wekken de indruk dat de politie minder vaak proces-verbaal opmaakt wanneer vrouwen aangifte doen van een delict met geringe schade dan wanneer mannen zich voor dit soort zaken tot de politie wenden. Ging het echter om delicten waarbij de schade ernstiger was, dan leek de politie daarentegen geneigd eerder proces-verbaal op te maken bij aangiften van vrouwen. De auteurs concluderen tenslotte dat wanneer voor een terughoudend (verbaliserings-) beleid

wordt gekozen, het voor de hand ligt om van de overheid een actieve ondersteuning te verwachten van de opvang van de slachtoffers.
Met literatuuropgave.

Gevangeniswezen

36

Gendreau, P., and B. Ross. *Effective correctional treatment: bibliotherapy for cynics*.
Crime and delinquency, 25e jrg., nr. 4, oktober 1979, blz. 463–489 (USA).

In dit artikel wordt d.m.v. een literatuuroverzicht recent materiaal op het gebied van correctionele behandeling aangedragen, waaruit zou blijken dat deze wel degelijk effectief is. De auteurs plaatsen kanttekeningen t.a.v. de kwaliteit van het onderzoek dat geleid heeft tot de conclusie dat 'niets helpt'. Recentelijk gedaan onderzoek naar gezinstherapie, gedragsmodificatie, 'diversion' ('rechtsomlegging') en biomedische technieken wordt besproken. Ook wordt gekeken naar de effectiviteit van de behandeling van problemen als alcoholisme, verslaving aan verdovende middelen en seksuele afwijkingen. De auteurs komen tot de conclusie dat er verscheidene typen interventieprogramma's bestaan die succesvol bleken te zijn. Deze interventieprogramma's tonen precies aan waarom er zoveel mislukkingen gerapporteerd zijn in de correctionele behandeling.
Met literatuuropgave.

37

Hofstee, E. *De beklag- en beroepsprocedure voor gedetineerden*.
Ars Aequi, 28e jrg., nr. 10, november 1979, blz. 588–596 (N).

De auteur gaat allereerst in op de totstandkoming van Titel XIII van de Beginselenwet gevangeniswezen. Daarbij wordt na het geven van een chronologisch overzicht van de voorstellen omtrent het beklag- en beroepsrecht van gedetineerden, aandacht besteed aan de beklaggronden, de beklagprocedure en de beroepsprocedure. Vervolgens wordt ingegaan op de resultaten van een in de vorm van een scriptie gedaan onderzoek naar het beklagrecht. Dit onderzoek omvat de periode 23 mei 1977–1 september 1978 en is gebaseerd op bestudering van 212 dossiers bij de Directie Gevangeniswezen en 67 dossiers bij de Centrale Raad van Advies voor het Gevangeniswezen, de Psychopathenzorg en de Reclassering. M.b.t. de materiële rechtspositie van gedetineerden is de auteur van mening dat het herschrijven van de reglementen en de ontwikkeling van de jurisprudentie van met name de beroepscommissie, positieve ontwikkelingen zijn. Aan de formele zijde acht zij versterking van de rechtsbijstand en betere toerusting van de betrokken

commissies van belang. Tot slot wordt nog gepleit voor een verbetering van de regelingen van compensatie en van informatieverzorging.
Met literatuuropgave.

Psychiatrische zorg

(zie ook de excepten nr. 17, 20 en 31.)

38

Kilpatrick, D. G., L. J. Veronen, and P. A. Resick. *The aftermath of rape: recent empirical findings*. American journal of orthopsychiatry, 49e jrg., nr. 4, oktober 1979, blz. 658-669.

Een lange-termijn studie naar de invloeden van verkrachting op het psychisch functioneren van de vrouw. De schrijvers onderzochten 46 (recente) slachtoffers van verkrachting en een controlegroep van 35 niet-slachtoffers. Zij kwamen tot dit onderzoek, omdat ze nogal wat kritiek hadden op de gevolgde methode bij reeds eerder gedaan onderzoek. Er namen aan dit onderzoek 46 vrouwen deel van 16 jaar en ouder, die hulp hadden gevraagd bij een crisiscentrum na verkrachting. Dit onderzoek werd in totaal drie keer gedaan, eerst binnen één maand na verkrachting en daarna resp. drie en zes maanden later; de gevoelens van totale ontredde waren verminderd na die periode, en maakten plaats voor angst, die duidelijk verband hield met de doorge-
maakte gebeurtenis. Het artikel besluit met enige voorwaarden die uit dit onderzoek volgen voor de behandeling van de slachtoffers.

Met literatuuropgave.

39

Libow, J. A., and D. W. Doty. *An exploratory approach to self-blame and self-derogation by rape victims*. American journal of orthopsychiatry, 49e jrg., nr. 4, oktober 1979, blz. 670-679.

De auteurs bespreken de kwantitatieve resultaten van een onderzoek naar de vraag in hoeverre een slachtoffer van verkrachting zichzelf schuldig en verantwoordelijk acht. Het doel is de relevantie na te gaan van de theorie van 'defensive attribution' van Shaver en de Just World theorie van Lerner en Simmons. De interviews vonden plaats met vrouwen die zich aanmeldden als slachtoffer van verkrachting bij een crisiscentrum in New York gedurende een periode van acht maanden. Hoewel deze steekproef niet representatief is voor verkrachttings-slachtoffers in het algemeen, zijn er aan de antwoorden toch wel ideeën te ontleen voor therapie, heraanpassing en eventuele schadeloosstelling en sanctie.

Met literatuuropgave.

Reicher, J. W. *Psychoanalytically oriented treatment of offenders diagnosed as developmental psychopaths: the Mesdagkliniek experience.*

International journal of law and psychiatry, 2e jrg., nr. 1, 1979, blz. 87-97.

Het inzicht in oorzaak en aard van geestesziekte bepaalt de behandelingsstrategie en het klinisch-therapeutisch klimaat. Een van de theorieën over ernstig gestoorde criminelen stelt dat zij lijden aan een aangeboren psychische storing. Een bewijs hiervoor is het recidivisme. Kinderpsychiaters zien vergelijkbare symptomen bij emotioneel verwaarloosde kinderen, maar zijn van mening dat deze door juiste therapie kunnen verdwijnen. Dus ook hier is het klinisch therapeutisch klimaat bepalend, want zonder therapie groeien veel van deze kinderen op tot sociopaten en criminelen. Hun gedrag beweegt zich doorgaans in grensgebieden. De schrijver noemt een aantal gedragskenmerken en voorbeelden van slechte aanpassing. Hierna volgt een gedeelte over de straf en de klinisch therapeutische werkwijzen in de Van Mesdagkliniek. Een kliniek voor behandeling van criminelen is een combinatie van een quarantaine inrichting, orthopedagogisch centrum, therapeutisch milieu en gevangenis, zo besluit de auteur zijn artikel. Met literatuuropgave.

96

Kinderbescherming

Zie ook de excerpten nr. 16 en 30.

41

Bernstein, B. E. *The attorney ad litem: Guardian of the rights of children and incompetents.*

Social casework, 60e jrg., nr. 8, oktober 1979, blz. 463-470 (USA).

'Attorneys ad litem' vertegenwoordigen in rechte personen die niet in staat zijn dit zelf te doen, zoals minderjarigen, geestelijk onbekwamen en personen waarvan de verblijfplaats onbekend is. Zij worden aangesteld voor een bepaald doel en ten behoeve van een bepaalde partij. Hun taak eindigt bij de uit de processen resulterende uitspraak. De auteur maakt onderscheid tussen een 'attorney ad litem' en een 'guardian ad litem'. Vervolgens wordt kort ingegaan op twee visies op hun aanstelling. De plichten en taken hangen af van het feit of men betrokken is bij een scheiding of voogdijzaak, een kinderstrafzaak of een kindermishandelingssituatie. De auteur is van mening dat minderjarigen en onbekwamen vertegenwoordiging nodig hebben door personen met meer deskundigheid dan de gemiddelde advocaat bezit. De uiteindelijke verantwoordelijkheid voor de bescherming van de rechten van minderjarigen, onbekwamen en onbekende gedaagden, moet bij de rechter blijven berusten. Wanneer een maatschappelijk werker bij de zaak betrokken is, kan deze met de 'attorney ad

litem' als een interdisciplinair team functioneren om samen de belangen van de samenleving en hun cliënt te dienen.

Met literatuuropgave.

42

Farrington, D. P. *Delinquent behaviour modification in the natural environment.*

British journal of criminology, 19e jrg., nr. 4, oktober 1979, blz. 353-372.

Volgens de auteur gaat men bij gedragsbeïnvloeding (modification) al eeuwenlang uit van de gedachte dat de aantrekkelijkheid van zich op een bepaalde wijze te gedragen, verandert met het gedragsgevolg. Als op een bepaald gedrag een beloning volgt, dan zal men dit gedrag vlugger vertonen, dan wanneer er een straf op volgt. Gedragsbeïnvloeding moet in z'n algemeenheid onderscheiden worden van gedrags-therapie. Bij deze laatste benadering gaat men uit van bepaalde conditionering in de klassieke zin, zoals bij de veroorzaking van reflexen e.d. De gedragsbeïnvloeding waar dit artikel over gaat is meer gericht op direct effectieve beloningen van gedrag waardoor dit wordt aangemoedigd.

97

Na een uitgebreide bespreking van de definitie van delinquent gedrag en een behandeling van een aantal gedragsbeïnvloedingstechnieken richt de auteur zijn aandacht op de gedragsbeïnvloeding op scholen. Hierbij wijst hij op het feit dat in zo'n setting de leraren niet alleen het gedrag van de leerlingen beïnvloeden, maar ook andersom. In onderzoek is dit verschijnsel aangetoond, hoewel het in de meeste gevallen door de leraren wordt ontkend. In een laatste paragraaf van zijn artikel constateert hij dat maar weinig onderzoek is gedaan naar gedragsbeïnvloeding in een grote gemeenschap. Dit is vooral van belang voor een beoordeling van de mogelijkheden van een veroordeelde die de gevangenis verlaat. Ten aanzien van dit soort onderzoek wijst hij tot slot op een groot aantal methodologische en ethische problemen. Met literatuuropgave.

43

Koens, M. J. C. *Internationale maatregelen van kind-derbescherming.*

Nederlands juristenblad, 54e jrg., nr. 37, 27 oktober 1979, blz. 841-847.

In dit artikel besteedt de auteur aandacht aan de bevoegdheid van de Nederlandse kind-derbeschermings-
autoriteiten en het toe te passen recht op het terrein van de maatregelen van kind-derbescherming in enge zin. Vooral de grote, heterogene groep niet-Neder-
landse jeugdigen in ons land stelt het recht voor specifieke problemen. Bij deze niet-Neder-
landse kinderen valt te denken aan in Nederland geboren vreemdelingen, buitenlandse pleeg- en adoptiekinde-
ren, vluchtelingenkinderen, illegaal hier verblijvende

kinderen, vakantiekinden, buitenlandse scholieren enz. Eerst licht de auteur de beschermingsaanspraak van hier te lande verblijvende minderjarige vreemdelingen toe. Deze aanspraak is gebaseerd op artikel 4 van de Grondwet. Daarna behandelt hij de ondertoezichtstelling van Mediterrane kinderen. Ook het verblijfsrecht levert verschillende problemen op. In een laatste paragraaf bespreekt de auteur de mogelijkheid van en conflict tussen de kinderbeschermingsbelangen en de belangen welke het vreemdelingenrecht behartigt. Hij behandelt hierbij de vraag of de Staat tot uitzetting kan overgaan als een maatregel van kinderbescherming is getroffen die het vreemdelingenbeleid doorkruist. Naar het oordeel van de auteur kan dit niet, omdat hij dan zou handelen in strijd met de zorgvuldigheid en omdat een ruime interpretatie van art. 25 van de Vreemdelingenwet zich daartegen ook verzet.

Met literatuuropgave.

44

Snare, A. *Child welfare and societal protection: an essay review.*

Contemporary crises, 3e jrg., nr. 4, oktober 1979, blz. 441-454 (USA).

98

De schrijfster bespreekt een studie van T. S. Dahl met dezelfde titel. Het werk behandelt de geschiedenis van de kinderbescherming in Noorwegen vanaf het in werking treden van de Wet op de Kinderbescherming. Het opvallende aan deze wet was, dat de maatregelen, die er uit voortvloeiden, niet gezien moesten worden als straf, maar als opvoeding. Niet alleen delinquent gedrag, maar ook kinderverwaarlozing door de ouders waren voor de overheid reden tot interventie, omdat het doel was niet kinderen te straffen, maar ze op te voeden tot ordelievende burgers. Dit model van kinderbescherming werd overgenomen door Zweden, Finland, Denemarken en IJsland.

Politie

Zie ook excerpt nr. 16.

45

Blonk, G. N. M. *Politieverbindingen, scanners en de privacy-bescherming.*

Algemeen politieblad, 128e jrg., nr. 25, december 1979, blz. 583-589 (N).

In de dagelijkse praktijk maken politie, brandweer, ambulancediensten en dergelijke een zeer frequent gebruik van verbindingsmiddelen, waarvoor meldkamers zijn ingericht. In het radioverkeer tussen de meldkamer en een politie-eenheid op straat worden over en weer diverse soorten informatie overgedragen. Omdat de politiepraktijk er een is waarin veel met mensen in contact wordt gekomen, omvat deze

informatie veel gegevens over die mensen zelf. Steeds meer particulieren zijn in de gelegenheid om door middel van speciaal daarvoor ontworpen apparatuur de politieberichten af te luisteren. Daardoor kunnen zij geïnformeerd worden over zaken en kunnen zij gegevens verkrijgen, die hen in wezen niet zouden behoren te bereiken. De schrijver tracht na te gaan in hoeverre de politieke informatieoverdracht tegen af luisterpraktijken valt te beveiligen, ten einde daarmee de persoonlijke levenssfeer te beschermen van burgerij, die met de politie in contact komt.

46

Cain, M. *Trends in the sociology of police work*. International journal of the sociology of law, 7e jrg., nr. 2, mei 1979, blz. 143–167.

Het is opvallend dat in het meeste sociologisch en politicologisch onderzoek naar de politie geen definitie van het studieonderwerp wordt gegeven. Men gaat er kennelijk van uit dat we wel weten wat er met 'de politie' bedoeld wordt. De auteur vindt dit niet wetenschappelijk verantwoord en beperkend voor verder onderzoek. De bedoeling van dit artikel is om te komen tot een theoretische definitie van 'de politie', waartegen dan de mogelijkheden en onmogelijkheden van politie en onderzoek kunnen worden afgezet. Een dergelijke definitie moet gebaseerd zijn op concrete kennis. Hiervoor maakt de auteur gebruik van het beschikbare onderzoek dat de afgelopen vijftien jaar over dit onderwerp is verschenen. In dit artikel wordt een verslag gegeven van haar kritische analyse betreffende deze onderzoeken. Zij maakt hierbij een verdeling in vijf categorieën, welke tegelijkertijd een fasering aangeven van de sociologische en politicologische onderzoeksbenadering. De categorieën zijn: politie en de rechten van de burgers, politie en organisatie, politie en deviantie, politie en de gemeenschap, politie en de politiek. Van deze vijf categorieën geeft de auteur de ontwikkelingstrend, de mogelijkheden en de beperkingen aan van het sociologische en politicologische onderzoek binnen deze categorieën.

Met literatuuropgave.

47

Kuyvenhoven, A. *Hoe staat die pet ons straks?* Tijdschrift voor de politie, 41e jrg., nr. 11, november 1979, blz. 593–601 (N).

In dit artikel vraagt de auteur zich af hoe de politie zich in de toekomst zal ontwikkelen. Ten aanzien van de politietoekomst gaat hij nader in op de relatie tussen de ordehandhaving, de opsporing van strafbare feiten en de hulpverlening. Hij constateert dat in de toekomst antwoorden moeten worden gevonden op vragen als: Onder welke voorwaarden acht men hulpverlening een politietoekomst? en in welke mate verwacht men dat politiewerk effectiever met ordemaatregelen

len dan wel met opsporingsmiddelen uitgevoerd kan worden? Voor wat betreft de organisatie van de politie constateert hij dat de strijd tussen de voorstanders van een organisatieopbouw van onderop en die van een opbouw van bovenaf nog onbeslist is. Aan de hand van het rapport 'De komende vijftientig jaar' schetst hij de toekomstverwachting in het werk-aanbod, ten aanzien van de maatschappelijke positie van de overheid en met betrekking tot de wijze waarop het werk verricht zal worden.

Naar het oordeel van de auteur zal de politie-organisatie met de te verwachten ontwikkelingen in een zgn. 'turbulent' veld komen. Dit is een omgeving waarin de problemen van de organisatie slecht of in het geheel niet gestructureerd kunnen worden, omdat zij kwalitatief onmeetbaar en onvoorspelbaar en kwantitatief (te) omvangrijk zijn. In een slotconclusie schetst de auteur een tweetal wegen waarlangs naar een oplossing voor dit probleem kan worden gezocht.

Met literaturopgave.

48

Outrive, L. van. *De politieke emancipatie van de politie en haar grenzen.*

100

Tijdschrift voor de politie, 41e jrg., nr. 11, november 1979, blz. 605-614 (N).

De auteur constateert in dit artikel dat de politie nauwelijks kan vermijden dat zij wordt geïdentificeerd met de politieke bemanning van het staatschip. Naar zijn oordeel is de samenleving als geheel echter één grote politieke constructie, waardoor gesteld kan worden dat de politie vanzelfsprekend ook politiek bezig is. Politiek bezig zijn is volgens de auteur echter niet hetzelfde als politiek partij-kiezen. In een empirische en historische analyse toont hij aan hoe de politie-emancipatie verloopt. Hierbij besteedt hij aandacht aan o.a. de professionalisering binnen het politieapparaat en de omstandigheden die de politie in zekere mate in een maatschappelijk isolement drijven. Tot slot stelt hij de vraag wat men aan moet met de genoemde verzelfstandiging van de politie. Naar zijn oordeel houdt zo'n verzelfstandiging in elk geval nadelen voor de bevolking in. Er tegenover staan overigens ontwikkelingen die gaan in de richting van een grotere maatschappelijk-politieke inschakeling. Ook deze ontwikkelingen brengen moeilijkheden met zich mee. Beide bewegingen komen samen in het tripartite overleg van de politie met het Openbaar Ministerie en de burgemeester. Hierbij tekent de auteur enige bedenkingen aan. Met literaturopgave.

Drugs

49

Social learning and deviant behavior: a specific test

of a general theory door R. L. Akers, M. D. Krohn,
L. Lanza-Kaduce et al.

American sociological review, 44e jrg., nr. 4, augustus
1979, blz. 636–656.

Een sociale leertheorie betreffende deviant gedrag wordt getoetst aan de hand van gegevens uit een survey naar het gebruik van alcohol en verdovende middelen door adolescenten. Aan 3065 mannelijke en vrouwelijke adolescenten uit zeven plaatsen in drie verschillende staten, allen tussen het zevende en twaalfde leerjaar, werd gevraagd zelf een vragenlijst in te vullen. Van 67% van hen verkreeg men een ingevulde vragenlijst. Onder een kleiner aantal werd twee tot acht weken later een follow-up gehouden. De theorie wordt door de resultaten van het onderzoek ten zeerste ondersteund. De belangrijkste verklarende variabelen uit die theorie nl. differentiële associatie, differentiële gedragsversterking, normatieve definiëring en imitatie verklaren samen 68% van de variantie in marihuana-gebruik (39% van het misbruik) en 55% van de variantie van het alcoholgebruik (32% van het misbruik) bij adolescenten. Het onderzoek toont aan dat centrale begrippen uit de leertheorie d.m.v. een vragenlijst gemeten kunnen worden. De bevindingen vormen een aanwijzing dat de sociale leertheorie ook op zal gaan wanneer ze aan andere vormen van deviant gedrag wordt getoetst. Met literatuuropgave.

101

50

Gerson, L. W., and D. A. Preston. *Alcohol consumption and the incidence of violent crime.*

Journal of studies on alcohol, 40e jrg., nr. 3, 1979,
blz. 307–312 (USA).

De veronderstelde causale relatie tussen alcoholgebruik en geweldsmisdrijven is een veelbesproken onderwerp binnen de criminologie. De auteurs van dit artikel hebben de hoeveelheid geweldscriminaliteit in een industriegebied in Ontario nader onderzocht. Van dit onderzoek geven zij in dit artikel een verslag en maken de bevindingen bekend. In hun onderzoek hebben zij naast de factor alcoholgebruik ook een aantal nevenfactoren ingevoerd, welke van invloed zouden kunnen zijn op het plegen van geweldsmisdrijven of daaraan gerelateerd zijn: leeftijd, sekse, gezinsinkomen, bevolkingsdichtheid en percentage door de eigenaars bewoonde huizen. Uit het onderzoek is gebleken dat de invloed van alcoholgebruik op geweldscriminaliteit consistent is met de resultaten uit andere onderzoeken. Verder bleek dat het vóórkomen van geweldsmisdrijven positief was gecorreleerd met de verkoop van alcoholische dranken in zaken die daarvoor een vergunning hebben en negatief gecorreleerd met gezinsinkomen en percentage door de eigenaars bewoonde huizen. Met literatuuropgave.

Review, A, *of psychoactive drug-involved deaths in nine major United States cities*, door L. A. Gottschalk, F. L. McGuire, J. F. Heiser et al.

International journal of the addictions, 14e jrg., nr. 6, 1979, blz. 735–758.

Tussen 1972 en 1974 werden 2000 sterfgevallen die verband hielden met het gebruik van psycho-actieve drugs in negen grote steden van de V.S. onderzocht op gedetailleerde psychosociale en biomedische gegevens. Tussen de verschillende steden waren opvallende psychosociale en biomedische verschillen. Deze verschillen waren niet eenvoudigweg te herleiden tot regionale bevolkingsverschillen. De gebruikte soorten psycho-actieve drugs, de rol van het verdovend middel in de doodsoorzaak en de vraag of de dood het resultaat was van een ongeluk, zelfmoord, doodslag of onbekende opzet waren eveneens van belang. Er werd ook een gebrek aan uniformiteit gedemonstreerd in de kwaliteitscontrole van de toxicologische laboratoria verbonden aan de bureau's van de negen medische onderzoekers of lijkschouwers, wat een variërende mate van nauwkeurigheid doet vermoeden in de resulterende medisch-gerechtelijke diagnoses. Nationale programma's tot afschrikking of preventie en behandeling van druggebruik zouden in het bijzonder rekening moeten houden met de variëteit van de met psycho-actieve drugs verband houdende sterfgevallen, die in verschillende stedelijke gebieden voorkomen. Men moet deze problemen niet globaal benaderen alsof zij uniform en homogeen zouden zijn. Het annex uitgevoerde onderzoek naar de bekwaamheid van de laboratoria accentueert het belang van verplichte kwaliteitscontrole voor alle toxicologische laboratoria in de Verenigde Staten van Amerika.

102

James, J., C. Goshō and R. W. Wohl. *The relationship between female criminality and drug use.*

International journal of the addictions, 14e jrg., nr. 2, 1979, blz. 215–229 (USA).

Uit een twee-jarig onderzoek (1974–1976) bij vier groepen vrouwen (N = 268) – verslaafden, prostituee-verslaafden, prostituees en vrouwelijke delinquenten – blijkt dat de relatie tussen vrouwelijke criminele activiteit en druggebruik significant is. Bij alle vier de groepen blijken de 'drugsonkosten' het grootste percentage te beslaan van de maandelijkse uitgaven. De prostituees en de vrouwelijke delinquenten kopen drugs voornamelijk voor de wederverkoop. Het grootste deel van hun inkomen krijgen de vrouwelijke delinquenten door deze handel in drugs en door winkeldiefstal. Bij al de aan heroïne verslaafde vrouwen blijken de drughandel en prostitutie de meest gebruikte bron van inkomsten te zijn. Over de relatie tussen een specifieke categorie van drugge-

bruiksters en soorten van overtredingen is op grond van dit onderzoek niets met zekerheid te zeggen. De belangrijkste factoren die bij de criminaliteitskeuze een rol speelden bleken de vaardigheid, ervaring en de gelegenheid te zijn.
Met literatuuropgave.

53

Maddux, J. F., and D. P. Desmond. *Crime and treatment of heroin users.*

International journal of the addictions, 14e jrg., nr. 7, 1979, blz. 891-904.

In een stad in Texas namen de gerapporteerde ernstige misdrijven tussen 1965 en 1969 van jaar tot jaar toe. In 1970 nam het criminaliteitscijfer af. Dit ging samen met een opvallende toename van heroïnegebruikers, die in behandeling waren. In 1974 nam het behandelingsaantal af door een tekort aan financiële middelen en het criminaliteitscijfer nam toe. Veranderingen in het aantal gepleegde delicten waren in de eerste plaats te wijten aan veranderingen in het aantal gepleegde diefstallen. Tussen 1970 en 1974 bestond er een significante negatieve correlatie tussen behandeling en diefstal. De auteurs wijzen voorlopig een deel van de veranderingen in het aantal gepleegde diefstallen toe aan veranderingen in behandelingsaantallen. Er werd uitgegaan van de jaarlijkse rapporten van de politie.

Met literatuuropgave.

54

Steffenhagen, R. A., J. M. Polich and S. Lash. *Alienation, delinquency and patterns of drug use.*

International journal of social psychiatry, 24e jrg., nr. 2, zomer 1978, blz. 125-137.

De laatste jaren is er veelvuldig statistisch onderzoek gedaan naar de mogelijke verklaringen voor druggebruik. Deze onderzoeken zijn meer en meer gebaseerd op representatieve steekproeven uit grote aantallen druggebruikers. In dit artikel worden de resultaten gegeven van een dergelijk groots opgezet onderzoek onder middelbare scholieren in Vermont (1973) en wordt gepoogd de mate van druggebruik én de factoren, welke gerelateerd zijn aan het gebruik van drugs te verklaren. Vier soorten van druggebruik zijn in het onderzoek opgenomen: alcohol, sigaretten, marihuana en andere (LSD e.d.). Het onderzoek richt zich op de gebruiksvoorkeuren van deze vier soorten drugs en de sociale factoren die hierbij een rol spelen. Verder richt het zich op de mogelijke relaties tussen het gebruik van de ene drugsoort en de andere drugsoort en op de relaties tussen druggebruik, vervreemding en delinquent gedrag. Voor het onderzoek onder de scholieren is gebruik gemaakt van een vragenlijst.
Met literatuuropgave.

Boekwerken

Over de adressen der bibliotheken waarbij de genoemde publikaties ter inzage kunnen worden gevraagd, kunnen inlichtingen worden ingewonnen bij het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, Schedeldoekshaven 100, 's-Gravenhage, tel. 070-70 65 54/55.

Albright, E. J., and L. G. Siegel. *Team policing: recommended approaches.*
Washington, National institute of law enforcement and criminal justice, Law enforcement assistance administration, U.S. Department of justice, 1979.

104

Allen, H. E., E. W. Carlson, and E. C. Sparks. *Critical issues in adult probation; summary.*
Washington, National institute of law enforcement and criminal justice, Law enforcement assistance administration, U.S. Department of justice, 1979.

Alternatieve hulpverlening; teksten en kritiek; onder red. van H. de Kler en I. van de Zande.
Amsterdam, SUA, 1978.

Beter geen wet dan deze.
Den Haag, Stimezo Nederland, 1979.

Blew, C. H., and R. Rosenblum. *The community arbitration project, Anne Arundel County, Maryland; an exemplary project.*
Washington, Office of development, testing and dissemination, National institute of law enforcement and criminal justice, Law enforcement assistance administration, U.S. Department of justice, 1979.

Beroep, Een, op de rechter.
Deventer, Kluwer, 1978.

Bos, D. van den, en B. Martens. *Kindermishandeling; hulpvraag en hulpantwoord.*
Utrecht, Rijksuniversiteit, 1979.
Doktoraalskriptie orthopedagogiek.

Brown, J. W., and M. J. McMillen. *Residential environments for the juvenile justice system; a deinstitutionalization perspective.*
Illinois, Urbana, University of Illinois at Urbana-Champaign, 1979.

Burrows, J., P. Ekblom and K. Heal. *Crime prevention and the police*.
London, HMSO, 1979.

Carlson, E. W., and E. C. Parks. *Critical issues in adult probation management*.
Washington, National institute of law enforcement and criminal justice, Law enforcement assistance administration, U.S. Department of justice, 1979.

Ferracutti, F., and M. Ferracutti Garutti. *The coordination of research and the application of its findings in the field of criminal policy*.
Strasbourg, European committee on crime problems, 1979.

Friday, P. C. *Critical issues in adult probation; international assessment of adult probation*.
Washington, National institute of law enforcement and criminal justice, Law enforcement assistance administration, U.S. Department of justice, 1979.

Glaser, H. *Die Diskussion über den Terrorismus; ein Dossier*.
Bonn, 1978.
Aus Politik und Zeitgeschichte; Beilage zur Wochenzeitung Das Parlament; no. B. 25/78, 24 Juni 1978, blz. 1-48.

Greisinger, G. W., J. S. Slovak and J. J. Molkup. *Civil service systems: their impact on police administration*.
Washington, National institute of law enforcement and criminal justice, Law enforcement assistance administration, U.S. Department of justice, 1979.

Groot, D. de. *Pedofilie*.
's-Gravenhage, Prtestantse stichting voor verantwoorde gezinsvorming, 1979.

Illegal corporate behavior; project manager: M. B. Clinard; in collab. with P. C. Yeager, J. Brisette, D. Petrashek et al.
Washington, National institute of law enforcement and criminal justice, Law enforcement assistance administration, U.S. Department of justice, 1979.

Lange, A. G. *Fraud and abuse in government benefit programs*.
Washington, Law enforcement assistance administration, National institute of law enforcement and criminal justice, U.S. Department of justice, 1979.

Law enforcement and private security; sources and areas of conflict and strategies for conflict resolution; prep. by the Private security advisory council to the law enforcement administration, U.S. Department of justice.
McLean, Va, Hallcrest press, 1978.
Security monograph series.

McDermott, M. J. *Criminal victimization in urban schools.*

Washington, Law enforcement assistance administration, National criminal justice information and statistics service, U.S. Department of justice, 1979.

Myjer, E. *Van duimschroef naar bloedproef; beschouwingen over de regel dat niemand gedwongen mag worden zichzelf te belasten; preadvies uitgebracht voor de Nederlandse vereniging voor rechtsvergelijking.*

Deventer, Kluwer, 1978.

Nederlandse vereniging voor rechtsvergelijking; geschriften, 27.

Parole in de United States, 1978; project director: J. L. Galvin; in collab. with C. H. Ruby, J. L. Galvin, P. Litsky et al.

San Francisco, Research center West, National council on crime and delinquency, 1979.

Uniform parole reports, series 1:79:2.

Policing urban mass transit systems; by L. Siegel, W. Molof, W. Moy et al.

Washington, National institute of law enforcement and criminal justice, Law enforcement assistance administration, U.S. Department of justice, 1979.

National evaluation program, phase 1 report.

Privacy; ed. by J. B. Young.

Chichester enz., Wiley, 1978.

Rapport psychologisch onderzoek naar de gevolgen van gijzelingen in Nederland. (1974-1977).

's-Gravenhage, z.uitg., 1979.

Runaway youth program directory.

Washington, Office of juvenile justice and delinquency prevention, Law enforcement assistance administration, U.S. Department of justice, 1979.

Scope of legal authority of private security personnel; prep. by the Private security advisory council; (chairman A. J. Bilek) to the Law enforcement assistance administration, U.S. Department of justice.

McLean, Virginia, Hallcrest press, 1978.

Security monograph series.

Social change and juvenile delinquency.

Strasbourg, Council of Europe, European committee on crime problems, 1979.

Tarling, R. *Sentencing practice in magistrates' courts;* with the assistance of M. Weatherritt.

London, HMSO, 1979.

Home office research studies, 56.

Walmsley, R., and K. White. *Sexual offences, consent and sentencing.*

London, HMSO, 1979.

Home office research studies, 54.

Wilson, J. P. *The nights of adolescents in the mental health system.*

Lexington enz., Heath, 1978.

Lexington books.

Young people and the police; the written evidence of the National youth bureau to the Royal commission on criminal procedure.

Leicester, National youth bureau., 1979.

Redactie

mr. T. Frank

mr. M. R. Duintjer-Kleijn

Coördinatie literatuuroverzicht

W. M. Been

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie

Centrum, Schedeldoekshaven 100,

Postbus 20301, 2500 EH 's-Gravenhage

Voor inlichtingen en adreswijzigingen

Telefoon 070-706558

Uitgave van

Het Ministerie van Justitie

Druk

Staatsdrukkerij, 's-Gravenhage

Opname in dit blad betekent niet, dat de inhoud der artikelen het standpunt van de Minister van Justitie weergeeft.

Het WODC wil slechts uw aandacht vestigen op hetgeen in de vakliteratuur leeft.